

दुज्वेश्वर गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड ७ संख्या १० माघ २३, २०८० साल

भाग-२

दुज्वेश्वर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
समुन्द्रटार, नुवाकोट
बागमती प्रदेश, नेपाल

दुज्वेश्वर गाउँपालिकाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यविधि , २०८०

दुप्चेस्वर गाउँपालिकाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यविधि , २०८०

प्रस्तावना

नेपालको संविधान बमोजिम गाउँपालिका स्थानीय सरकारको रूपमा रहेको छ । स्थानीय सरकारको हिसावले गाउँपालिकाहरूले व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र केही न्यायीक अधिकारहरू प्रयोग गर्दै आएका छन् । गाउँपालिकाले संघीय शासन प्रणाली अनुरूप आफ्नो कार्यप्रणालीलाई व्यवस्थित, स्वचालित र पद्धतीयुक्त बनाउनका लागि आवश्यक कानून, मार्गदर्शन तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न सक्छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ७८ बमोजिम गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यालयबाट सम्पादन गरिने कार्य मितव्ययी, प्रभावकारी, नियमितता र कार्यदक्षतापूर्ण ढंगबाट सम्पादन गर्न वित्तीय प्रतिवेदन प्रणालीलाई विश्वसनीय बनाउन तथा प्रचलित कानून बमोजिम कार्य सम्पादन गर्न आ-आफ्नो कामको प्रकृति अनुसारको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गर्दा कामको प्रकृति अनुरूप जोखिम क्षेत्रको पहिचान, नियन्त्रणको बातावरण, सूचनाको आदान प्रदान, अनुगमन तथा मूल्यांकन जस्ता विषय समेटनु पर्ने उल्लेख छ । साथै आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली अनुगमनको लागि गाउँपालिकाको अध्यक्ष आफैले वा जिम्मेवार अधिकृत तोकिएको अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने उल्लेख छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा उल्लेखित सोही कानूनी व्यवस्था अनुरूप आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली विकास तथा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ र दुप्चेस्वर गाउँपालिकाको प्रशासकिय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७४ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी दुप्चेस्वर गाउँपालिकाले यो कार्यविधि स्वीकृत गरी लागु गरेको छ ।

परिच्छेद-१

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** यस कार्यविधिको संक्षिप्त नाम "दुप्चेस्वर गाउँपालिकाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यविधि, २०८० रहेको छ । यो कार्यविधि कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भइ स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात् लागु हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधि प्रयोजनको लागि निम्नानुसार सम्झनु पर्दछ ।

(क) "अधिकार प्राप्त अधिकारी" भन्नाले दुप्चेस्वर गाउँपालिकामा लागु हुने प्रचलित ऐन नियमावली बमोजिम कुनै कार्य गर्न अधिकार प्राप्त अधिकारी सम्झनुपर्छ ।

(ख) "अध्यक्ष " भन्नाले दुप्चेस्वर गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।

(ग) "अन्तिम लेखापरीक्षण" भन्नाले नेपालको संविधानको धारा २४१, लेखापरीक्षण ऐन २०७५ को दफा ३ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ७७ बमोजिम महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट हुने लेखापरीक्षण सम्झनुपर्छ ।

(घ) "आन्तरिक नियन्त्रण" भन्नाले गाउँपालिकाले आफ्नो उद्देश्य प्राप्तीको लागि कार्य सञ्चालनमा रहने जोखिमहरूको पहिचान र तिनको सम्बोधन गर्ने कार्यलाई सम्झनुपर्छ ।

(ड) "आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली" भन्नाले आन्तरिक नियन्त्रण कार्यलाई व्यवस्थित गर्न निर्माण गरिएको प्रणालीलाई सम्झनुपर्छ ।

(च) "आन्तरिक लेखापरीक्षण" भन्नाले गाउँपालिकाको तोकिएको शाखा वा अधिकृतबाट हुने लेखा तथा अन्य कारोवार र सोसँग सम्बन्धित कागजात एवम् प्रक्रियाको जाँच, परीक्षणको कार्य सम्झनुपर्छ ।

(छ) "एकल खाता" भन्नाले विनियोजन, धरौटी, राजस्व, वित्तीय व्यवस्था तथा अन्य विविध खर्चको कारोवारको लागि जिल्लास्थित सरकारी कारोवार गर्ने बैकमा सम्बन्धित कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयको नाममा रहेको खातालाई सम्झनुपर्छ ।

(ज) "एक तह माथिको अधिकारी" भन्नाले वडा सचिव वा शाखा प्रमुखको हकमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको हकमा अध्यक्ष र गाउँपालिकाको अध्यक्षको हकमा गाउँ कार्यपालिका सम्झनुपर्छ ।

(झ) "ऐन भन्नाले गाउँपालिकामा लागु भएको प्रचलित ऐन सम्झनुपर्छ ।

(ञ) "कार्यपालिका" भन्नाले दुप्वेश्वर गाउँपालिकाको कार्यपालिका सम्झनुपर्छ ।

(ट) "कार्यालय" भन्नाले दुप्वेश्वर गाउँपालिकाको कार्यपालिकाको कार्यालय सम्झनुपर्छ ।

(ठ) "कार्यालय प्रमुख" भन्नाले दुप्वेश्वर गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रूपमा काम गर्ने प्रशासकीय प्रमुख वा सो काम गर्न तोकिएको पदाधिकारी वा व्यक्ति सम्झनुपर्छ ।

(ड) "कोष" भन्नाले गाउँपालिकाको स्थानीय सञ्चित कोष सम्झनु पर्छ र सो शब्दले कानून बमोजिम स्थापना भएका अन्य स्थानीय कोषलाई सम्झनुपर्छ ।

(ढ) "कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय" भन्नाले महालेखा नियन्त्रक कार्यालय अन्तर्गतको जिल्ला स्थित कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय सम्झनुपर्छ ।

(ण) "जिम्मेवार व्यक्ति" भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्ने, जिम्मा लिने, खर्च गर्ने, लेखा राख्ने, प्रतिवेदन गर्ने, आन्तरिक वा अन्तिम लेखापरीक्षण गराई बेरुजु फछ्यौट गर्ने गराउने, सरकारी नगदी जिन्सी असुल उपर गर्ने गराउने तथा दाखिला गर्ने वा गराउने कर्तव्य भएको व्यक्ति सम्झनुपर्छ ।

(त) "जोखिम" भन्नाले निकायको उद्देश्य प्राप्तीलाई बाधा पुर्याउन सक्ने कुनै क्रियाकलाप वा घटना हुन सक्ने संभावनालाई सम्झनुपर्छ ।

(थ) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ८४ बमोजिमको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनुपर्छ ।

(द) "मन्त्रालय" भन्नाले संघीय सरकारको सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(ध) "विभागीय प्रमुख" भन्नाले गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।

(न) वित्तीय उत्तरदायित्व" भन्नाले वित्त सम्बन्धी प्रतिफलमा सुधार गर्न, वित्तीय अनुशासन, पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता कायम गर्न बहन गर्नु पर्ने जिम्मेवारी, जवाफदेहिता तथा सोबाट प्राप्त हुने प्रतिफलप्रतिको उत्तरदायित्व तथा परिपालना सम्झनुपर्छ ।

(प) "वित्तीय विवरण" भन्नाले नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको मापदण्ड बमोजिम कुनै निश्चित अवधिमा भएको आर्थिक कारोवारको समष्टिगत स्थिति दर्शाउने उद्देश्यले शीर्षक समेत खुल्ने गरी तयार गरिएको विवरण सम्झनुपर्छ र सो शब्दले कारोवारको स्थिति दर्शाउने गरी शीर्षकका आधारमा बनाइएको बजेट अनुमान, निकाशा, खर्च, आम्दानी, दाखिला र बाँकी रकम समेत खुलाइएको प्राप्ति र भुक्तानी विवरण र सोसँग सम्बन्धित लेखा, टिप्पणी र खुलासा समेतलाई जनाउँनेछ ।

(फ) "बेरुजू" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम पुर्याउनु पर्ने रीत नपुर्याई कारोवार गरेको वा राख्नु पर्ने लेखा नराखेको तथा अनियमित वा वेमुनासिब तरिकाले आर्थिक कारोवार गरेको भनी लेखापरीक्षण गर्दा औल्याइएको वा ठहर्याइएको कारोवार सम्झनुपर्छ ।

(ब) "सम्परीक्षण" भन्नाले आन्तरिक वा अन्तिम लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा औल्याइएको बेरुजुको सम्बन्धमा पेश हुन आएका स्पष्टीकरण वा प्रतिक्रिया साथ संलग्न प्रमाण तथा कागजातको आधारमा गरिने फछ्यौट सम्बन्धी कार्यलाई सम्झनुपर्छ ।

प्रमुख उद्देश्य: आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यविधिका प्रमुख उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम छन्:-

(क) कार्य सञ्चालनलाई व्यवस्थित, सिलसिलावद्ध र नियमित रूपमा सञ्चालन गर्नु ।

(ख) स्रोत साधन तथा सम्पत्तिको उपयोगमा नियमितता, मितव्ययीता, कार्य दक्षता र प्रभावकारीता ल्याउनु ।

(ग) प्रचलित ऐन, नियम लगायतका कानूनी व्यवस्था तथा कार्यविधिको परिपालना गराउनु ।

(घ) स्रोत साधन तथा सम्पत्तिको अपव्यय, दुरुपयोग र हानी नोक्सानी हुनबाट रोक्नु ।

(ङ) वित्तीय प्रतिवेदनको विश्वसनीयता, गुणस्तरियता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्नु ।

(च) वित्तीय जिम्मेवारी तथा अनुशासन कायम गरी वित्तीय पारदर्शिता र जवाफदेही प्रवर्द्धन गर्नु ।

३. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयनका आधार: गाउँपालिकामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयन गर्न देहाय बमोजिमका कानूनी तथा क्षेत्रगत नीतिगत आधारहरु रहेका छन्:

सि.नं.	कानूनी वा नीतिगत आधार	सम्बन्धित विषयहरु
सामान्य आधार		
१.	नेपालको संविधान २०७२	राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, स्थानीय तहको कार्यपालिका, व्यवस्थापिका एवम् आर्थिक कार्य प्रणाली, सङ्घ प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्धमा आदि

२.	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	सङ्घीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको राजस्व संकलन तथा बाँडफाँड, बजेट अनुमान, खर्च व्यवस्था, वित्तीय अनुशासन
३.	राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	राजस्वको परिचालन तथा बाँडफाँड, अनुदान, संगठनात्मक संरचना र पदीय आचरण
४.	सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४, दुप्चेस्वर गाउँपालिकाको सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७७	खरिद सम्बन्धी योजना तयारी, खरिद विधि, कार्यविधि एवम् प्रकृया, अनुगमन, गुणस्तर नियन्त्रण, पुरस्कार तथा सजाय लगायतका व्यवस्था
५.	लेखापरीक्षण ऐन, २०७५	लेखापरीक्षण विधि, कार्य प्रक्रिया, परीक्षणका विषय, बेरुजु फछ्यौट व्यवस्था
६.	सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ तथा सूचनाको हक सम्बन्धी नियमावली २०६५	सूचनाको हक, सार्वजनिक निकायको दायित्व, सूचनाको अध्यावधिक र प्रकाशन, सूचना प्रवाह, सूचनाको संरक्षण वर्गीकरण आदि
७ क.	कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५	प्रदेश र स्थानिय तहमा कर्मचारी समायोजन सम्बन्धी कार्य
७ख.	निजामती सेवा ऐन २०४९ तथा नियमावली २०५० र भ्रमण खर्च नियमावली, २०६४	निजामती कर्मचारीहरूको नियुक्ति, पदस्थापन, सेवाको शर्त, वृत्ति विकास, तलव एवम् सुविधा, आचारसंहिता आदि
८.	आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय नियमावली, २०७७	आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी जिम्मेवारी तथा जवाफदेहिता, बजेट तथा कार्यक्रमको नियन्त्रण, नगद तथा जिन्सी कारोवारको नियन्त्रण, लेखापालन, लेखापरीक्षण तथा बेरुजु फछ्यौट, दण्ड सजाय आदि
९.	विनियोजन ऐन तथा आर्थिक ऐन	वार्षिक बजेट तथा राजस्व कार्यविधि, प्रक्रियाहरू,
१०.	भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९	आर्थिक अनुशासन, सदाचार तथा भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापहरूको कारवाही आदि
११.	महालेखा परीक्षकद्वारा फारामहरू) स्वीकृत फारमहरू (म.ले.प. फारमहरू)	राजस्व, विनियोजन खर्च, धरौटी लगायतको लेखा ढाँचा तथा नियन्त्रण व्यवस्था, क्षेत्रगत आधार
क्षेत्रगत आधार		
१२.	गाउँपालिका सञ्चित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र)	बजेट तर्जुमा तथा लेखाकन सम्बन्धी मापदण्ड, सञ्चित कोष व्यवस्थापन आदि
१३.	स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन	गाउँपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधार, प्राथमिकता, ध्यान दिनु पर्ने विषय, योजना तर्जुमा चरण, बजेटको पूर्व तयारी, स्रोत अनुमान र बजेट सीमा निर्धारण, योजना छनौट तथा स्वीकृति आदि

१४.	स्थानीय तहमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, आर्थिक व्यवस्थापन तथा सम्पत्ति हस्तान्तरण सम्बन्धी निर्देशिका २०७४	गाउँपालिकाको बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, आर्थिक व्यवस्थापन तथा सम्पत्ति हस्तान्तरण,
१५.	दुज्वेश्वर गाउँपालिकाको सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७५	खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना, लागत अनुमान, खरिद प्रक्रियाको छनौट, खरिद सम्झौता, प्राविधिक स्पेशिफिकेशन, बोलपत्र र खरिद सम्बन्धी अन्य व्यवस्था आदि ।
१६.	स्थानीय तहको लेखापरीक्षण मार्गदर्शन २०७४	गाउँपालिकाको लेखापरीक्षणका कार्यविधि, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र बेरुजु फछ्यौट आदि प्रतिवेदन र बेरुजु फछ्यौट आदि
१७.	गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका पूर्व तयारी, चरणहरू, अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला, तथ्याङ्क सुचना संकलन, कार्ययोजना तयारी आदि
१८.	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन कोष (सञ्चालन) कार्यविधि	कोषको स्थापना, प्रयोग, राहत वितरण, कोष सञ्चालन, लेखा, लेखापरीक्षण, अनुगमन आदि
१९.	गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित र व्यवस्थित गर्न बनेको कानून २०७४	सञ्चित कोष सञ्चालन, बजेट निर्माण बार्षिक कार्यक्रम सञ्चालन, निकास खर्च, लेखा तथा लेखापरीक्षण, बेरुजू
२०.	सरकारी कारोवार निर्देशिका, २०७६	सरकारी कारोवार, नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाउँपालिका खाताहरू र सञ्चालन विधि
२१.	गाउँ कार्यपालिका, (कार्यसम्पादन) नियमावली, २०७४	गाउँपालिकाको विभिन्न पदाधिकारीहरू, कार्यपालिकाहरूको कार्यसम्पादन तथा कार्य फछ्यौट,
२२.	स्थानीय सञ्चित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र),	बजेट, अख्तियारी, सञ्चित कोष, विनियोजन खर्चको लेखाकन, कार्य सञ्चालन कोष, विशेष कोष, अन्तर सरकारी अख्तियारी, विभाज्य कोष, आन्तरिक राजस्व र धरौटी लगायतको मोड्यूल ।

परिच्छेद -२

आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धी जिम्मेवारी

४. गाउँ सभाको नीति निर्माण सम्बन्धी जिम्मेवारी: आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धमा गाउँ सभाको नीति निर्माण सम्बन्धी जिम्मेवारी देहाय बमोजिम रहेको छः

(क) नीति निर्माण सम्बन्धी निर्णयको आवश्यक चरण र प्रक्रिया अवलम्बन गर्दा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धमा जानकारी गराउने ।

(ख) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को प्रावधानको आधारमा बनेका स्थानीय कानूनको परिपालनाको समीक्षा गर्ने ।

(ग) कार्यपालिकाले बनाएको नियमावली, कार्यविधि, निर्देशिका र निर्णयहरू र सभाले तर्जुमा गरेको कानून प्रदेश तथा सङ्घीय कानूनसँग बाझिएका छु छैन परीक्षण गर्ने ।

(घ) तर्जुमा भएका कानूनको व्यवहारिक कार्यान्वयन हुन सक्ने वा नसक्ने, कानून कार्यान्वयनको लागि आर्थिक स्रोत तथा संस्थागत संरचनाबारे ध्यान दिने ।

(ङ) बडाहरू र अन्य विधि मार्फत प्रस्तावका विषयमा सुझाव संकलन गर्ने ।

(च) विधायन समितिमा छलफल हुने विषयमा सदस्यहरूले अध्ययनको लागि समय माग गरेको अवस्थामा सो समय उपलब्ध गराउने व्यवस्था भए नभएको हेर्ने ।

(छ) प्रमाणीकरण भएको विधेयकको प्रति सभाको अभिलेखमा राखि कार्यपालिकाको कार्यालयमा राख्ने र संघ र प्रदेशको सम्पर्क मन्त्रालयमा पठाउने ।

(ज) प्रमाणीकरण भएको विधेयक प्रक्रिया पूरा गरी स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन गर्ने र वेब साइटमा राख्ने ।

५. गाउँ कार्यपालिकाको भूमिका र जिम्मेवारी: आन्तरिक नियन्त्रणका सम्बन्धमा गाउँ कार्यपालिकाको भूमिका र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था सम्बन्धी भूमिका र जिम्मेवारी

१. स्थानीय नीति, कानून, मापदण्डको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन गर्दा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धमा मध्यनजर गर्ने ।

२. कार्यपालिकाको कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन सम्बन्धी व्यवस्था सम्बन्धित कार्यपालिकाले स्वीकृत नियमावली बमोजिम हुने कानूनी व्यवस्था मिलाउने ।

३. राष्ट्रिय भवनसंहिता तथा मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण अनुमति, अनुगमन र नियमन गर्ने ।

(ख) संगठन व्यवस्थापन तथा कर्मचारी सम्बन्धी भूमिका र जिम्मेवारी

१. गाउँपालिकाको आफ्नो कार्यबोर्ड, राजस्व क्षमता, खर्चको आकार, स्थानीय आवश्यकता र विशिष्टता समेतलाई ध्यानमा राखी संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा गाउँपालिका तथा वडाको संगठन संरचना कायम गर्ने ।

२. समायोजन भएका कर्मचारीको व्यवस्थापन, उपयोग र समन्वय गर्ने ।

३. कानून बमोजिम सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरी सङ्गठन संरचना तथा दरबन्दी निर्धारण गर्ने र सङ्गठन विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र वृत्ति विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

(ग) विकास कार्य र व्यवस्था सम्बन्धी भूमिका र जिम्मेवारी

१. सेवाको व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग, प्रवर्द्धन र नियमन गर्ने ।
२. आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा पर्यावरणीय, सुशासन तथा संस्थागत विकास, पूर्वाधारजन्य विकास आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र समीक्षा गर्ने,
३. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १४ अनुसार कार्यपालिकाले आफ्नो काम कारवाही व्यवस्थित गर्न समिति वा उपसमिति गठन गर्ने ।
४. सामुदायिक विद्यालयलाई दिने अनुदान तथा सोको बजेट व्यवस्थापन, विद्यालयको आय व्ययको लेखा अनुशासन गर्ने गराउने,
५. स्थानीय वस्तुहरूको उत्पादनको मूल्य निर्धारण र अनुगमन गर्ने ।

(घ) राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी भूमिका र जिम्मेवारी

१. सङ्घीय तथा प्रदेश र स्थानीय कानूनको अधीनमा रही सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने र नियमन गर्ने ।
२. गाउँपालिकामा राजस्व चुहावट नियन्त्रण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन गर्ने
३. सार्वजनिक सम्पत्ति, सामुदायिक सम्पत्ति, भवन, सडक, पसल, व्यावसायको विवरण सहितको अद्यावधिक अभिलेख राख लगाउने ।
४. स्थानीय सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना सम्बन्धी कार्यको नियमन गर्ने ।

६. गाउँपालिकाका अध्यक्षको भूमिका र जिम्मेवारी: आन्तरिक नियन्त्रणका सम्बन्धमा अध्यक्षको भूमिका र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) सभा र कार्यपालिकाको बैठक नियमित बोलाउने व्यवस्था तथा अन्य समिति तथा उपसमितिहरूको बैठक नियमित गरी जिम्मेवारी अनुसार कार्य भए नभएको विषयमा अनुगमन गर्ने,
- (ख) सभा र कार्यपालिकाको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- (ग) गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाको समिति, उपसमिति तथा वडा समितिको कामको रेखदेख गर्ने,
- (घ) वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्दा सवै चरण र प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सहयोग गर्ने, गराउने,
- (ङ) सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धी गुनासो व्यवस्थापन गर्ने, गराउने,
- (च) आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी जिम्मेवार कर्मचारीहरूलाई निर्देशन गर्ने र िर्थिक कारोवारको विवरण लिने र निगरानी गर्ने,
- (छ) आचारसंहिता उल्लंघन भएको विषयमा सूचना प्राप्त गर्ने भरपर्दो संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने,
- (ज) कार्यालयको सवै जिन्सी सामान र सम्पत्तिको अभिलेख व्यवस्थित रूपमा राखेको छु छैन अनुगमन गर्ने सरकारी सम्पत्तिको उपयोग कार्यालय प्रयोजनको लागि गर्न पाउने व्यवस्था गर्ने ।
- (झ) गाउँपालिकाको चल अचल सम्पत्ति हेरचाह तथा मर्मत सम्भार गर्ने गराउने र आम्दानी, खर्च, हिसाब र अन्य कागजपत्र सुरक्षित राखे, राख लगाउने,
- (ञ) सार्वजनिक सम्पत्तिको दुरुपयोग रोक्ने र सो विषयमा उजुरी र गुनासाहरू सोबारे सुनुवाई व्यवस्था मिलाउने,

(ट) कार्यालयको काम कारवाहीलाई पारदर्शी तथा जवाफदेहीबनाउने,
(ठ) पदाधिकारी र कर्मचारीको काम जिम्मेवारी तोक्ने व्यवस्था गर्ने र सोबारे जवाफदेही गराउने,
(ड) सार्वजनिक उत्तरदायित्वका संयन्त्रहरूको व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने व्यवस्था गर्ने,
(ढ) खरिद कार्यहरू प्रतिस्पर्धी माध्यमबाट गराउने विषयमा सम्बद्ध कर्मचारीलाई आवश्यक निर्देशन गर्ने र सहयोग पुरयाउने,

(ण) विकास निर्माण कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रिया र कार्यक्रम र आयोजना कार्यान्वयनमा जनसहभागिता जुटाउने,

(त) स्वीकृत कार्यक्रमको आधारमा बजेट खर्च गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने,

(थ) आर्थिक कारोबार र बजेट खर्च जिम्मेवार व्यक्तिबाट मात्र गराउने र सोको अनुगमन गर्ने,

(द) राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी गराउन भूमिका निभाउने र सोको अभिलेख व्यवस्थित भए नभएको जाँचगरी दुरुस्त राख लगाउने,

(ध) राजस्व असुलीको अवस्थालाई नियमित अनुगमन गर्ने आवश्यक निगरानी गर्ने,

७. गाउँपालिका उपाध्यक्षको भूमिका र जिम्मेवारी: आन्तरिक नियन्त्रणका सम्बन्धमा गाउँपालिकाका उपाध्यक्षको भूमिका र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम रहनेछः

(क) न्यायिक समितिको संयोजक भई कार्य गर्ने,

(ख) योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरी सोको प्रतिवेदन पेश गर्ने,

(ग) राजस्व परामर्श समितिको संयोजकको रूपमा राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा र सोको परिपालनाका सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने,

(घ) राजस्वका दर र क्षेत्र लगायतका आधारमा आन्तरिक आयको विश्लेषण र अनुमान गर्ने र कर राजस्व, गैरकर राजस्व, सेवा शुल्क आदिको दर सम्बन्धमा सल्लाह सुझाव दिने,

(ड) गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको संयोजकको रूपमा बजेट तथा कार्यक्रमको बजेट सिमा भित्र रही प्राथमिकताको निर्धारणमा सहयोग गर्ने,

(च) कार्यक्रम तथा आयोजनामा दोहारोपना हुन नदिने ।

८. वडा अध्यक्षको भूमिका र जिम्मेवारी: आन्तरिक नियन्त्रणका सम्बन्धमा वडा अध्यक्षको भूमिका र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम रहेकोछः

(क) वडाको विकास योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने, गर्न लगाउने तथा स्वीकृतिका लागि गाउँपालिका वा पेश गर्ने,

(ख) वडाबाट कार्यान्वयन हुने योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गराउने, सोको अनुगमन तथा आवधिक समीक्षा गर्ने, गराउने,

(ग) विभिन्न विषयमा सिफारिश तथा प्रमाणित सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(घ) वडा समितिको सदस्यलाई जिम्मेवारी तोकी सोको अनुगमन गर्ने,

(ड) वडाबाट उठाउने राजस्वको अवस्था हेर्ने र समयमानै कोषमा जम्मा हुने व्यवस्था गर्ने,

(च) वडाबाट उठाउने कर राजस्व, गैरकर राजस्व, सेवा शुल्क आदिको रेकर्ड व्यवस्था दुरुस्त राख लगाउने,

(छ) वडामा बजेट तथा कार्यक्रमको बजेट सिमा भित्र रही प्राथमिकताको निर्धारणमा गर्ने,

(ज) वडाको कार्यक्रम तथा आयोजनामा दोहारोपना हुन नदिने ।

(झ) वडाका विकास निर्माण कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रिया र आयोजना कार्यान्वयनमा जनसहभागिता जुटाउने,
(ञ) वडा कार्यालयको सबै जिन्सी सामान र सम्पत्तिको अभिलेख व्यवस्थित रूपमा राखे व्यवस्था गर्ने,

९) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको भूमिका र जिम्मेवारी: आन्तरिक नियन्त्रणका सम्बन्धमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको भूमिका र जिम्मेवार देहाय बमोजिम रहेनेछः

- (क) सभा र कार्यपालिकाको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
(ख) अध्यक्षको निर्देशनमा वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
(ग) कोष तथा आर्थिक कारोवारको हिसाब तथा अभिलेख दुरुस्त राखे, राख लगाउने, लेखापरीक्षण गराउने तथा बेरुजु फछ्यौट गर्ने, गराउने,
(घ) आयोजनाहरूको फरफारकका लागि प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्ने,
(ङ) गाउँपालिकाको चलअचल सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने, लगत राखे तथा अद्यावधिक गर्ने, गराउने,
(च) अध्यक्षको निर्देशनमा कार्यपालिका तथा सभाको बैठक बोलाउने र बैठक सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,
(छ) गाउँपालिकाको प्रशासकीय तथा आर्थिक नियन्त्रण गर्ने,
(ज) सार्वजनिक खरिद योजना तयार गरी खरिद सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
(झ) कर्मचारीको आचरण पालना गर्ने गराउने,
(ञ) कानूनमा तोकिए बमोजिम आन्तरिक लेखापरीक्षण गराउने,
(ट) लेखापरीक्षणबाट देखिएको बेरुजु फछ्यौट गर्ने व्यवस्था मिलाउने । असुल उपर गर्नुपर्ने बेरुजु रकम असुल उपर गराउने ।

परिच्छेद-३

गाउँपालिकामा अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था

१०) गाउँपालिकामा अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था: गाउँपालिकामा आर्थिक अनुशासन कायम गर्न गराउन अध्यक्षले देहाय बमोजिमको कार्य गर्नु गराउनु पर्नेछः

(क) प्रचलित कानून बमोजिम नैतिक आचरण पालना गराउने ।

१. आचारसंहिता निर्माण गरी पदाधिकारी स्वयम् उदाहरणीय भूमिका निर्वाह गरी कर्मचारीलाई आचरण पालना गर्न प्रतिवद्ध गर्न लगाउने,
२. आर्थिक क्रियाकलापको निगरानी संयन्त्र स्थापना गरी अनुगमन गर्ने,
३. आचारसंहिता उल्लंघन भएको विषयमा सूचना प्राप्त गर्ने भरपर्दो संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने,
४. अनियमितता, दुरुपयोग सम्बन्धी उजुरी, गुनासाहरू उपर आवश्यक जाँचवुझ गरी दोषी उपर प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने,
५. नैतिक शिक्षा तथा आचारसंहिता पालना सम्बन्धी विषयलाई प्राथमिकताका साथ अभियानहरू सञ्चालन गर्ने ।

(ख) कार्यालयका काम कारवाहीलाई पारदर्शी तथा जवाफदेही बनाउने:

१. सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्ने, अनुगमनको आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
२. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली स्थापना गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने,
३. आर्थिक तथा प्रशासनिक कार्यविधि तथा निर्णयहरू तथा खरिद सम्बन्धी क्रियाकलापहरू विद्युतीय माध्यम (वेभसाइट) समेतको उपयोग गरी सार्वजनिक गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
४. सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परीक्षणको व्यवस्था गर्ने,

(ग) खरिद कार्यलाई प्रचलित खरिद कानून बमोजिम पारदर्शी तथा जवाफदेही बनाउने :

१. खरिद कार्य कानूनसम्मत एवम् पारदर्शी तथा प्रतिस्पर्धी माध्यमबाट गराउने, व्यवस्था गर्ने,
२. विकास निर्माण तथा कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
३. खरिद कार्यमा हुन सक्ने जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
४. लेखाउत्तरदायी अधिकारीबाट खरिद कार्यहरूको निगरानी तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।

(घ) स्रोत साधन उपयोग तथा परिचालनलाई मितव्ययी बनाउने :

१. बजेट खर्च स्वीकृत कार्यक्रम र प्रचलित कानून र कार्यविधि बमोजिम जिम्मेवार व्यक्तिहरूबाट मात्र गराउने,
२. राजस्व, लेखा, र अभिलेख उपरको पहुँच आधिकारीक व्यक्तिमात्र सीमित गर्ने,
३. विद्युतीय सूचना प्रविधि उपरको पहुँचलाई नियन्त्रण गर्ने र प्रयोगमा लगवुक राखे व्यवस्था गर्ने,
४. राजस्व असुलीको व्यवस्थित अभिलेख राखी समयमा बैंक दाखिला भएको सुनिश्चित गर्ने,
५. कार्यालय सेस्ता र बैंक हिसाव भिडान मिलान आवधिक रूपमा गर्ने गराउने,
६. राखिएका सेस्ता अभिलेखको नियमितता सम्बन्धमा पदाधिकारीहरूबाट समय समयमा जाँचगर्ने ।

(ङ) जिन्सी तथा सम्पत्तिको अभिलेख तथा पहुँचमा आवश्यक नियन्त्रण कायम गर्ने :

१. कार्यालयको सबै जिन्सी सामान र सम्पत्तिको अभिलेख व्यवस्थित रूपमा राखे,
२. जिन्सी तथा सम्पत्तिको उपयोग कार्यालय प्रयोजनको लागिमात्र गराउने,
३. सम्पत्तिको प्रयोग गर्दा आधिकारीक व्यक्तिको स्वीकृतिमा लिने दिने व्यवस्था गर्ने,
४. जिन्सी तथा सम्पत्तिको अभिलेख, लगवुक नियमित गराउने ।

परिच्छेद-४

आन्तरिक नियन्त्रण अनुगमनको संस्थागत व्यवस्था

११. आन्तरिक नियन्त्रण समिति: गाउँपालिकामा आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन, नियन्त्रण र सहजीकरण गर्न देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरू रहेको समिति रहनेछ :-

(क) अध्यक्ष वा निजले तोकेको अधिकारी	— संयोजक
(ख) उपाध्यक्ष	— सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	— सदस्य
(घ) शाखा प्रमुखहरू सबै	— सदस्य
(ङ) संयोजकले तोकेको पदाधिकारी वा कर्मचारी (विषयगत ज्ञान तथा अनुभवको आधारमा)	— सदस्य

द्रष्टव्यः समितिको संयोजकले आवश्यकतानुसार अन्य पदाधिकारीलाई समितिमा समावेश गर्न र बैठकमा कुनै व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी राय सुझाव प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

१२. आन्तरिक नियन्त्रण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: गाउँपालिकामा रहने आन्तरिक नियन्त्रण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- (क) प्रचलित कानून बमोजिम आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने,
- (ख) वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गर्न आवश्यक सुरक्षा सम्बन्धी उपायको प्रवन्ध गर्ने,
- (ग) वित्तीय विवरण तयार गर्ने व्यवस्थालाई विश्वसनीय र भरपर्दो बनाउने,
- (घ) लेखापरीक्षणवाट कायम भएका बेरुजु फछ्यौट गर्ने गराउने कार्य प्रभावकारी बनाउने,
- (ङ) महालेखापरीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश भएका बेरुजु फछ्यौट गराउन समन्वय गर्ने,
- (च) आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यकतानुसार विभिन्न नीति, निर्देशिका, मार्गदर्शन तयार गरी स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने,
- (छ) कार्यालयबाट सम्पादन गरिने कार्यहरू मितव्ययी बनाई नतीजा उन्मुख गर्ने,
- (ज) आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धिको तालिम तथा अन्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (झ) आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धमा सङ्घीय र प्रदेश स्तरीय निकायहरूसँग सम्बन्धमा र समन्वय कायम गर्ने,
- (ञ) आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी राम्रो काम गर्ने कर्मचारीलाई पुरस्कृत र उदासिन रहने कर्मचारीलाई प्रचलित ऐन कानून बमोजिम कारवाहीको सिफारिश गर्ने,
- (ट) अनुगमन प्रतिवेदनमा उल्लेखित नतिजाको सम्बन्धमा जाँचबुझ गरी आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- (ठ) प्रचलित कानून बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१३. वडास्तरीय लेखापरीक्षण तथा आन्तरिक नियन्त्रण समिति: प्रत्येक वडा कार्यालयमा देहाय बमोजिम आन्तरिक नियन्त्रण समिति रहने छ -

- (क) वडाध्यक्ष – संयोजक
- (ख) वडा सदस्यहरू -सदस्य
- (ग) संयोजकले तोकेको अन्य कर्मचारीहरू (कर्मचारीको उपलब्धता र विषयगत ज्ञानको आधारमा)-
सदस्य
- (घ) वडा सचिव - सदस्य-सचिव

द्रष्टव्यः समितिको संयोजकले आवश्यकतानुसार अन्य व्यक्ति वा कर्मचारी समावेश गर्न र समितिको बैठकमा कुनै कर्मचारीलाई आमन्त्रण गरी राय सुझाव प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

१४) वडास्तरीय आन्तरिक नियन्त्रण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रत्येक वडा रहने वडास्तरीय आन्तरिक नियन्त्रण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

- (क) वडाको आर्थिक कार्यहरू दक्षतापूर्ण एवम् मितव्ययी बनाउने,
- (ख) आर्थिक क्रियाकलाप सम्बन्धी वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गर्ने,
- (ग) वडासँग सम्बन्धित लेखापरीक्षणवाट कायम भएका बेरुजु फछ्यौट गर्न आवश्यक सहजिकरण गर्ने,

- (घ) आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी नीति, निर्देशन पालना गर्ने गराउने,
(ड) अन्य थप कार्यहरू गर्ने ।

१५. समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि:

- (१) गाउँ तथा वडा समितिको बैठक संयोजकले बोलाएको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।
(२) समितिको बैठक प्रत्येक आर्थिक वर्षमा कमिमा तीन पटक र एक बैठक र अर्को बैठकको बीच चार महिनाभन्दा बढी फरक हुने छैन ।
(३) समितिको बैठकमा संयोजकले आवश्यकता अनुसार अन्य पदाधिकारी, कर्मचारी र विषयगत विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ

१६. अनुसूचि अनुसारको नियन्त्रणको क्षेत्र, जोखिम क्षेत्र पहिचान, नियन्त्रणको उपायको अवलम्बन गर्नुपर्ने

- (१) गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यसम्पादनमा अनुसूचि १ देखि १७ भित्रका नियन्त्रणका विषयमा गाउँपालिकाको जिम्मेवारीको क्षेत्र, सम्भावित जोखिम, नियन्त्रणका उपाय, सूचना तथा सञ्चार र अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्थाको पालना गरी आन्तरिक नियन्त्रण पद्धतिको अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
(२) समिति वा अन्य कुनै सम्वद्ध निकायले यस कार्यविधि बमोजिम गाउँपालिका तथा मातहतको निकाय वा वडा कार्यालयको आन्तरिक नियन्त्रण व्यवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न कार्यविधिको अनुसूची- १८ दिइएको अनुगमन फाराम प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

१७. विविध:

- (१) आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धमा यो कार्यविधि लागु हुनु पूर्व भए गरेका कार्यहरू यसै कार्यविधि बमोजिम गरेको मानिनेछ । आर्थिक वर्ष २०७७।७८ को शुरुदेखि नै भए गरेका कार्यहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भएको मानिनेछ ।
(२) गाउँपालिकाबाट संचालन हुने तालिम, गोष्ठी लगायतका कार्यक्रमहरूको आर्थिक नम्स अनुसूचि १९ बमोजिम हुनेछ । उक्त नम्सलाई आवश्यकता अनुसार कार्यपालिकाले परिमार्जन गर्दै जानेछ ।
(३) यो कार्यविधि कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै बाधा अडकाउ परेमा त्यस्तो बाधा अडकाउन फुकाउन कार्यपालिकाले आदेश जारी गर्न सक्नेछ । यसरी कार्यपालिकाले जारी गरेको आदेश यसै कार्यविधिमा उल्लेख भए सरह मानिनेछ । यस कार्यविधिमा आवश्यक संशोधन, थप व्याख्या र खारेजी गर्ने अधिकार गाउँ कार्यपालिकालाई हुनेछ ।
(४) यस कार्यविधिमा लेखिएका कुरामा यसै बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ । कुनै संघीय वा प्रादेशिक वा अन्य कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म अमान्य हुनेछ ।

अनुसूचि १

संगठनात्मक संरचना, जनशक्ति व्यवस्थापन तथा नैतिक आचरण नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र र विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	संगठनात्मक संरचना				
१.१	गाउँपालिकाको उद्देश्य परिपूर्तिको लागि गाउँपालिका र वडा कार्यालयको संगठनात्मक संरचना निर्माण गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> संगठनात्मक संरचना आवश्यक कुरालाई ध्यानमा राखी तयार नहुने । अनावश्यक संरचनाले प्रशासनिक खर्चको भार बढ्न जाने । संगठन को सम्पूर्ण संरचना तयार नगरिने संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन सभावाट स्वीकृत नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको संगठन संरचना तथा दरबन्दीको अध्ययन गर्दा आफ्नो कार्यबोझ, राजस्व क्षमता, खर्चको आकार, स्थानीय आवश्यकता र विशिष्टता समेतलाई ध्यानमा राखीवित्तीय विश्लेषण सहित संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O & M Survey) गर्ने । संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गराउँदा गाउँपालिका र वडा कार्यालय सहितको सम्पूर्ण संगठन को संरचना तयार गर्ने । संगठनात्मक संरचना तयार गर्दा सहभागितात्मक पद्धति अवलम्बन गरी प्रतिनिधिमूलक रूपमा निर्वाचित पदाधिकारी एवम् आफ्नो र वडा कार्यालयको शाखा प्रमुखलाई सहभागिता गराउने । विशेषत आन्तरिक स्रोतको आधार हेरी दरबन्दी कायम गर्ने । तयार भएको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन सम्बन्धमा सभाको स्वीकृती वा आवश्यक भएमा अन्य निकायको स्वीकृति लिई लागु गर्ने । गाउँपालिकाको सुशासन तथा संस्थागत विकास समितिले सजकता देखाउने । 	संगठनात्मक संरचना तयार वा परिमार्जन गर्दा ओ.एण्ड एम. सर्वेक्षण वारे सम्बन्धित सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयको मार्गदर्शन अनुसार महाशाखा, शाखा, वडा कार्यालयलाई जानकारी गराउने ।	गाउँपालिकाको सुशासन समिति, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र प्रदेशको संबन्धित सर्वेक्षण मन्त्रालयले कार्यको आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्न सक्नेछ ।

१.२	<p>प्रमुख अधिकृतले प्रशासकीय स्थायी प्रकृतिको कामको लागि आवश्यक पर्ने तथा सेवा करारबाट कर्मचारीको लिइने दरबन्दीको प्रस्ताव तयार गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको आधारमा कर्मचारीको दरबन्दी प्रस्ताव तयार नगरिने । स्थायी कर्मचारीको लागि चाहिने तलब, भत्ता, सेवा सुविधाको खर्च व्यहोर्ने स्रोतको विश्लेषण नगरिने । दरबन्दी सभाबाट स्वीकृत नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गाउँपालिकाको अधिकारक्षेत्र तथा कार्यबोझ समेतको विश्लेषण गरी सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको आधारमा स्थायी प्रकृतिको कामको लागि आवश्यक पर्ने तथा सेवा करारबाट लिइने कर्मचारीको दरबन्दीको प्रस्ताव तयार गर्ने । तलब, भत्ता, सञ्चय कोष कट्टी रकम, योगदानमा आधारित उपदान वा निवृत्तभरण, औषधि उपचार विदा जस्ता सेवा सुविधाको लागि लाग्ने खर्च व्यहोर्ने स्रोत समेतको विश्लेषण गरी मात्र दरबन्दी प्रस्ताव गर्ने । यस सम्बन्धमा सङ्घीय तथा प्रदेशको सम्बन्धित मन्त्रालयको मार्गदर्शन समेतको पालना गर्ने । प्रत्येक पदको लागि आवश्यक हुने शैक्षिक तथा तालिम सम्बन्धी योग्यता स्पष्ट रूपमा खुलाउने । दरबन्दी तयार गर्दा यदि सेवा करारबाट लिइने कर्मचारी पर्ने भए सोको समेतको दरबन्दीको प्रस्ताव गर्ने । सबै प्रक्रियाहरू पुरा गरी सम्बन्धितको आवश्यक सहमति समेत लिई गाउँ सभाबाट स्वीकृत गराउने । 	<p>आवश्यक दरबन्दीको प्रस्ताव गर्ने र स्वीकृत भएको विषय सबै सम्बन्धित निकाय तथा गाउँपालिका पदाधिकारीलाई जानकारी दिने ।</p>	<p>सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको प्रतिवेदन र दरबन्दी प्रस्ताव बारे सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र सम्बन्धित प्रदेश मन्त्रालयले अध्ययन गरी सुझाव, निर्देशन दिन सक्नेछ ।</p>
१.३	<p>गाउँपालिका र स्वीकृत भएको प्रत्येक पदको कार्य विवरण तयार गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक पदको कार्यविवरण तयार नगरिने । कार्यविवरण सभाबाट स्वीकृत नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदनको र स्वीकृत दरबन्दीलाई ध्यानमा राखी प्रत्येक पदले गर्नु पर्ने कामको विस्तृत विवरण खुलाई कार्य विवरण तयार गर्ने । कार्य विवरण गाउँपालिकाको तयार गर्दा सभाका सदस्यहरू, कार्यपालिका पदाधिकारीहरू, वडा समिति र कर्मचारीलाई सहभागिता गराउने । यस सम्बन्धमा सङ्घीय तथा प्रदेशको सम्बन्धित मन्त्रालयको मार्गदर्शन समेतको पालना गर्ने । दरबन्दी थपघट गर्दा गाउँपालिकाको सभाबाट स्वीकृत गराउने । 	<p>कार्यविवरण तयार गर्दा गाउँपालिकाको सभाका सदस्यहरू, कार्यपालिका पदाधिकारीहरू, वडा समिति र कर्मचारीलाई सहभागिता गराउने ।</p>	<p>सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र प्रदेशको सम्बन्धित मन्त्रालयले दरबन्दी सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने</p>

		<ul style="list-style-type: none"> कार्यविवरण तयार भए पनि कार्यान्वयन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यविवरण अनुसार काम भए नभएको मूल्यांकन गर्ने आधार तयार गरी कार्य सम्पादनमा मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था मिलाउने 		
१.४	काम कारवाहीलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक अधिकार प्रत्यायोजन गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> पदाधिकारी तथा अधिकारीहरूले आवश्यक अधिकारहरू मातहतका प्रमुखलाई प्रत्यायोजन नगरिने । अधिकारीलाई अधिकार प्रत्यायोजन लिखित रूपमा नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका कार्यालयको काममा छरितोपन ल्याउन कार्यपालिकाले अध्यक्ष तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार अन्य पदाधिकारी वा अधिकृतलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने । अधिकार प्रत्यायोजन गर्दा पदाधिकारी र कर्मचारीको अधिकार क्षेत्रबारे द्विविधा हुन सक्ने विषयमा स्पष्ट पार्ने । अधिकार प्रत्यायोजन गर्दा प्रचलित कानुनी व्यवस्थाको पालना गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने प्रचलित कानूनले प्रत्यायोजन गर्न नहुने विषयको अधिकार प्रत्यायोजन नगर्ने । प्रत्यायोजन गरिएको अधिकार लिखित रूपमा दिने र सोको अभिलेख गाउँपालिकाको प्रशासन शाखामा सुरक्षित रूपमा राखे व्यवस्था गर्ने । 	सम्बन्धित पदाधिकारी वा अधिकृतलाई गरेको अधिकार प्रत्यायोजनको प्रतिको अभिलेख सुरक्षित राखे व्यवस्था सम्बन्धितलाई सूचना गर्ने ।	अधिकार प्रत्यायोजन सम्बन्धमा गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
पदपूर्ति तथा जनशक्ति व्यवस्थापन					
१.५	स्वीकृत दरवन्दीको आधारमात्र रिक्त पद कर्मचारीहरू यथा समयमा नै परिपूर्ति गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> कानूनमा उल्लेख नभएको तरिकाबाट कर्मचारी भर्ना गरेको हुन सक्ने । आवश्यक बजेट नभए तापनि कर्मचारी राखे । रिक्त पद परिपूर्ति नगरेको कारण कर्मचारीको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> दरवन्दी भित्रका स्थायी पदहरू कर्मचारी सम्बन्धी प्रचलित ऐन नियमको अधिनमा रही सम्बन्धित सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयमा मार्फत कर्मचारी समायोजन मार्फत पदपूर्ति गर्ने व्यवस्था गर्ने । प्रचलित कर्मचारी समायोजन ऐन बमोजिम पदपूर्तिको पत्र र विवरण सहित तयार गरी सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कर्मचारी दरवन्दी सम्बन्धी अभिलेख अध्यावधिक राखी वा राख लगाई सोको विवरण सम्बन्धित निकाय समक्ष पठाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> पदपूर्ति बारे सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालय र प्रदेश लोकसेवा आयोगबाट पदपूर्ति अवस्थाको कर्मचारी अनुगमन गरिने ।

		<p>भई काममा बाधा अड्चन आउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> समायोजनबाट पदपूर्ति हुन नसकी कर्मचारी स्थानीय रूपमा नै पदपूर्ति गर्नुपर्ने अवस्थामा प्रदेशको सम्बन्धित मन्त्रालय र प्रदेश लोकसेवा आयोगमा पदग गरी तोकिएको कार्यविधि अपनाई प्रदेश लोकसेवा आयोग मार्फत पद पूर्ति गर्ने । प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक स्वीकृति र बजेट व्यवस्था गरेरमात्र कर्मचारीलाई ज्यालादारीमा राखे । तर ज्यालादारीमा राख्दा सरसफाइको कार्य बाहेक अन्य काममा लगाउन पाइने छैन । तोकेको तरिकाबाट बाहेक अन्य कुनै पनि तरिकाबाट पदपूर्ति गरेमा कारवाही सजायको व्यवस्था गर्ने । गाउँपालिकाको प्रशासन शाखाले स्वीकृत दरवन्दी र रिक्त पदको अभिलेख अध्यावधिक राखी समयमा नै पदपूर्तिको मागपत्र पठाउने व्यवस्था गर्ने । 		<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने । 	
१.६	<p>कुनै कार्य सम्पादन गर्न विशेषज्ञ सेवा आवश्यक पर्ने भई सेवा करारबाट कार्य सम्पादन गर्दा तोकिएको कार्यविधिको पालना गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको आधारमा विशेषज्ञ सेवा नलिइने । आवश्यक पर्ने भई सेवा करारबाट पदपूर्ति गर्दा प्रतिस्पर्धाको आधार नलिइने । तोकिएको विधि अनुसार करार सेवा नलिइने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको आधारमा कुनै कार्य सम्पादन गर्न विशेषज्ञ सेवा आवश्यक पर्ने भई सेवा करारबाट कार्य सम्पादन गर्दा उपयुक्त र प्रभावकारी हुने देखेमा प्रचलित कानूनको अधिनमा रही सेवा करारबाट कार्य गराउने । गाउँपालिकाले नगर प्रहरी, सवारी चालक, कार्यालय सहयोगी, प्लम्बर, इलेक्ट्रिसियन, चौकीदार, माली, बगैँचे र सरसफाई सम्बन्धी पदमा स्थायी पदपूर्ति नगरी सेवा करारबाट पूर्ति गर्ने । आवश्यक पर्ने विशेषज्ञ सेवाको खाका तयार गर्ने । विशेषज्ञ सेवा पदमा करारमा नियुक्ति गर्दा निष्पक्ष रूपमा प्रतिस्पर्धाको आधारहरू तयार गरी प्रचलित कानून र कार्यविधि अनुसार प्रतिस्पर्धा गराई पदपूर्ति गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> नियुक्ति गर्दा प्रतिस्पर्धाका आधारहरू तयार गरी सार्वजनिक सूचना गर्ने व्यवस्था मिलाउने । कार्यपालिकाको बैठकमा पदाधिकारीहरू समक्ष यस विषयको जानकारी गराउने । 	<p>विशेषज्ञ सेवा करारमा नियुक्त गर्ने विषयमा सुशासन समितिले अध्ययन गरी सुधारका लागि सुझावहरू दिने र प्रतिस्पर्धाका आधारहरू समेत अध्ययन गर्ने ।</p>

१.७	कर्मचारीको योग्यता, क्षमता र रुचि आदि लाई दृष्टिगत गरी उपयुक्त व्यक्ति उपयुक्त स्थानमा पदस्थापन गरिनु पर्दछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • कर्मचारीको योग्यता, क्षमता र रुचि बारे जानकारी नराखि पदस्थापन गरिने । • गलत पदस्थापनको कारण कर्मचारीहरू कार्यप्रति उत्प्रेरित नहुने । 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले कर्मचारीहरूको पदस्थापन गर्दा प्रचलित कर्मचारी सम्बन्धी ऐन नियमको व्यवस्था बमोजिम शैक्षिक योग्यता, तालिम, अनुभव आदिलाई दृष्टिगत गरी उपयुक्त व्यक्ति उपयुक्त स्थानमा पदस्थापन गर्ने । • कर्मचारीको सम्बन्धित पद अनुसार संगठनको तोकिएको उपयुक्त स्थानको लागि मात्र पदस्थापन गर्ने । • कर्मचारी नियुक्ति वा पदस्थापन गर्दा अनिवार्य रूपमा कार्य विवरण दिने व्यवस्था गर्ने । 	प्रशासन कर्मचारीको शाखाले सबै अभिलेख अध्यावधिक रूपमा राखी आवश्यक सूचना प्रदान गर्ने	पदस्थापन वारे सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयबाट अनुगमन गरिने । गाउँपालिकाको सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
१.८	प्रचलित कानून विपरित बढी अवधिको लागि कर्मचारी काजमा राख हुँदैन ।	<ul style="list-style-type: none"> • कानून विपरित वा उल्लेख भएकोभन्दा बढी अवधिको लागि कर्मचारी काजमा राखी सहूलियत दिने । • बढी काजमा राखेकोले व्ययभार बढ्न सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले मातहतका कर्मचारीलाई कार्यालयको आवश्यक काममात्र काजमा खटाउने । • काजमा खटाउँदा प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था बमोजिम आवश्यकताको आधारमा समय तोकै मात्र खटाउने । • कानूनमा तोकिएको अवधिभन्दा (एक वर्षमा ३ महिनासम्म) बढी अवधिको लागि काजमा नराखे राखेकोमा बढी अवधि काजमा राखेकोमा सम्बन्धितबाट असूल गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	प्रशासन शाखाले कर्मचारीहरू काज सम्बन्धी अभिलेख राखी आवश्यक जानकारीको दिने व्यवस्था गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • काज सम्बन्धमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने । • लेखापरीक्षणबाट समेत अनुगमन हुने ।
१.९	नतिजामूलक सम्पादन प्रणाली तथा कार्य मूल्यांकन सूचक निर्माणगरी कर्मचारीहरूको कार्यस	<ul style="list-style-type: none"> • नतिजामूलक कार्य सम्पादन मूल्यांकन प्रणाली र सूचकको अभावमा कर्मचारीको कार्यसम्पादन स्थिति अवगत नहुने । 	गाउँपालिकाले सम्बद्ध सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालय र निकायसँग समन्वय गरी कर्मचारीहरूको जिम्मेवारी तथा कार्यसम्पादन देखिने गरी नतिजामूलक कार्य सम्पादन मूल्यांकन प्रणाली, आवश्यक फारामहरू तथा सूचकहरूको विकास गरी लागु गर्ने ।	प्रशासन महाशाखाले कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन मूल्यांकन सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थित रूपमा राखि फारामहरू	सम्बन्धित सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयबाट कार्यसम्पादन मूल्यांकनको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।

	म्पादन मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फाराम अध्यावधिक नगरेकोले मूल्यांकनमा समस्या हुने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक कर्मचारीको कार्यसम्पादन तोकिए बमोजिम मूल्याङ्कन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने । कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फारामहरू तोकिए बमोजिमको समयावधिभित्र पेश गराउने । कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फारामहरूको अभिलेखव्यवस्थित रूपमा राखी सम्बन्धित सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय समक्ष समयमा नै पेश गर्ने । 	सम्बन्धित सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयलाई पठाउने ।	सुशासन समितिबाट नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने ।
१.१०	कार्यसम्पादनमा आधारित भई प्रोत्साहन, पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था लागु गर्नु पर्नेछ ।	प्रोत्साहन सुविधा तथा दण्ड सम्बन्धी निर्णयहरू स्वेच्छाचारी हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारी प्रोत्साहन वा सुविधा वितरण गर्दा कार्यसम्पादन मूल्यांकनमा आधारित भई मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था गर्ने । पुरस्कार र सजाय वा कारवाहीको सिफारिश गर्दा कर्मचारीले सो पाउने आधार खुलाउने । कर्मचारी सम्बन्धी प्रचलित ऐन नियम लगायतको व्यवस्था र कार्यविधि पुरा गर्ने । 	कर्मचारी प्रोत्साहन वा सुविधा वितरणमा पारदर्शी आधार तयार गरी सबैलाई जानकारी गराउने ।	यस विषयमा सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
१.११	गाउँपालिकाको काम कारवाही आवश्यक जानकारी प्राप्त गर्न स्टाफ मिटिंग नियमित रूपमा गर्नु पर्नेछ ।	स्टाफ बैठक नियमित रूपमा नगरेको कारण कार्यालयको समस्या समाधान नहुने । काम कारवाही प्रभावित भएको हुन सक्ने । कर्मचारीको मनोबल कमजोर भै उत्पादकत्व कम हुने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले कार्यालयले आफ्नो काम कारवाहीको क्रममा देखिने समस्या समाधान गर्न स्टाफ बैठक आयोजना गर्ने । बैठकमा आवश्यक भएमा गाउँपालिकाको पदाधिकारीलाई सहभागी गराउने व्यवस्था मिलाउने । कार्यालयबाट समाधान हुन नसकिने विषय भए सम्बन्धित कार्यालय वा निकाय समक्ष समयमा अनुरोध गरीसमस्याहरू समाधान गर्ने । 	स्टाफ मिटिंगको निर्णयहरू कार्यालयको सूचना प्रणालीमा राखि जानकारी गराउने ।	पदाधिकारीहरूले स्टाफ मिटिंगको नियमितता बारे अनुगमन गरी आवश्यकतानुसार निर्देशन दिने । सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
नैतिक आचरण र आचार संहिता					
१.१२	गाउँपालिकाको पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको आचरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरूको 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको पदाधिकारीको आचरण र क्रियाकलापहरूलाई सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, स्वशासन र अन्य सिद्धान्तहरूलाई अवलम्बन गर्दै 	स्वीकृत आचारसंहितासंघ र प्रदेशका सम्बन्धित	आचरणहरू मूल्यांकन सूचकहरूको सान्दर्भिकता गर्ने र पालना स्थिति बारे

	<p>र क्रियाकलापहरू जनभावना अनुकुल गर्न पदाधिकारीको आचारसंहिता कर्मचारीको गराउन र पेशागत आचारसंहिता तयार गर्नु पर्नेछ ।</p>	<p>आचारसंहिता तयार नगरिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • आवश्यक सबै विषय समेटि पदाधिकारी र कर्मचारीको आचार संहिता तयार नगरिने । • आचरणको पालना भए नभएको स्पष्ट गर्ने आधार तयार नगरिने । 	<p>जनभावना अनुकुल कार्य गर्न र प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक पद धारणा गरेको व्यक्तिले पदमा रहदा तोकिए बमोजिमको पदीय वा पेशागत आचरण पालना गर्नु पर्ने तथ्यलाई ध्यानमा राखी पदाधिकारी र कर्मचारीको लागि आचारसंहिता तयार गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • आचार संहिता तयार गर्दा संगठनभिन्न तथा बाह्य व्यक्ति/संगको सम्पर्क, आर्थिक तथा सामाजिक ब्यवहार आदि सम्बन्धमा पालना गर्नुपर्ने आचरणहरू पहिचान गर्ने । • आचारसंहितामा प्रचलित ऐन नियममा उल्लेखित आचार सङ्घीयता सम्बन्धी प्रावधानलाई समेटने । • गाउँपालिकाको पदाधिकारीले आचरणको पालना गर्ने गराउने सम्बन्धमा आफूलाई उदाहरणीय भूमिका निर्वाह गरी आचरणको पालना गर्ने संस्कृतिको विकास गर्न क्रियाशिल हुने । • यस सम्बन्धमा सम्बन्धित सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयबाट कुनै ढाँचा वा निर्देशिका जारी गरेको भए सो पालना गर्ने । • पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको आचरण परिपालना वस्तुगत रूपमा पहिचान र मूल्यांकन गर्न सकिने सूचकहरू निर्माण गर्ने । • आचार संहिता तथा सूचकहरू गाउँ सभाबाट स्वीकृति गराई कार्यान्वयन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने । • आचार संहिता आवधिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने कार्य गर्ने । 	<p>मन्त्रालय र वडा कार्यालयहरूमा पठाउने</p> <p>स्वीकृत आचारसंहिता छपाई गरी वितरण गर्ने तथा वेभसाइटमा राखे ।</p>	<p>सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालयबाट अनुगमन गर्ने ।</p> <p>गाउँपालिकाको सुशासन समितिले आचारसंहिता तयार गरी कार्यान्वयन गर्नमा आवश्यक निर्देशन दिने ।</p>
--	--	---	--	---	---

१.१३	<p>आचार संहिता कार्यान्वयन गर्न र पालना गराउन आवश्यक व्यवस्था गर्नु गराउनु पर्नेछ । आचार संहिता उल्लंघनको विषयमा कारवाही गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • पदाधिकारी र कर्मचारीको आचार संहिता तयार भए तापनी लागु नगरिने । • आचरणको पालनाको अनुगमन गर्ने संयन्त्र स्थापना नगरिने । • आचरण उल्लंघन भए तापनी पदाधिकारी र कर्मचारीको व्यक्तिगत सम्बन्धमा, आर्थिक प्रलोभन, राजनीतिक तथा आस्थाको कारण कारवाही नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • पदाधिकारी र जनशक्तिलाई आचारसंहिता पालना गर्ने प्रतिवद्धता पत्रमा हस्ताक्षर गर्ने गराउने र सोको अभिलेख राखे व्यवस्था समेत मिलाउने । • पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको प्रत्यक्ष रूपमा आफ्नो, वा नजिकका नातेदार वा एकासगोलका व्यक्तिको निजी वा व्यावसायिक कुनै हित, सरोकार, वा स्वार्थ रहीस्वार्थ वाझिने भएमा निर्णयमा सहभागी नहुने । • आचारहरू उल्लंघन गरे, नगरेको सम्बन्धमा जाँचवुझ तथा अनुगमन गर्नका लागि गाउँपालिकाको सभाले सभाका सदस्यहरूमध्येबाट कुनै एक सदस्यको संयोजकत्वमा एक आचारसंहिता अनुगमन समितिको गठन गरी अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • आचरण उल्लंघन सम्बन्धी गुनासा वा उजुरीहरू विद्युतीय, उजुरी पेटीका तथा अन्य माध्यमबाट जानकारी प्राप्त गर्ने र सूचना वा पृष्ठपोषण गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • आचारसंहिता उल्लंघन सम्बन्धी अभिलेख राखी प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने गराउने व्यवस्था गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्वीकृत आचार संहिता छर्पाई गरी वितरण गर्ने तथा वेभसाइटमा राखे । 	<p>अध्यक्ष र सुशासन समितिले आचारसंहिता कार्यान्वयन वारे आवश्यक अनुगमन गरी निर्देशन दिने ।</p>
<p>सन्दर्भ नियम कानूनहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ • सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ • सुशासन नियमावली, २०६५ • कर्मचारी र निजामती सेवा सम्बन्धी ऐन नियमहरू 					

अनुसूचि- २
सुशासन, सेवा प्रवाह र प्रशासनिक कार्यको नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र र विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	सुशासन				
२.१	नेपालको संविधानले समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तको स्पष्ट व्यवस्था गरेकोले गाउँपालिकाले प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> समानुपातिक समावेशी सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा सहभागिता नगराईन सक्ने । कानूनले व्यवस्था गरे अनुसार सरोकारवालाहरूको सहभागिता नगराईने । 	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधानले समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तको स्पष्ट व्यवस्था गरेकोले गाउँपालिकाले महिला, दलित र अल्पसंख्यक समुदायबाट समेत प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गर्ने । गाउँपालिकाले सरोकारवालाहरूको अधिकतम सहभागिता गराउने नीति र पद्धति अपनाउने । आयोजनामा जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र स्वामित्व सम्बन्धी व्यवस्था कायम गर्नको लागि आयोजनाको छनौट गर्दा जनताको माग र आवश्यकताको आधारमा गर्ने, आयोजनाको सञ्चालन उपभोक्ता समिति मार्फत गर्ने व्यवस्था मिलाउने र आयोजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा जनसहभागिता सुनिश्चित हुने व्यवस्था मिलाउने । सरोकारवालाहरूको सहभागिताको सुनिश्चित गर्नको लागि अभिमुखिकरण गोष्ठी आदि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । 	सरोकारवालाहरूको सहभागिताको लागि अग्रिम आवश्यक सूचना तथा जानकारी प्रदान व्यवस्था गराउने ।	सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र जिल्ला समन्वय समितिबाट स्थलगत अनुगमन र प्रतिवेदन लिई मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
२.२	जेष्ठ नागरिक, अपाङ्ग र अशक्त व्यक्तिहरूको सशक्तिकरणको लागि विशेष सुरक्षाको व्यवस्था र सामाजिक	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको प्रतिनिधित्वको लागि विशेष व्यवस्था नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधानले आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तको स्पष्ट व्यवस्था गरेकोले गाउँपालिकामा महिला, दलित र अल्पसंख्यक समुदायबाट समेत प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्थालाई सुनिश्चित गर्ने । 	समावेशी सहभागिता तथा सङ्घीय सशक्तिकरणको र सामाजिक समावेशीकरणको बारेमा कानूनी व्यवस्था र विशेष	सङ्घीय र प्रदेशका मन्त्रालय र सम्बन्धित आयोगले स्थलगत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

	समावेशीलाई अभिवृद्धि गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> समुदायको पहुँच हुने वातावरण सिर्जना नगरिन सक्ने । योजनामा सामाजिक समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्नेतर्फ ध्यान नपुगेको हुन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार ऐन, २०७४ ले लोकतन्त्रका लाभहरूको समानुपातिक समावेशी र न्यायोचित वितरणको प्रावधान अनुरूप सामाजिक समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्न जेष्ठ नागरिक, अपाङ्ग र अशक्त व्यक्तिहरू लक्षित विशेष कार्यक्रम र व्यवस्था गर्ने । समानुपातिक समावेशीताको आधारमा प्रतिनिधित्व र सहभागिता गराउने । सभा र कार्यपालिकाबाट गठन हुने समिति र उपसमितिहरूमा पनि समावेशी सहभागिता गराउने । समानुपातिक समावेशीकरण र सामाजिक समावेशीकरणको विषयमा अभिमुखिकरण तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने । 	व्यवस्था बारे सम्बद्ध नागरिक र जनतालाई सूचना गर्ने जानकारी गराउने प्रवन्ध मिलाउने ।	गर्ने र प्रतिवेदन लिने व्यवस्था गर्ने ।
२.३	गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रका विषयमा प्रचलित कानूनको अधिनमा रही ऐन, नियम निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्रका विषयमा ऐन अधिनमा रही नियम निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड तयार नगरिने । कानून र कार्यविधिको अभावमा कार्यान्वयनमा समस्या आउने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रका विषयमा ऐन, नियम तयार गरी सम्बन्धित गाउँ सभाबाट स्वीकृत गर्ने । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको अधिनमा रही गाउँपालिकाको कार्य सम्पादनको लागि आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाई स्वीकृत गर्ने । ऐन, नियम निर्देशिका, कार्यविधि तयार गर्दा पदाधिकारी, कर्मचारी, सरोकारवालाहरूसँग छलफल गर्ने व्यवस्था मिलाउने । स्वीकृत निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अभिमुखीकरण, गोष्ठी आयोजना गर्ने । कार्यान्वयनको चरणमा देखिएका समस्याहरू सम्बन्धमा आवधिक रूपमा समीक्षा गरी अध्यावधिक गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले आवश्यक देखिएको ऐन, नियम निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्डसम्बन्धमा सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालय निकायसँग सम्पर्क गरी सुनिश्चित गर्ने ।	गाउँपालिकाका पदाधिकारी र सुशासन समितिले अधिकारीको सम्पादन सम्बन्धमा निगरानी तथा अनुगमन गर्ने ।

२.४	प्रशासनिक तथा वित्तीय उत्तरदायित्व कायम गर्ने गराउने जिम्मेवारी कानून बमोजिम बहन गर्ने वातावरण तयार गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • कानूनमा व्यवस्था भए तापनि जिम्मेवारी नतोकिने । • उत्तरदायित्व बहन गर्नुपर्ने व्यवस्थाको परिपालना नहुने । • व्यक्तिगत वा परिवारिक स्वार्थ वा सम्बन्धमा भएको कारण अरुको अधिकारमा हस्तक्षेप गरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाको प्रचलित ऐन नियम बमोजिम पदाधिकारी र कर्मचारीको प्रशासनिक तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी व्यवस्था बहन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने । • प्रत्येक पदाधिकारी तथा कर्मचारीको प्रशासनिक अधिकार, निर्णय प्रक्रिया, योजना तथा कार्यक्रम, तर्जमा सम्बन्धी उत्तरदायित्व स्पष्ट गरी कार्य विवरण तयार गर्ने । • बजेट तयारी, खर्च गर्ने, लेखा राखे, लेखापरीक्षण र बेरुजू फछ्यौट जस्ता वित्तीय उत्तरदायित्व पालनाको अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • प्रचलित कानून बमोजिम कार्य विवरण र अधिकार एक पदाधिकारीले अर्कोको अधिकार, कर्तव्य उपर हस्तक्षेप भए नभएको निगरानी व्यवस्था मिलाउने । 	सूचना प्रविधिको संयन्त्र प्रयोग गरी कार्य सम्पादन सम्बन्धमा निगरानी तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था कार्य मिलाउने ।	गाउँपालिकाको पदाधिकारी र सुशासन समितिले कानून नियम, कार्यविधि सम्बन्धमा अध्ययन तथा अनुगमन गर्ने ।
२.५	प्रत्येक पदाधिकारी र कर्मचारीले आफ्नो पदीय उत्तरदायित्वको निर्वाह गर्नुपर्ने व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • पदाधिकारी र कर्मचारीको पदीय उत्तरदायित्व तोकिए तापनि सो बमोजिम कार्य नगरिने । • पदीय जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व बहन नगरे तापनी आवश्यक कारवाही नहुने । 	<ul style="list-style-type: none"> • तोकिएको काम निर्धारित समयभित्र गर्नु पर्ने स्पष्ट व्यवस्था मिलाई ढीलासुस्ती हटाउने । कर्मचारीको लागि कार्यविवरण तथा करार तोकिए सो अनुसार तोकिएको काम निर्धारित समयमा गर्नुपर्ने व्यवस्था लागु गर्ने । • अधिकार क्षेत्र स्पष्ट रूपमा तोकिए समयभित्र निर्णय लिने र आफूले सम्पादन गरेको कामको जिम्मेवारी बहन गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाउने । • सरकारी वा सार्वजनिक स्रोतको उपयोग गर्दा मितव्ययी र दक्षतापूर्ण भएको सुनिश्चित गर्ने । • पदीय उत्तरदायित्व र जिम्मेवारी सम्बन्धी अभिमुखीकरण र गोष्ठी आवश्यकतानुसार सञ्चालन गरी जानकारी दिने व्यवस्था गर्ने । 	पदाधिकारी र कर्मचारीको जिम्मेवारी र सम्पादन गरेको कामको स्थिति अवगत हुने सूचना प्रणालीको विकास गरी निगरानी गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	अध्यक्ष, सुशासन समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरूको जिम्मेवारी र सम्पादन गरेको कामको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।

२.६	गाउँपालिकाबाट आफ्नो कारवाहीमा पारदर्शिता कायम गर्नु पर्नेछ ।	काम कारवाहीमा पारदर्शिता नभएको कारण जनतामा सूचनाको पहुँच नहुने । स्थानीय कार्यक्रममा जनसहभागिता नहुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित कानून बमोजिम गोप्य राख्नु पर्ने विषयहरू बाहेक गाउँपालिकाको सबै क्रियाकलापमा पारदर्शिता कायम गर्ने । • प्रचलित ऐन, नियम र परिपत्रहरू, मापदण्डले तोकेको विषय र प्रक्रिया समेतको खुलाई आवश्यक सूचना जारी गर्ने व्यवस्था गर्ने । • पारदर्शिता कायम गर्नका लागि जनसरोकारका विषय सम्बन्धित गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण निर्णय र काम कारवाही सम्बन्धी गतिविधि गाउँपालिकाको वेबसाइटमा राख्ने व्यवस्था गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गाउँपालिकाको सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी सार्वजनिक जानकारी गरेको गराउने तथा अभिलेख राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।	गाउँपालिकाको जिम्मेवार पदाधिकारी र सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्यविधि					
२.७	गाउँपालिकाबाट प्रदान गर्ने सेवावारे नागरिकलाई सुसूचित गर्न वडापत्रको गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • नागरिक वडापत्र तयार नगरिने । • नागरिक वडापत्रमा आवश्यक सूचना नराखिने । • नागरिक वडापत्र सबैले देखे स्थानमा नराखिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले व्यक्तिगत घटना दर्ता, विभिन्न सामाजिक तथा आर्थिक विषयको सिफारिश र प्रमाणपत्र जस्ता आफ्नो सम्पूर्ण सेवा प्रवाह बारे प्रचलित सुशासन ऐन नियममा उल्लेखित विषयहरू खुलाई नागरिक वडापत्र तयार गर्ने । • नागरिक वडापत्र गाउँपालिका कार्यालय र सबै वडा कार्यालयमा परिसर भित्र सबैले देखे उपयुक्त ठाउँमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने । • नागरिक वडापत्र गाउँपालिका वेबसाइटमा पनि राख्ने व्यवस्था गर्ने । • नागरिक वडापत्रका सूचना आवधिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने । • बोल्ने नागरिक वडापत्रको व्यवस्था गर्ने । 	नागरिक वडापत्र कार्यालयको परिसर र वेबसाइटमा अनिवार्यरूपमा राखि आवधिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने ।	प्रमुख अधिकृतले वडापत्रका प्रशासकीय नागरिक विषयवस्तु उपर समीक्षा अनुगमन गर्ने र र आवश्यक निर्देशन दिने ।

२.८	सर्वसाधारण तथा सरोकारवालाको सरोकार सम्बोधन गर्न गाउँपालिकाले सार्वजनिक सुनुवाई तथा गुनासो व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदान गरेको सेवा सम्बन्धमा कानुनले तोके बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई नगरिने । • सेवाग्राहीको गुनासाको उचित व्यवस्थापन र सम्बोधन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले सेवाग्राही तथा सरोकारवालाको सरोकार सम्बोधन गर्न कानुनमा तोकिए बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाईको व्यवस्था गर्ने । • कार्यालयको सेवाको गुणस्तर, प्रभावकारीता र कर्मचारीको काम कारवाही सम्बन्धमा सेवाग्राहीको गुनासो सुन्न उजुरी पेटिका र वेबसाइट र टेलिफोन मध्ये कुनै पनि माध्यमबाट गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने । • गुनासो सुन्ने जिम्मेवार अधिकारी तोकिएको गुनासो प्राप्त भएको मितिले चौबीस घन्टा भित्र गुनासो व्यवस्थापनका लागि सुझाव सहित प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष पेश गर्ने व्यवस्था गर्ने । • प्राप्त गुनासाहरुको अभिलेखाकन गर्ने व्यवस्था मिलाई निश्चित समयभित्र कार्य टुग्याउने वा कारवाही गर्ने व्यवस्था गर्ने • गुनासा व्यवस्थापन बारे अनुगमन गर्ने व्यवस्था समेत मिलाउने । 	सार्वजनिक सुनुवाई तथा गुनासो व्यवस्थापन गरेको सम्बन्धी विवरणको आवधिक रूपमा राखि गुनासो सुन्ने तरिका र प्रक्रियाबारे नागरिकलाई र जन समुदायलाई जानकारी गराउने ।	सुशासन समिति र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले सार्वजनिक सुनुवाई तथा गुनासो व्यवस्थापन गरे नगरेको नियमित अनुगमन गर्ने ।
२.९	गाउँपालिकाको काम कारवाही सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी उपलब्ध गराउन आवश्यक प्रवक्ता तथा सूचना अधिकारीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रवक्ता तथा सूचना अधिकारी नतोकिएको । • प्रवक्ता तथा सूचना अधिकारी नियुक्ति गरे तापनीग भएको सूचना वा जानकारी उपलब्ध नगराइने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले सार्वजनिक सूचना जानकारी गराउन प्रचलित कानुनले तोके बमोजिम अनिवार्य रूपमा प्रवक्ता र सूचना अधिकारीको व्यवस्था गर्ने । • उपलब्ध गराउने सूचना सम्बन्धमा आवश्यकतानुसार गाउँपालिका अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई जानकारी गराई आवश्यक स्वीकृति लिने व्यवस्था गर्ने । • सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन अनुसारगको भएको सूचना तथा जानकारी दर्ता गर्ने र सो उपलब्ध गराएको सूचना तथा 	प्रवक्ता तथा सूचना अधिकारीको विवरण निकायको वेबसाइटमा राख्ने ।	सुशासन समितिले प्रवक्ता तथा सूचना अधिकारीको नियुक्ति तथा जानकारी व्यवस्था सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।

			जानकारीको अभिलेख राखी सम्बन्धितलाई दिने व्यवस्था गर्ने ।		
२.१०	पदाधिकारी र कर्मचारीले सेवाग्राहीप्रति शिष्ट र समान व्यवहार, राष्ट्र र जनताको बृहत्तर हित लगायतका नैतिक दायित्वमा ध्यान दिनु पर्नेछ ।	सेवाग्राही प्रतिको व्यवहार र नैतिक दायित्व उपर ध्यान नदिदाँ कार्यालयबाट उपलब्ध गराएको सेवा प्रति सर्वसाधारणको नकारात्मक धारणा रहन जाने ।	<ul style="list-style-type: none"> पदाधिकारीरकर्मचारीले नागरिकलाई कानून बमोजिमका सेवा प्रवाह वा तोकिएको काम गर्दा निम्न नैतिक दायित्वमा ध्यान दिनु पर्ने । सबैप्रति शिष्ट व्यवहार गर्ने । सेवाग्राही प्रति मर्यादित र समान व्यवहार गर्ने । राष्ट्र तथा जनताको बृहत्तर हितमा ध्यान दिने । सेवाग्राहीलाई भेदभाव नगरी सेवा प्रदान गर्ने । सेवा प्रवाहको मापदण्ड र कार्यविधि तयार गरी पारदर्शिता कायम गर्ने । सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र सम्बद्धनमा जोड दिने । 	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले सेवाग्राही प्रतिको व्यवहार सम्बन्धमा निगरानी राखे र सेवा सम्बन्धी कुनै उजुरी भए प्राप्त गर्न र समस्या समाधान गर्न ध्यान दिने ।	गाउँपालिका अध्यक्ष र सुशासन समितिले गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह सम्बन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।
२.११	कार्यालयबाट रहेका वासेवाग्राही टाढा समुदाय र पिछडिएका क्षेत्रको सेवाग्राहीलाई मध्यनजर राखी सेवाप्रवाहको आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> कठिनाई भोगेका खास वर्गका जनताको घरदैलोमा सेवा प्रवाहको व्यवस्था नगरिन सक्ने । घुम्ती सेवा सहज ठाउँमात्र गरिन सक्ने । सेवा शुल्कको निर्धारण न्यायोचित रुपमा निर्धारण नगरिन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन र नियमावली बमोजिम दुरी टाढा रहेका समुदाय वा जनता, सेवा प्राप्त गर्न कठिनाई भोगिरहेका सेवाग्राही, पिछडिएका क्षेत्रको वर्गका सेवाग्राहीलाई विशेष ध्यान दिने । घुम्ती सेवा वा यस्तै अन्य उपयुक्त माध्यमबाट सेवाप्रवाह स्थानीय रुपमा सरल र सहज पहुँचको व्यवस्था गर्ने । पिछडिएका क्षेत्रका वासिन्दालाई सहुलियत हुने गरी सामाजिक न्यायको आधारमा गाउँपालिकाले सेवा सञ्चालन गर्ने । राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी विशेष छुट सहित न्यायोचित सेवा शुल्क निर्धारण गर्ने । घुम्ती सेवा सञ्चालन सम्बन्धी प्रतिवेदन सेवा सञ्चालन गरी कार्यालयमा फर्केपछि तयार गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	घुम्ती सेवा वा अन्य उपयुक्त सेवा सञ्चालन गर्नुअघि लक्षित वर्गलाई जानकारी हुने गरी सञ्चार पोष्टर, माध्यम, पम्प्लेट आदि माध्यमबाट सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।	उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा सरोकारवालाहरु सहभागिता गराई अनुगमन समिति वा सुशासन समितिबाट अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

२.१२	सार्वजनिक प्रवाहलाई सेवा पारदर्शी, उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।	कानून बमोजिम सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन नगरिने । कार्यक्रम गरे पनि औपचारिकतामा सीमित रहन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, जस्ता कार्यक्रम अनिवार्य रूपमा गर्ने गराउने सम्बन्धि कानूनले व्यवस्था गर्ने । • कानून बमोजिम सो सम्बन्धी निदेशिका तर्जुमा गर्ने र प्रयोगमा ल्याई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • यस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेपछि सो सम्बन्धी अभिलेख राखे र प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक परीक्षणको आवधिक रूपमा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	सामाजिक परीक्षण सार्वजनिक परीक्षणको महत्ववारे पदाधिकारीलाई जानकारी गराउने ।	अध्यक्षले नियमित र अनुगमन गर्ने । सुशासन समितिले सो कार्यको अनुगमन स्थलगत गरी व्यवहारिक बनाउन सघाउने ।
२.१३	गाउँपालिकाले सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता ल्याउन समय सापेक्ष उपयुक्त विद्युतीय सूचना प्रणालीको उपयोग गर्नु पर्नेछ ।	विद्युतीय सूचना प्रणालीको उपयोग नगर्दा कार्यालयको काम कारवाहीमा प्रभावकारिता नआउन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता ल्याउन र सूचना प्रवाहलाई व्यवस्थित गर्न स्रोत साधनको उपलब्धता र आफ्नो कार्य प्रकृति सुहाउँदो विद्युतीय सूचना प्रविधिको विकास गरी प्रयोग गर्ने । • विद्युतीय सूचना प्रणाली प्रचलित ऐन नियममा उल्लेख भए बमोजिम आवश्यकतानुसार सम्बन्धित निकायको स्वीकृति लिई प्रयोगमा ल्याउने । • सेवा प्रवाहको लागि सङ्घीय वा प्रदेश मन्त्रालयबाट कुनै उपयुक्त प्रविधि विकास गरेको भए सो प्रयोगमा ल्याउने • प्रविधिको माध्यमबाट सेवा प्रवाह सम्बन्धी तथ्याङ्क अभिलेख राखे । 	गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह प्रविधि मैत्री बनाई वडा कार्यालय सँग एकीकरण गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	कार्यालयको सूचना र अभिलेख प्रणाली मन्त्रालय, विभागको प्रणाली सँग एकीकरण गरी अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
न्यायिक तथा सामाजिक सेवा प्रवाह					
२.१४	गाउँपालिकाले न्यायिक समिति मार्फत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा प्रचलित कानून	•स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा प्रचलित, कानून बमोजिम न्यायिक समिति गठन नगरिने सकिने ।	•गाउँपालिकाले नेपालको संविधानको धारा २१७ र प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रको विषयमा विवादको निरूपण गर्न तोके बमोजिमको गाउँपालिकाको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा न्यायिक समिति गठन गर्ने ।	उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा सम्बन्धित पदाधिकारीहरू सहभागिता गराई	उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा सरोकारवालाहरू सहभागिता गराई

	<p>बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई यथासमयमा न्याय दिने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई यथासमयमा नै न्याय नदिइन सक्ने । • न्यायिक समितिको कार्यान्वयन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले घरजग्गा, पशुपंक्षी, सामाजिक सम्बन्धमा, भरण पोषण, तथा विवाद, चरन क्षेत्र जस्ता आफ्नो अधिकारक्षेत्रको विषयमा न्यायिक समिति मार्फत यथा समयमा नै न्याय दिने व्यवस्था मिलाउने । • न्यायिक समिति मार्फत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा प्रचलित, कानून बमोजिम आवश्यक छलफल तथा जांचवुझ र प्रक्रिया पुर्याई गरी निश्चित समयभित्र न्याय दिने व्यवस्था गर्ने । • न्यायिक समितिमा दर्ता भएको निवेदन, निर्णय गरी फछ्यौट गरेको र फछ्यौट हुन बांकीको खुल्ने गरी व्यवस्थित रूपमा अभिलेख राखी सोको अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने । • न्यायिक समितिबाट भएको मिलापत्र वा निर्णय तत्काल कार्यान्वयन गर्ने र कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • समितिको निर्णयको पालना नगर्ने सम्बन्धित उपर स्थानीय कानूनबमोजिम कारवाही वा दण्ड जरिवाना गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	<p>अनुगमन समिति गठन गरी न्याय निरोपन र अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने र आवश्यक जानकारी गराउने ।</p>	<p>अनुगमन समिति वा सुशासन समितिबाट अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।</p>
२.१५	<p>गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई गरी जग्गाको लगत राखे जग्गा धनी पूर्जा दिने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले प्रचलित, कानून बमोजिम जग्गाको लगत राखे सम्बन्धी कार्य नगर्न सक्ने । • आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई जग्गाधनी पूर्जा यथासमय प्रदान नगर्न सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले स्थानीय जग्गाको नाप नक्सा, कित्ताकाट, हाल साविक, रजिष्ट्रेशन नामसारी तथा दाखिल खारेज आदि खुलाई भूमिको वर्गीकरण अनुसारको लगत राखे व्यवस्था गर्ने । • सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वितरण गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित अधिकारीहरुबाट सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था अनुगमन गरी आवश्यक मिलाई आवश्यक जानकारी सम्बन्धितलाई गराउने ।</p>	<p>गाउँपालिका अध्यक्षले यस सम्बन्धी कार्यको अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • नापी नक्सा तथा जग्गाको स्वामित्व निर्धारण एवम् सार्वजनिक जग्गा प्राप्ति, मुआब्जा निर्धारण तथा वितरणमा समन्वय र सहजीकरण गरी दिने । • सेवा सम्बन्धमा अन्य सम्बन्धित निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी सेवाग्राहीबाट तोकिए बमोजिमको शुल्क, दस्तुर असूल गर्ने । • यस सम्बन्धी विवरण तथा तथ्यांकहरू सम्बन्धित निकायलाई पठाउने । 		
२.१६	गाउँपालिकाले स्थानीय सरकारसञ्चालन ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई गरी नक्सा पास गरी दिने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	गाउँपालिकाले प्रचलित, कानून बमोजिम नक्सा पास सम्बन्धी कार्य नगर्न सक्ने । आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई नक्सा पास यथासमय नगर्न सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले कानून बमोजिम भवनको नक्सा पास गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने । • नक्सा पास गर्दा तोकेको व्यक्तिबाट निवेदन लिने र तोके बमोजिम मापदण्ड तथा भवन निर्माण संहिता बमोजिम भए नभएको जाँचगरी तथा प्रक्रिया पुर्याई नक्सा पास गरी दिने व्यवस्था गर्ने । • प्रशासकीय अधिकृतले रितपूर्वकको विवरण र प्रमाण पुगेको जाँची भवन निर्माणको अनुमति दिने व्यवस्था गर्ने । आवश्यकतानुसार वडा कार्यालयहरूलाई परिचालन गर्ने । • गाउँपालिकाले तोकेको प्रकृया अनुसार निश्चित समयभित्र नक्सा पास गरी सोको प्रमाणपत्र दिने र सोको अभिलेख राखे व्यवस्था गर्ने । • नक्सामा स्वीकृती वेगर वा हेरफेर गरी बनाएको भवनको सम्बन्धमा प्रचलित कानून बमोजिम जरिवाना गर्ने र भत्काउन लगाउने । 	सम्बन्धित अधिकारीहरूबाट जाँचतथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरी सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने र निस्सा दिने व्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका अध्यक्षले यस सम्बन्धी कार्यको अनुगमन गर्ने र आवश्यक निर्देशन दिने व्यवस्था मिलाउने ।

२.१७	गाउँपालिकाले प्रचलित कानून प्रक्रिया बमोजिमको पुर्याई व्यक्तिगत घटना र आवश्यक सिफारिश यथासमयमा दिने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित कानून बमोजिम व्यक्तिगत घटना दर्ता नगरिने । • आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई यथासमयमा कानून बमोजिमको सिफारिश नदिन सक्ने । • तोकेको व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको उपयोग र अनलाइन सेवाको प्रदान नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम व्यक्तिको जीवनमा घटेका जन्म, मृत्यु, विवाह, सम्बन्ध विच्छेद तथा बसाई सराई जस्ता घटनाहरू स्थानीय पञ्जिकाधिकारीको रूपमा दर्ता गर्ने र तोकिएको शुल्क असूल गरी सो सम्बन्धी प्रमाणपत्र दिने व्यवस्था गर्ने । • व्यक्तिगत घटना घटेको सूचना प्राप्त भएपछि सोको पुष्टी गर्ने आधार प्रमाणको यथार्थता जाँच गर्ने व्यवस्था गर्ने । • गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम गाउँपालिकाले दिनुपर्ने जनताको सामाजिक जीवनसँग सरोकार राखे विभिन्न सिफारिशहरू तोकेको समयभित्र दिने व्यवस्था गर्ने । • व्यक्तिगत घटनाको दर्ता गर्ने तथा प्रमाणपत्र दिने एवम् विभिन्न सिफारिश दिने कार्यमा मातहतका वडा कार्यालयलाई समेतलाई परिचालन गर्ने । • व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्न कुनै व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरिएको भए सो समेत उपयोग गर्ने । • सेवाग्राहीलाई आवश्यकतानुसार अनलाइन निवेदन दर्ता गर्ने व्यवस्था समेत गर्ने । • व्यक्तिगत घटनाको आवश्यक अभिलेख राखी सो सम्बन्धी तथ्याङ्क र विवरण सम्बन्धित निकायहरूलाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्ने र सिफारिश दिने कार्य व्यवस्थित गर्ने र आवश्यक जानकारी, प्रदान गर्ने ।	गाउँपालिका अध्यक्ष र अनुगमन समिति वा सुशासन समितिबाट सेवा प्रवाहको अनुगमन गर्ने गराउने व्यवस्था गर्ने ।
२.१८	गाउँपालिकाले प्रचलित कानून सामाजिक भत्तावितरण बमोजिम सुरक्षा गर्ने कार्यलाई	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित कानून बमोजिम सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारको निर्णय बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्रका आफ्ना जेष्ठ नागरिक, दलित जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, दलित, अपाङ्गता भएका जस्ता तोकेको व्यक्तिलाई तोकेको सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्य व्यवस्थितगरी सो सम्बन्धी विवरण तथा	गाउँपालिका अध्यक्ष र अनुगमन समिति वा सुशासन समितिबाट भत्ता वितरण कार्यको

	व्यवस्थित र नियन्त्रित बनाउनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • भत्ता वितरणमा आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई नियन्त्रण कायम नगरिने । • कानून बमोजिम भत्ता नपाउने व्यक्तिलाई रकम वितरण गरिने । • एउटै व्यक्तिले दोहोरो तेहोरो भत्ता दावी गर्ने र प्रदान गरिने । 	<p>सञ्चालन कार्यविधिको प्रावधानहरू पालना गरी सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • जेष्ठ नागरिक, दलित जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्ग, अशक्त जस्ता भएका व्यक्तिहरूबाट निवेदन लिने र प्राप्त निवेदन उपर छानविन गरी उपयुक्त व्यक्तिलाईत्र परिचय पत्र दिने व्यवस्था गर्ने । • गाउँपालिकाले सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणमा गाउँ सामाजिक सुरक्षा समन्वय समितिको सिफारीसमा दिने व्यवस्था गर्ने । • लाभग्राहीहरूलाई भत्ता वितरण गर्दा तोकेको प्रक्रियाहरू पालना गराउने र तोकेको समयावधी भित्रत्र भत्ता वितरण गर्ने व्यवस्था गर्ने । • भत्ता पाउने लाभग्राही व्यक्तिहरूको नाम नामेसी सहितको विवरण प्रत्येक वर्ष अध्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने । • सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने लाभग्राहीहरूको नाममा बैङ्कमा व्यक्तिगत बचत खाता खोल्न लगाउने र रकम दाखिला गर्ने व्यवस्था गर्ने । • भत्ता वितरणको आवश्यक हिसाव राखी सो सम्बन्धी तथ्यांक र प्रतिवेदन सम्बन्धितलाई उपलब्ध गराउने र हिसाव फछ्यौट गर्ने व्यवस्था गर्ने । • अनियमित रूपमा भत्ता लिएको वा भत्ता नपाउने व्यक्तिले लिएकोमा रकम असूल गर्ने र आवश्यक कारवाही गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	प्रतिवेदनहरू सम्बन्धितलाई प्रदान गर्ने ।	अनुगमन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने ।
२.१९	गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम विद्यालय तथा शैक्षिक	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित कानून बमोजिम विद्यालय र शिक्षण सञ्चालन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम सामुदायिक, संस्थागत, गुठी र सहकारी विद्यालय, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, ट्यूसन, कोचिङ्ग जस्ता शैक्षिक 	जिम्मेवार अधिकृतले विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था सञ्चालनको नियमन	अध्यक्ष र अनुगमन समिति वा सुशासन समितिबाट विद्यालय

	संस्था सञ्चालन र नियमन गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित गर्नपर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • आवश्यक शैक्षिक गुणस्तर कायम नगरिने । • शिक्षा सेवा प्रवाहमा आर्थिक अनियमितता गरेको हुनसक्ने । 	<p>क्षेत्रको सेवा सञ्चालनलाई व्यवस्थित गर्नको लागि योजना तथा कार्यनीतिहरू तयार गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • अनुमति लिई सञ्चालनमा रहेको विद्यालय, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक केन्द्र, ट्यूसन, कोचिङ्ग सेन्टर आदिको लगत राख्ने । • विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था सञ्चालन व्यवस्थापन र शैक्षिक गुणस्तर सम्बन्धमा आवधिक रूपमा अनुगमन तथा नियमन गर्ने । • विद्यालयको बजेट व्यवस्थापन, आय व्यय र अनुदान सम्बन्धमा अनुगमन समिक्षा गर्ने । अनियमिता गर्ने उपर आवश्यक कारवाही गर्ने । 	तथा अनुगमन गरी प्रतिवेदनहरू शैक्षिक सम्बन्धित निकायलाई प्रदान गर्ने ।	तथा संस्था सञ्चालनको अनुगमन गर्ने ।
२.२०	गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित बनाउनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय स्वास्थ्य तथा अन्य सेवा प्रदान नगरिने । • सेवा वितरण सर्वसाधारण जनतालाई सर्वसुलभ र पहुँच नहुने । • सेवा सुविधा प्रदान पारदर्शीतवरले नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, सरसफाई तथा पोषण र वातावरणीय तथा ध्वनिको प्रदूषण नियन्त्रण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने । • अनुमति पाएका अस्पताल, स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार, औषधि पसल सञ्चालनको लगत राख्ने । • स्थानीय जनतालाई सर्वसुलभ रूपमा गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गर्न गराउनको लागि आवश्यक प्रवन्ध गर्ने । • स्वास्थ्य सेवा प्रवाह तथा सेवा सुविधा वितरण, र प्रदूषण नियन्त्रणमा स्थानीय जनतालाई सहभागी गराई पारदर्शीता र जवाफदेहीता कायम गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	जिम्मेवार अधिकृतले स्वास्थ्य तथा अन्य सेवा प्रवाहको नियमन तथा अनुगमन गरी प्रतिवेदनहरू सम्बन्धित निकायलाई प्रदान गर्ने ।	अध्यक्ष र अनुगमन समिति वा सुशासन समितिले स्वास्थ्य तथा अन्य सेवा प्रवाहको अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको अनुमति, सेवा प्रवाह र सेवा शुल्क, सेवाको गुणस्तर बारे आवधिक रूपमा अनुगमन र नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । सेवा प्रवाहमा अनियमितता गर्ने उपर आवश्यक कारवाही गर्ने । 		
	प्रशासनिक निर्णय प्रक्रिया				
२.२१	निर्णय गर्न पाउने अधिकार पदाधिकारी प्राप्त वा कर्मचारीले निर्णयको कार्यविधि, समय र आधार स्पष्ट गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> निर्णयको कार्यविधि, समय र आधार स्पष्ट नखुलाई स्वेच्छाचारी हिसावले निर्णय गरिने । निर्णयको आधारन गरी अनियमितता र सरकारी हानी नोक्सानी हुने गरी निर्णय गर्न सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको जिम्मेवार पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूले प्रचलित ऐन नियम बमोजिम देहाय बमोजिम निर्णय गर्ने प्रक्रिया अपनाउने : निर्णय गर्दा प्रचलित कानून बमोजिमका निश्चित कार्यविधि अपनाउने, कानूनमा तोकिए बमोजिम निधित समयावधिभित्र निर्णय गर्ने गराउने । निर्णय गर्दा प्रचलित कानून बमोजिमको आधार वा अन्य आधार, पुष्ट्याई तथा कारण स्पष्ट खुलाउने व्यवस्था लागु गर्ने गाउँपालिका अध्यक्ष र प्रशासकीय अधिकृतले प्रमुख निर्णयको उपयुक्तता बारे निगरानी सूपरिवेक्षण गर्ने । 	पदाधिकारी र अधिकारीबाट भएको प्रमुख निर्णयको सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी अभिलेख राखे र सम्बन्धित सरोकार निकायमा जानकारी पठाउने ।	अध्यक्ष र सूशासन समितिले पदाधिकारीले गरेका प्रमुख निर्णयको कार्यविधि तथा आधार सम्बन्धमा अनुगमन मूल्यांकन गर्ने ।
२.२२	गाउँपालिकाको जिम्मेवार पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूले निर्णय गर्दा पारदर्शिता कायम गर्नु पर्ने छ ।	निर्णय गर्दा पारदर्शिता कायम नगरी सरकारी स्रोत साधनको अपव्यय वा दुरुपयोग समेत भएको हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> निर्णय गर्न पाउने गाउँपालिकाको जिम्मेवार पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूले प्रचलित कानून बमोजिम गोप्य राखु पर्ने विषयहरू बाहेक कुनै विषयमा निर्णय गर्दा पारदर्शिता कायम गर्ने । निर्णय गर्दा कुन प्रचलित ऐन, नियमको सम्बन्धित दफा, वा परिपत्रहरू, मापदण्डले तोकेको प्रक्रिया अवलम्बन गरेको हो सो आधार स्पष्टखुलाई निर्णय गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	प्रमुख निर्णयको सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी वेभसाइट मार्फत जानकारी गराउने । सङ्घीय र प्रदेश निकायमा आवश्यकतानुसार जानकारी गराउने ।	अध्यक्ष र सुशासन समितिले पदाधिकारी कर्मचारीले गरेका प्रमुख निर्णयको पारदर्शिता सम्बन्धमा अनुगमन मूल्यांकन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले गरेको जनसरोकार सम्बन्धी प्रमुख निर्णयको अभिलेख राखी सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने व्यवस्था गर्ने । 														
२.२३	गाउँपालिकाले पदाधिकारी, कर्मचारीले गनपर्ने कार्यहरूलाई प्राथमिकरण गरी तोकिएको समयमा नै फछ्यौट गर्ने गराउने व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।	<p>पदाधिकारी वा कर्मचारीले सम्पादन गर्ने कार्यहरूलाई प्राथमिकताको आधार बर्गीकरण नगरेको हुन सक्ने ।</p> <p>कार्यहरूको प्राथमिकरण गरे तापनि कार्यान्वयन नगरेको हुन सक्ने ।</p> <p>प्राथमिकता जनिए बमोजिम कार्य गर्ने वा नगर्ने बीच कुनै प्रोत्साहन वा कारवाही नगरेको हुन सक्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक पदाधिकारी वा कर्मचारीले फछ्यौट गर्ने कार्यलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाहीको आवश्यकता अनुसार तुरुन्त, अति जरुरी, जरुरी र साधारण गरी चार समूहमा बर्गीकरण गरी कार्य फछ्यौट गर्ने समयावधी समेत तोकि तोकिएको समय भित्र कार्य फछ्यौट गर्ने व्यवस्था मिलाउने । प्राथमिकता जनिए अनुसार तुरुन्त, अति जरुरी, जरुरी र साधारण गरी बर्गीकरणको आधारमा कार्य फछ्यौट गर्ने समय तोकि सो समयभित्र फछ्यौट गर्ने गराउने व्यवस्था गर्ने । सम्भव भएसम्म सुशासन नियमावलीमा भएको निम्नानुसार फछ्यौटको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्ने <table border="1" data-bbox="913 826 1312 1367"> <tr> <td>प्राथमिकता</td> <td>व्यक्ति आफैले फछ्यौट गर्ने</td> <td>माथिल्लो तहमा पेश गरेकोमा सो तहले फछ्यौट गर्ने</td> </tr> <tr> <td>तुरुन्त</td> <td>सोही दिन</td> <td>सोही दिन</td> </tr> <tr> <td colspan="3">(कार्यालय उठ्ने समय परेमा कार्यालय खुल्ना साथ)</td> </tr> <tr> <td>अति जरुरी</td> <td>३ दिन भित्र</td> <td>२ दिन भित्र</td> </tr> </table>	प्राथमिकता	व्यक्ति आफैले फछ्यौट गर्ने	माथिल्लो तहमा पेश गरेकोमा सो तहले फछ्यौट गर्ने	तुरुन्त	सोही दिन	सोही दिन	(कार्यालय उठ्ने समय परेमा कार्यालय खुल्ना साथ)			अति जरुरी	३ दिन भित्र	२ दिन भित्र	<p>प्रत्येक पदाधिकारी/कर्मचारीले फछ्यौट गर्ने कार्यको प्राथमिकता विषयमा जानकारी गराउने ।</p> <p>कार्यको प्राथमिकता विषयमा जनता तथा सेवाग्राहीलाई सो बमोजिम सूचना प्रवाह गर्ने ।</p>	गाउँपालिकाको सुशासन समिति र अनुगमन समितिले सम्पादनको कार्य ट्र्याकिङड गर्ने र सो अनुसार प्रोत्साहनको लागि सिफारिश गर्ने ।
प्राथमिकता	व्यक्ति आफैले फछ्यौट गर्ने	माथिल्लो तहमा पेश गरेकोमा सो तहले फछ्यौट गर्ने															
तुरुन्त	सोही दिन	सोही दिन															
(कार्यालय उठ्ने समय परेमा कार्यालय खुल्ना साथ)																	
अति जरुरी	३ दिन भित्र	२ दिन भित्र															

			<table border="1"> <tr> <td>जरुरी</td> <td>५ भित्र दिन</td> <td>२ दिन भित्र</td> </tr> <tr> <td>साधारण</td> <td>१० दिन भित्र</td> <td>७ दिन भित्र</td> </tr> </table>	जरुरी	५ भित्र दिन	२ दिन भित्र	साधारण	१० दिन भित्र	७ दिन भित्र		
जरुरी	५ भित्र दिन	२ दिन भित्र									
साधारण	१० दिन भित्र	७ दिन भित्र									
			<ul style="list-style-type: none"> कामहरुको वर्गीकरण सम्बन्धमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु बीच गोष्ठीरुलफल गरी समय निर्धारण गर्ने र जानकारी गराउन अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने । कार्य फछ्यौट सम्बन्धी अभिलेख राखी अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने । कार्य सम्पादनको आधारमा प्रोत्साहन वा कारवाहीको व्यवस्था गर्ने । 								
२.२४	गाउँपालिकाको न्यायिक समितिमा परेको उजुरीहरुको प्रकृति तोकिएको समयभित्र टुङ्गो लगाउनु पर्नेछ ।	न्यायिक समितिमा परेको उजुरीहरुको प्रकृति अनुसार समय तोकिएको नलगाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्र भित्रका न्याय सम्पादन गर्नु पर्ने विषयहरुको पहिचान गरी उजुरीको प्रकृति अनुसार वर्गीकरण गरी निर्णय प्रक्रिया वा कार्यविधि तयार गर्ने । न्यायिक समितिले उजुरीको प्रकृति अनुसार निर्णय दिने अवधि तोक्ने । समितिमा परेको उजुरीहरु बढीमा ३ महिनाभित्र टुङ्गो लगाउनु पर्ने व्यवस्था गर्ने । न्यायिक समितिले न्याय सम्पादनको बारे अभिलेख राखि आवधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने । 	न्यायिक समितिले सम्पादन गरेको कार्य बारे प्रतिवेदन तयार गरी सर्व साधारणलाई जानकारी गराउने ।	गाउँपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षले न्याय सम्पादनको बारे अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।						
२.२५	पदाधिकारी, जनप्रतिनिधि र प्रशासकीय अधिकारीले निर्णय प्रक्रियामा	राजनैतिक र प्रशासनिक अधिकारको भएतापनि मामिलाको व्यवस्था आर्थिक निर्णय प्रकृत्यामा हस्तक्षेप गरिने	<ul style="list-style-type: none"> राजनैतिक र प्रशासनिक अधिकारको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम कार्य गर्ने । एक अर्कोमा हस्तक्षेप नगर्ने नीति अपनाउने । 	कानूनी अधिकार क्षेत्र बारे स्पष्ट गरी सम्बन्धित सबैलाई जानकारी गराउने ।	गाउँपालिकाको सुशासन समिति र अनुगमन समितिले निर्णय प्रक्रिया बारे अनुगमन गर्ने ।						

	अहस्तक्षेपकारी नीति अपनाउनु पर्नेछ ।		<ul style="list-style-type: none"> पदाधिकारी र कर्मचारीको लागि कानूनले व्यवस्था गरेको अधिकारक्षेत्र वारे स्पष्ट गर्ने राजनैतिक र प्रशासनिक अधिकारको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम कार्य गर्न द्विविधा परेमा सम्बद्ध पदाधिकारी बीच छलफल गरी निर्धारण गर्ने । 		
२.२६	निर्णय दिनुपर्ने पदाधिकारी र अधिकारीले जिम्मेवारी पन्छाउन हुदैन ।	पदाधिकारी र कर्मचारीले आफैले गर्न सक्ने काम नगरी जिम्मेवारी पन्छाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक कर्मचारीको जिम्मेवारी र कार्य सम्पादनपन गरी मूल्यांकन गर्ने पद्धतिको विकास गर्ने । निर्णयकर्ताले निर्णय कानूनमा तोकिएको शर्त तथा निर्धारित अवधिभित्र रही गरे नगरेको मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था गर्ने । कानूनी जटिलता वा द्विविधा भएको विषय बाहेक माथिल्लो पदाधिकारी वा अधिकारी समक्ष निर्णयको लागि पेश नगर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	कर्मचारीको जिम्मेवारी र कार्य सम्पादन गर्ने व्यवस्थावारे सबैलाई जानकारी गराउने ।	गाउँपालिकाको सुशासन समिति निर्णय प्रक्रिया वारे अनुगमन गर्ने ।
<p>सन्दर्भ नियम कानूनहरु</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ सुशासन नियमावली, २०६५ गाउँपालिका आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७५ कर्मचारी र निजामती सेवा सम्बन्धी ऐन नियमहरु 					

अनुसूचि-३

सूचना तथा सञ्चार, अभिलेखांकण र प्रतिवेदन सम्बन्धी नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र र विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	सूचना तथा संचारको व्यवस्थापन				
३.१	गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यलाई व्यवस्थित गर्न भरपदो सूचना तथा संचारको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	सूचनाको अभावमा सम्बन्धितलाई समयमा उचित जानकारी नहुने । सूचनाको अभावमा काम कारवाहीमा प्रभावकारीता नभाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आफ्नो व्यवस्थापकिय सूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न लागत लाभ तथा स्रोत साधनको उपलब्धताको आधारमा विद्युतीय प्रविधिमा आधारित उपयुक्त व्यवस्थापन अभिलेखांकन तथा सूचना प्रणाली विकास गर्ने । प्रणाली छनौट गर्दा स्था.स.सं.ऐ. बमोजिम सङ्घीय मन्त्रालयले सूचना प्रविधिको ढाँचा तोकेको भए सो समेतलाई ध्यान दिने । प्रणाली छनौट गदनिपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको प्रविधि सँग समन्वय राखी प्रविधि मैत्रीलाई प्राथमिकता दिने । सूचना प्रविधिलाई कार्यालय भित्र तथा मातहतको वडा कार्यालय वा इकाईहरूलाई आवद्ध गर्ने । 	व्यवस्थापकिय अभिलेखांकन सूचना प्रणाली विकास भए पश्चात आवश्यक भौतिक सुविधा तथा तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सूचना प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धमा अनुगमन तथा नियन्त्रण गर्ने ।
३.२	गाउँपालिकाको नीति, निर्देशन, परिपत्र तथा आदेशहरू विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट प्रवाह गर्ने गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> महत्वपूर्ण नीति, निर्देशन बारे जानकारी नहुने । विद्युतीय सञ्चार माध्यम (वेबसाइट) बाट सूचना प्रवाह नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण नीति, परिपत्र, निर्देशन, आदेशहरू आदि मातहतका बडारइकाईलाई पठाउने भरपदो व्यवस्था मिलाउने । कार्यालयबाट मातहत सँग सूचना तथा सञ्चार गर्दा भौतिक वा विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट पठाउने व्यवस्था गर्ने । सार्वजनिक सूचना तथा संचार गर्दा विद्युतीय सञ्चार पोर्टल (वेबसाइट) राखे व्यवस्था मिलाउने । 	सूचना प्रणालीमा राखेको नीति, परिपत्र, निर्देशन, आदेशहरू आदि तत्कालै अध्यावधिक गर्ने व्यवस्था मिलाउने	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सूचना प्रणाली सञ्चालन बारे अनुगमन तथा नियन्त्रण गर्ने ।
३.३	सूचना प्रविधिलाई व्यवहारमा ल्याउन कानुनद्वारा तोके	सूचना प्रविधि कार्यान्वयन गर्न	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले सूचना प्रविधिलाई व्यवहारमा ल्याउन देहायका कार्य प्रक्रिया लागु गर्ने :- सूचना र तथ्याङ्क यथासम्भव कम्प्युटरमा व्यवस्थित गर्ने 	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग गरी मातहतका वडा तथा अन्य निकायसँग	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन

	बमोजिमको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ	आवश्यक प्रवन्ध नगरिने । • आवश्यक कानुनी प्रक्रिया र कार्यविधिहरू पूरा नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • सेवा प्रवाह छिटो छरितो बनाउन सूचना प्रविधिको उपयोग गरी प्रभावकारी तुल्याउने । • सूचना प्रविधिको माध्यमबाट सेवा प्रवाहको पृष्ठपोषण र गुनासो व्यवस्थापन गर्ने । • यथासम्भव आफ्नो वेभपेज निर्माण गरी नागरिक वडापत्र, कार्यसञ्चालन कार्यविधि, सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित सूचनाहरू राखे । • सूचना, परिपत्र, आदेश, तथ्याङ्क आदी वेभसाइटमा राख्दा अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट प्रमाणित गराई राखे । • सूचना प्रविधिको सञ्चालनको लागि उपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने । • सूचना प्रविधि सम्बन्धी जनचेतना बढाउन प्रचार प्रसार एवम् अन्तरक्रिया गर्ने । 	सरूपक स्थापित तथा सञ्चार गर्ने ।	सम्बन्धमा आवश्यक अनुगमन तथा नियन्त्रण गर्ने ।
३.४	गाउँपालिकाले महत्वपूर्ण निर्णय तथा सूचना सार्वजनिक रूपमा सम्प्रेषण, जानकारी गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	सार्वजनिक महत्वका निर्णय तथा प्रतिवेदन सर्वसाधारण लाई जानकारी नगराइने । निर्णय तथा जानकारीको सूचना गर्दा विद्युतीय माध्यम प्रयोग नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले आफ्नो काम कारवाही, आफ्नो महत्वपूर्ण निर्णय, प्रतिवेदन र सूचना सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने भरपर्दो व्यवस्था गर्ने विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट प्रयोग गर्ने । • सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन बमोजिम सूचना वा जानकारीग भएकोमा तत्काल दिने सकिनेमा तत्कालै र नसकिनेमा कानुनले तोकेको समयभित्र दिने व्यवस्था गर्ने • विद्युतीय सञ्चार माध्यम इमेल, फ्याक्स आदि मार्फत प्राप्त जानकारी, सूचनाको सम्बन्धमा कारवाही अघि बढाउने व्यवस्था मिलाउने । • सार्वजनिक जानकारी गराउन सूचना अधिकृत वा प्रवक्ता तोकने । 	सार्वजनिक रूपमा सूचना, प्रमुख जानकारी गराउन आवश्यक प्रविधि तथा जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सूचना प्रवाहको सम्बन्धमा अनुगमन तथा नियन्त्रण गर्ने ।
अभिलेखांकन (डकुमेण्टेशन) व्यवस्था					

३.५	गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण नीति, प्रतिवेदन, निर्णय सम्बन्धी कागजातको अभिलेखीकरण व्यवस्थित रूपमा गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> अभिलेखीकरण गर्ने उचित व्यवस्था नगरिने । महत्वपूर्ण कागजातहरू अभिलेखांकन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले महत्वपूर्ण नीति, गाउँपालिका बैठकको शाखा प्रमुख र बडा प्रमुख निर्णय, परिपत्र, वार्षिक कार्यक्रम, वार्षिक प्रतिवेदन, सम्झौता, निर्देशिका, मार्गदर्शन, योजना तथा कार्यक्रम अध्ययन प्रतिवेदन जस्ता कागजात कानून बमोजिम सुरक्षित राख अभिलेखांकनको आवश्यक भौतिक व्यवस्था गर्ने । अभिलेखांकन गर्ने कर्मचारी तथा निजको जिम्मेवारी तोक्ने । आफ्नो तथा बडा कार्यालयको अभिलेख एकीकरण गर्न एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणाली सफ्टवेयरको विकास गरी मातहतका बडामा प्रयोग गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	शाखा प्रमुख र बडा प्रमुखले कागजातको अभिलेखीकरण सुरक्षित र व्यवस्थित भएको सुनिधित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अभिलेखीकरण (डकुमेन्टेसन) बारे परीक्षण गर्ने र सुधार गर्नुपर्ने भए सोको लागि निर्देशन दिने ।
३.६	गाउँपालिकाले पदाधिकारी तथा कर्मचारीको वैयक्तिक विवरण तथा अभिलेखहरू सुरक्षित रूपमा राखे व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> पदाधिकारी र कर्मचारी सम्बन्धी वैयक्तिक विवरण तथा अभिलेखहरू नराखिने । अभिलेख नरहेको कारण निर्णय प्रक्रियामा प्रभावकारिता नआउने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले देहायका पदाधिकारी तथा कर्मचारी सम्बन्धी अभिलेख सुरक्षित रूपमा राखे व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ०:- स्वदेशी तथा वैदेशिक अवलोकन भ्रमण, तालीम वा गोष्ठीको विषय, मिति, अवधि, सहभागी लगायतका विवरण खुलाई अभिलेख राखे व्यवस्था गर्ने । सहभागिताको अभिलेख राख विद्युतीय सफ्टवेयरमा समेत प्रयोग गर्ने । वैदेशिक भ्रमण गरेकोमा प्रयोजन, देश, समय अवधि लगायतको विस्तृत विवरण खुलाई अध्यावधिक अभिलेख राखे । विदा किसिम खुलाई प्रत्येक वर्षको पाकेको विदा र लिएको विदा र सञ्चित रहेको विदाको विवरण खुलाई अभिलेख राखे । प्रत्येक व्यक्तिको वैयक्तिक विवरण तथा अभिलेख फाइलहरू सुरक्षित रूपमा राखे व्यवस्था गर्ने । 	प्रशासन शाखा प्रमुखले कागजातको अभिलेखीकरण सुरक्षित र व्यवस्थित भएको सुनिधित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अभिलेखीकरणबारे परीक्षण गर्ने र सुधार गर्नुपर्ने भए सोको लागि निर्देशन दिने ।
बजेट तथा अन्य प्रतिवेदन					
३.७	गाउँपालिकाले प्रत्येक आर्थिक वर्ष सम्बन्धित वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम सम्बन्धी 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम सम्बन्धमा निम्न प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा तयार गर्ने :- क. वार्षिक लक्ष्य तथा प्रगति प्रतिवेदन 	सम्बन्धित शाखा प्रमुखले सूचना प्रविधि उपयोगसमेत	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यक्रम प्रतिवेदनको तयारी बारे

	<p>बजेट तथा कार्यक्रम सम्बन्धी विवरण तथा प्रतिवेदन तोकिएको बमोजिम तयार गर्नुपर्ने ।</p>	<p>विवरण तथा प्रतिवेदन तयार नगरिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • तोकिएको ढाँचामा समयभित्र तयार नगरिने । 	<p>ख. चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन ग. योजनाहरूको अनुगमन प्रतिवेदन</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रतिवेदनहरू तोकिएको समय सीमाभित्र तयार गर्ने । • तोकिएको प्रतिवेदनहरू तयार गर्नको लागि विद्युतीय सूचना प्रविधि वा सफ्टवेयर सञ्चालनमा रहेको भए सो समेतको प्रयोग गर्ने । • अन्तर्गतका आयोजना कार्यक्रमहरूबाट समेत प्रगति प्रतिवेदनहरू लिई विद्युतीय सूचना प्रविधिमा अमिलेख राखी गाउँपालिकाबाट सञ्चालित आयोजनाहरूको एकीकृत प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यवस्था गर्ने । • तयार भएको प्रतिवेदनहरू सङ्घीय तथा प्रदेश तहका सम्बन्धित मन्त्रालयहरू तथा निकायहरू तोकिएको समयभित्र पठाउने व्यवस्था मिलाउने । • गाउँपालिकाले विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण आय तथा व्ययको विवरण म.ले.प. ले निर्धारण गरेको ढाँचामा सम्बन्धित मन्त्रालयहरू राष्ट्रिय योजना आयोग, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगमा चौमासिक रूपमा पठाउनु पर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ 	<p>प्रयोग गरी प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने ।</p>	<p>आवश्यक परीक्षण गर्ने र सुधार गर्नुपर्ने भए सोको लागि निर्देशन दिने । सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय निकायबाट समेत अनुगमन हुने ।</p>
३.८	<p>गाउँपालिकाले आफ्नो गाउँपालिका सम्बन्धी प्रोफाइल तथा कार्य सम्पादन प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा समय भित्र तयार गर्नु पर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • प्रोफाइल तथा वार्षिक कार्य सम्पादन प्रतिवेदन तयार नगरिने । • तोकिएको ढाँचामा समयभित्र तयार नगरिने । 	<p>गाउँपालिकाले स्था.स. सं.ऐ. तथा प्रचलित ऐन नियमले तोके बमोजिमको निम्न विवरण तथा प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा तयार गर्ने ०:-</p> <p>(क) गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (प्रोफाइल)</p> <p>(ख) वडाको प्रोफाइल</p> <p>(ग) सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन</p> <p>(घ) वार्षिक कार्य सम्पादन प्रतिवेदन</p>	<p>गाउँपालिकाको सम्बन्धित शाखा प्रमुखले सूचना प्रविधि उपयोग समेत प्रयोग गरी प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने ।</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रोफाइल तथा प्रतिवेदन बारे परीक्षण गर्ने । सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय निकायबाट समेत अनुगमन हुने</p>

			<p>(ड) विपद् सम्बन्धी प्रतिवेदन (च) अन्य प्रतिवेदन</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रतिवेदनहरू तोकिएको समय सीमाभित्र तयार गर्ने । • प्रतिवेदनहरू तयार गर्नको लागि सफ्टवेयर सञ्चालनमा रहेको भए सो समेत प्रयोग गर्ने । • तयार भएको प्रतिवेदनहरू सङ्घीय तथा प्रदेश तहका सम्बन्धित मन्त्रालयहरू तथा निकायहरू तोकिएको समयभित्र पठाउने व्यवस्था मिलाउने । 		
	<p>सन्दर्भ नियम कानूनहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सभालन ऐन, २०७४ • सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७४ • सुशासन नियमावली • सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन • गाउँपालिका आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून • सरकारी कारोवार निर्देशिका, २०७६ 				

अनुसूचि ४
निरीक्षण, सुपरिवेक्षण र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र र विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	निरीक्षण गर्ने				
४.१	अध्यक्षले आफ्नो कार्यालय तथा मातहतका निरीक्षण बडा, योजनाको गरी देखिएका व्यहोराहरूको अभिलेख राखे व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित ऐन नियम अनुसार निरीक्षण नगरिने • निरीक्षणको व्यहोराको अभिलेख तथा प्रतिवेदन तयार नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • अध्यक्षले आफ्नो कार्यालय तथा मा मातहतको बडा, परियोजनाको काम कारवाही सम्बन्धमा कानुनले तोके बमोजिम आफैले वा कुनै पदाधिकारीलाई अख्तियार सुम्पिई अनिवार्य रूपमा निरीक्षण गर्ने गराउने । • अनुगमन समितिले नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने । निरीक्षण गर्दा प्रचलित ऐन नियम बमोजिम कार्यालयको प्रशासनिक काम कारवाही, कर्मचारी प्रशासन, लेखा तथा अभिलेख, कार्यक्रम कार्यान्वयन आदि बारेमा जानकारी लिने । • निरीक्षणको क्रममा देखिएको सुधार गर्नुपर्ने विषयको सम्बन्धमा सम्बन्धितलाई मौखिक वा लिखित तवरले निर्देशन दिने । • निरीक्षणको क्रममा देखिएको व्यहोराहरूको अभिलेख राखी आवश्यकता अनुसार निर्देशन दिने । • निरीक्षणका मुख्य कुरा जनाई प्रतिवेदन तयार गर्ने । 	निरीक्षणको क्रममा देखिएका व्यहोराहरूको अभिलेख तथा प्रतिवेदन तयार गरी आवश्यकता अनुसार अन्य निकाय वा कार्यालयलाई जानकारी दिने ।	सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय लेखापरीक्षणबाट तथा निरीक्षण नियमित रूपमा भए नभएको जाँचगर्ने ।
४.२	अध्यक्षले आफ्नो कार्यालय तथा मातहतका बडा, योजनाको निरीक्षणको क्रममा अनियमितता देखिएमा कारवाही गर्नु पर्नेछ ।	निरीक्षणको क्रममा गम्भीर त्रुटी वा आर्थिक अनुशासनको पालना नभएको भएता पनि कारवाही नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिका अध्यक्ष ले निरीक्षणको क्रममा कुनै व्यक्तिबाट गम्भीर त्रुटी वा अनियमितता भएको वा सम्पादन हुनुपर्ने काम कारवाही नगरेको पाइएमा निम्नानुसार गर्ने:- • प्रचलित कानून बमोजिम आफैले कारवाही गर्न सकिने भए तत्कालै कारवाही गर्ने । 	गम्भीर त्रुटी वा अनियमितताको कारवाही बारेको जानकारी सम्बन्धित सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालयलाई समेत दिने ।	नियामक निकायबाट गम्भीर त्रुटी वा अनियमितताको विषय उपर कारवाही भए नभएको जाँचहुन सक्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> ● प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही आफैले कारवाही गर्न नमिल्ने भएमा अधिकार प्राप्त अधिकारी वा निकाय समक्ष कारवाहीको सिफारिश साथ लेखी पठाउने । 		
४.३	गाउँपालिकाले मातहतका योजनाको प्रगतिको समीक्षा नियमित रूपमा गराउनु पर्नेछ ।	मातहतका योजनाको प्रगतिको समीक्षा नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँपालिकाले मातहत योजनाको प्रगति बारे निम्नानुसार समीक्षा गराउने । ● योजनाहरूको प्रगति विवरण लिइ समीक्षा गर्ने वा गराउने । ● समस्याहरू समाधान गर्न आवश्यक निर्देशन दिने । ● योजनाको प्रगतिको आधारमा आवश्यक स्थलगत निरीक्षण गरी निर्देशन दिने । ● योजनाको प्रगति समीक्षा प्रतिवेदन र निरीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने । 	योजनाको प्रगतिको समीक्षा प्रतिवेदनबारे सम्बन्धित निकायलाई जानकारी दिने ।	अध्यक्षले प्रगति समीक्षा नियमित रूपमा भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
४.४	प्रमुख प्रशासकिय अधिकारीले आर्थिक प्रशासन सञ्चालनको सुपरिवेक्षण गर्ने ।	आर्थिक प्रशासनको सुपरिवेक्षण नगरिने । आर्थिक अनुशासन पालना नहुने ।	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले आफै वा मातहतका वरिष्ठ अधिकृत मार्फत कार्यालयको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको प्रभावकारिता सम्बन्धमा नियमित रूपमा निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने गराउने । ● निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्दा मातहतका कार्यालय इकाईले आर्थिक प्रशासन सञ्चालनमा कानूनको पालना गरे नगरेको उचित रेखदेख, जाँचबुझ गर्ने । 	आर्थिक सम्बन्धमा अनुशासन आवश्यक निर्देशन दिने र प्रमुख व्यहोराको अभिलेख राखी अनुगमन गर्ने ।	आर्थिक अनुशासन पालना सम्बन्धमा नियामक निकायबाट अनुगमन हुने ।
अनुगमन तथा मूल्यांकन					
४.५	गाउँपालिकाले योजनाको अनुगमन गर्नको लागि कानून बमोजिम सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति गठन गर्नु पर्ने	कानून बमोजिम सुपरिवेक्षण नया अनुगमन समिति, उप समिति गठन नगरिने । अनुगमन निर्देशिका तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँपालिका मातहतका योजनाहरूको अनुगमन गरी पृष्ठपोषण गर्नको लागि गाउँपालिकाले स्था.स.सं.ऐ. बमोजिम सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, उपसमिति गर्ने । ● उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा तोकिएको सदस्यहरू समावेश गरी गठन गर्ने । ● वडाको योजनाहरू गठन गर्न वडास्तरीय अनुगमन समिति गठन गर्ने । 	अनुगमन समिति, उप समिति गठन नगरिएको बारेको जानकारी सङ्घीय तथा प्रदेशको अनुगमन निर्देशिका अनुगमन तथा सपरिवेक्षण समिति गाउँपालिकाको सम्बन्धित मन्त्रालय र	अध्यक्षले अनुगमन समिति, उप समिति गठन भएको र तोकिएको कार्य भएको बारे सुनिधित गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • अनुगमन कार्यलाई व्यवस्थित गर्न अनुगमन निर्देशिका तयार गर्नु पर्ने । 	निकायलाई दिने ।	
४.६	गाउँपालिकाको अनुगमन समितिबाट कानून बमोजिम तोकिएको कार्य गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • अनुगमन समितिबाट कार्ययोजना तथा सूचकहरु तयार नगरिने • अनुगमन समितिबाट कानूनद्वारा तोके बमोजिमको कार्य नहुने । 	<ul style="list-style-type: none"> • अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिबाट निम्नानुसारको कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • वार्षिक अनुगमन कार्य योजना तयार गर्ने व्यवस्था गर्ने । • अनुगमन कार्य गर्नको लागि आवश्यक सूचकहरुको विकास गर्ने । • कानूनले तोके बमोजिम अनुगमन कार्य सम्पादन गर्ने व्यवस्था गर्ने । • योजनाको कार्यान्वयनमा देखिएको समस्या तथा निर्माण कार्यको गुणस्तरको जाँच गर्ने । • योजना कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या समाधानको लागि आवश्यक निर्देशन दिने । • वडा अनुगमन समितिको प्रतिवेदन प्राप्त गरी एकीकृत गर्ने । • कानूनले तोके बमोजिम विषय समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने । 	<p>अनुगमन समितिको प्रतिवेदन तयार भए पछि कार्यपालिका बैठकमा छलफल गराउने व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>अनुगमन प्रतिवेदन सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।</p>	अध्यक्षले अनुगमन समितिको प्रतिवेदन उपर छलफल भएको कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
४.७	गाउँपालिकाले आफ्नो तथा मातहतको वडाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयन वारे अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयन वारे अनुगमन नगरिने । अनुगमन गर्दा तोकिएको परीक्षण सूची प्रयोग नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यालय र मातहतका वडा वा योजनाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको प्रभावकारीनावारे नियमित रूपमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने । • आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको अनुगमन गर्दा यस निर्देशिकाको अनुसूची १८ मा दिइएको फाराम प्रयोग गर्ने । • अनुगमनको प्रमुख व्यहोरा समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने । • प्रतिवेदनको उल्लेखित कमी कमजोरीको समाधानको लागि सुधारको कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने । 	अनुगमन समितिका संयोजकले प्रतिवेदनको अभिलेख राखी प्रमुख कमजोरी सुधारको लागि कार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	अध्यक्षले अनुगमन प्रतिवेदन अनुसार आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुधारको कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने ।

४.८	गाउँपालिकाले बढी लागत भएका योजनाको प्रभाव मूल्यांकन गर्नु पर्नेछ ।	ऐन अनुसार मूल्यांकन नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले कानुनले तोकेको रकमभन्दा बढी लागत अनुमान भएको योजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्षभित्र प्रभाव मूल्यांकन गर्ने । प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदन तयार गरी तोकिएको निकायहरूमा पठाउने । 	प्रतिवेदन तयार गरी तोकिएको निकायमा पठाएको सुनिश्चित गर्ने ।	अध्यक्षले तोकिएको मूल्यांकन कार्य भएको सुनिश्चित गर्ने
<p>द्रष्टव्य: गाउँपालिकाका अनुगमन मुल्यांकनका क्रममा अनुगमन समितिले योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न, तत्कालै पृष्ठपोषण दिन तथा आवश्यक सुधार गर्न कार्यालय समय भन्दा बाहेकको समयमा योजनाहरूको अनुगमन गर्दा स्वीकृत नम्स बमोजिम सम्बन्धित कार्यक्रमहरूबाट सुविधा उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।</p>					
<p>सन्दर्भ नियम कानूनहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ गाउँपालिका वार्षिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानुन, २०७४ स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन 					

अनुसूचि ५
राजस्व तथा प्राप्त हुनुपर्ने हिसाबको नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र र विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	राजस्व अनुदान तथा ऋण प्राप्ति				
५.१	संविधान अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र कानून बनाई कर लगाउन सक्ने अधिकार प्रदान गरेको हुँदा राजस्व उठाउने सम्बन्धी नीति तथा कार्ययोजना तयार गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले संविधान र स्थानीय सरकार सचालन ऐन बमोजिम राजस्व उठाउने विषयमा आवश्यक अध्ययन गरी नीति तथा कार्ययोजना तयार नगरेको हुन सक्ने । • गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्र बाहिर गई कर लगाउन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले कर लगाउने, उठाउने वा करका दर परिवर्तन गर्ने कार्यहरू आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरेर मात्र गर्ने । • आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र कर लगाउन राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शनको अधिकनमा रही राजस्व सुधार सम्बन्धी आफ्नो कार्य योजना तयार गर्ने । • कार्य योजना तयार गर्दा गाउँपालिकाको राजस्व अधिकारका संभावनाहरूको खोजी गर्ने, संभाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गर्ने । • कार्य योजना तयार गर्दा तोकिएको निम्न कार्य प्रक्रियाहरू अपनाउने । <ul style="list-style-type: none"> (क) कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण, (ख) तर्जुमाको कार्यदल गठन (ग) आवश्यक सन्दर्भ सामग्रीहरूको संकलन तथा अध्ययन, (घ) कार्यशालाको आयोजना, (ङ) सूचना तथा तथ्याङ्कसंकलन तथा विश्लेषण, (च) राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयारी, (छ) मस्यौदा भएको कार्ययोजनाबारे छलफल गोष्ठी र स्वीकृति, 	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा पदाधिकारी तथा जनप्रतिनिधि र सरोकारवालाहरूलाई सूचना गरी सहभागी गराउने । स्वीकृत कार्ययोजना सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालयमा पठाउने ।	सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय, सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालयले कार्ययोजनाको तयारी बारे अनुगमन गर्ने ।

			(ज) पदाधिकारी र सरोकारवालाको लागि अभिमुखिकरण कार्यक्रम गर्ने । <ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने कर र गैर कर सहित आन्तरिक आयको प्रक्षेपण यथार्थ परक ढंगले गर्ने । 		
५.२	गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्दा राजस्वको सबै सम्बन्धित विषयमा र सम्भाव्य क्षेत्र बारे पहिचान गर्नु पर्नेछ ।	गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्दा राजस्वको सबै सम्बन्धित विषयमा र सम्भाव्य क्षेत्र बारे पहिचान नगरेको हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्दा राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था, राजस्व परिचालनका नीतिगत व्यवस्थाहरू, कम्तीमा विगत तीन आर्थिक वर्षहरूको अनुमानित तथा यथार्थ आय विवरण, आन्तरिक आयका स्रोत, आधार क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण, आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरूसम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना राजस्व सुधारको कार्यहरू र सोको जिम्मेवारी आदि विषयको पहिचान गरी छलफल गर्ने व्यवस्था गर्ने । कार्यविधिमा तोकिए बमोजिमका चरणहरू र प्रक्रिया अपनाउने । 	कार्यशाला गोष्ठी गर्दा पदाधिकारी, जनप्रतिनिधि र सरोकारवालालाई सहभागी गराई सो सम्बन्धि प्रतिवेदन तयार गर्ने । स्वीकृत कार्ययोजना सङ्घीय र प्रदेशको सम्बन्धित मन्त्रालय पठाउने ।	सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय, सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालयले कार्ययोजनाको तयारी र कार्य प्रक्रियाबारे अनुगमन गर्ने ।
५.३	गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्र अन्तर्गतको कर, कर तथा सेवा शुल्क, दोहोरो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत विभिन्न कर र दण्ड जरिवाना लगाउने अधिकार कानूनद्वारा तोकिए बमोजिम प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वको मुख्य स्रोतको रूपमा रहेको सम्पत्ति कर र घर बहाल कर नलगाईने । गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत परिचालन अवस्था कमजोर देखिएकोले 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले वित्तीय अधिकार क्षेत्रको प्रमुख राजस्वको स्रोतको रूपमा रहेको सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घर बहाल कर, र व्यवसाय कर जस्ता कर सगाउनको लागि आवश्यक रणनीति र काययोजना तयार गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने । फोहरमैला व्यवस्थापन, सडक बत्ती, शौचालय, सिफारिस, आदि जस्ता सेवामा सेवा शुल्क लिने कार्य प्रभावकारी बनाउन वडा कार्यालयहरू समेत परिचालन गर्ने । दोहोरो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन करको कर प्राप्त गर्ने र 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले कर उठाउनु पर्ने कानूनी व्यवस्था र यस्को उपयोग बारे जनसमुदायमा जानकारी गराउने । विभिन्न माध्यमबाट सार्वजनिक जानकारी गराउने र नागरिकसँग 	अध्यक्ष, राजस्व परामर्श समिति, लेखा समिति, सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालयले अनुगमन गरी आवश्यक सल्लाह र निर्देशन दिने ।

		<p>अनुदानमा निर्भरता बढ्न सक्ने ।</p> <p>• दोहोरो अधिकार क्षेत्रका करहरू जस्ले उठाएको छ त्यस गाउँपालिकाले नै प्रयोग गर्ने अवस्था ।</p>	<p>मापदण्डको पालना गरी आवधिक रूपमा बाँडफाँड गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • घर बहाल कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने । • कर लाग्ने र उठाउने कानूनी व्यवस्था सम्बन्धमा सर्वसाधारण जनतालाई जानकारी गराउन प्रचार प्रसारको व्यवस्था गर्ने । • बाँडफाँड गर्नुपर्ने करहरू समय भित्र नपठाए गाउँपालिकाहरूलाई संघ र प्रदेशबाट आउने अनुदान रोक्ने व्यवस्था गर्ने । • कर संकलनमा बडा कार्यालयहरू परिचालन गर्ने । बढी संकलन गर्ने बडालाई थप बजेट उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्ने । 	<p>अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्ने ।</p>	
५.४	<p>गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्र अन्तर्गत उठाएको केही कर अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन बमोजिम बाँडफाँड गर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • राजस्व बाँडफाँड अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन बमोजिम बाँडफाँड गरिने । • बाँडफाँड गरेको रकम दाखिला नगरिने वा सम्बन्धितलाई प्रदान नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले बाँडफोड गर्नुपर्ने राजस्वहरूको लागि राजस्व विभाज्य कोष खोली रकम दाखिला गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, बहत्तर र बहत्तर सङ्कलनबाट उठेको शुल्क मध्ये साठी प्रतिशतले हुने रकम स्थानीयतहले स्थानीय सजित कोषमा राखी चालिस प्रतिशतले हुने रकम मासिक रूपमा प्रदेश सचिब कोषमा जम्मा गर्ने व्यवस्था गर्ने । तर यस शीर्षकबाट कर संकलन नभएमा बाँडफाँड गर्न पर्नेछैन । • अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनले मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कको १५ प्रतिशत, रोयल्टीको २५ प्रतिशत, र प्रदेशले उठाएको सवारी करको ४० प्रतिशत गाउँपालिकालाई बाँडफाँड गर्नुपर्ने व्यवस्था अनुसार निर्धारित आधार र ढाँचामा प्राप्त गरी स्पष्ट हुने । • संघ र प्रदेश मार्फत गाउँपालिकालाई बाँडफाँड हुने रकम समयमा नै प्राप्त गर्न पहल गर्ने । 	<p>राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम र गाउँपालिकाले संकलन गरेको करको बाँडफाँड बारे सार्वजनिक जानकारी गराउने ।</p> <p>बाँडफाँड बार् सङ्घीय प्रदेश मन्त्रालयमा प्रतिवेदन गर्ने</p>	<p>अर्थ मन्त्रालय, सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालयबाट अनुगमन गरिने ।</p> <p>गाउँपालिकामा लेखा समिति र राजस्व परापरण समितिले जानकारी लिई आवश्यक सहयोग गर्ने ।</p>
	अनुदान तथा ऋण प्राप्ति				

५.५	गाउँपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय समानिकरण, सशर्त, समपुरक र विशेष अनुदान उपयोग गर्ने आधार तयार गर्नुपर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • ऐनले व्यवस्था गरे बमोजिम अनुदानको उपयोग नगरिने । • सशर्त अनुदानको आधार तयार नगरिने । • अनुदान माग गर्दा सम्भाव्य योजना तयार नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • सशर्त अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले तोकेको आधार बमोजिम खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाउने । सशर्त अनुदानको आधार तथा प्रक्रियाबारे आवश्यक जानकारी अभिवृद्धिको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • समपुरक अनुदान माग गर्दा योजनाको सम्भाव्यता, योजनाको लागत, योजनाबाट प्राप्त हुने प्रतिफल खुलाई गर्ने र पूर्व तयारी र क्षमता तयार गर्ने । • कार्यविधिका प्रावधान पुरा गरी मात्र विशेष अनुदान माग गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	अनुदानका लागि आवश्यक शर्त र आधारहरू तयार गरी सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालय रा. प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग माग पठाउने ।	सङ्घीय मन्त्रालय, प्रदेश मन्त्रालय रा. प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग र योजना आयोगले अनुदानबारे जाँच तथा अनुगमन गर्ने ।
५.६	गाउँपालिकाले ऋण लिँदा नोकेको प्रक्रिया र आधार तयार गर्नुपर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • ऐनले व्यवस्था गरे बमोजिम ऋण लिँदा नगरिने । • ऋण लिने आधार तयार नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले स्रोत साधन जुटाउन प्रचलित कानून अनुसार नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा वैदेशिक ऋण लिने । • ऋण लिँदा सङ्घीय कानूनको पालना गर्ने । • ऋण लिँदा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिशमा सम्बन्धित सभाबाट स्वीकृत गराई उत्पादनशील, रोजगारीमूलक, आन्तरिक आयवृद्धि तथा पूजीगत कायको लागि आन्तरिक ऋण लिने । ऋणलिदाँ पच्चीस वर्षभन्दा बढी अवधि नहुने गरी लिने । 	ऋण लिने आधारहरू तयार गरी सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालय रा. प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगमा पठाउने ।	सङ्घीय मन्त्रालय, प्रदेश मन्त्रालय राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग र योजना आयोगले ऋणको आधार बारे जाँचगर्ने ।
लेखा पालन					
५.७	कार्यालयले राजस्व लेखा तोकिएको ढाँचामा राखी अद्यावधिक गर्नु पर्दछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • राजस्वको प्रचलित नेपाल कानूनमा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा नराखिने । • राजस्वको लेखा भिडान गरी 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले राजस्व आम्दानी गर्दा सङ्घीय अर्थ मन्त्रालयबाट स्वीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण अनुरूप राजस्व शीर्षक छुट्याई राजस्व आम्दानी बाँड्ने गर्ने । • राजस्वको सेस्ता दोहोरो सेस्ता प्रणाली अनुसार महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट स्वीकृत म.ले.प.फारामहरू बमोजिम राख्ने । लगती राजस्व तथा हसबली राजस्व छुटपाउने । 	राजस्व शाखाप्रमुखले राजस्व सेस्ता तोकिएको ढाँचामा राखी र बैंक स्टेटमेण्टसँग अद्यावधिक भिडान गरी प्रतिवेदन सम्बन्धित सबैलाई पठाउने ।	लेखा समिति र राजस्व समिति तथा प्रमुख अधिकृत प्रशासकीय र को.ले.नि.का. ले राजस्व अद्यावधिक खाता भए नभएको बारे अनुगमन गर्ने

		अध्यावधिक नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> राजस्वको जिम्मेवारी अधिकारी तोकी राजस्व रकम दाखिला गर्ने र लगत राखें जिम्मेवारी दिने । राजस्वको प्रारम्भिक फारामहरू (नगदी, प्राप्ती रसिद (म.ले.प.फा.नं.१०१), गोश्वारा भौचर (म.ले.प.फा.नं.१०३) लगायत आवश्यक सबै फारामहरू प्रयोगमा ल्याउने । आवश्यक सबै राजस्वको खाता तथा प्रतिवेदनहरू (दैनिक राजस्व, आम्दानी खाता (म.ले.प.फा.नं. १०२), राजस्वको शीर्षकगत खाता (म.ले.प.फा.नं. १०४), राजस्व गोश्वारा खाता (म.ले.प.फा.नं.१०५१, राजस्वको बैंक नगदी किताब (म.ले.प.फा.नं. १०८१, राजस्वको आर्थिक विवरण फाँटवारी । म.ले.प.फा.नं. ११००, करदाताको लगन (म.ले.प.फा.नं. १११), करदाताको गोश्वारा लगत (म.ले.प.फा.नं. ११२), लगायत प्रयोगमा ल्याउने । सङ्घीय प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान र गाउँपालिकाले प्राप्त गरेको ऋण हिसाबको लेखा तोकिए बमोजिम राखे । राजस्व लेखा सम्बन्धित प्रमाणित कागजातहरू सिलसिलाबद्ध तरिकाले राखी लेखा नियमित रूपमा अध्यावधिक गर्ने । 		। लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
५.८	राजस्वको रकम असुल गर्ने, रकम दाखिला गर्ने र असुली तथा लगत बक्यौता राखे जिम्मेवारी तोकिए बमोजिम पूरा गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> सबै प्रकारको राजस्व, रकम समयमा नै जम्मा नगरिने । बक्यौता करको विवरण लगत नराखिने, राजस्व संकलन गर्दा कार्यालयले नगर्दै 	<ul style="list-style-type: none"> राजस्व असुली गर्दा तोकिएको रकम नगद रसिद दिई नगद बुझिलिने र समय भित्र बैंक दाखिला गर्ने । नगदी रसिदको लागि रसिद नियन्त्रण खाता राख्ने । तोकिएको रकम भन्दा बढी रकमको कर तथा शुल्क बैंक दाखिला गर्न लगाई सोको बैंक रसिद दिने व्यवस्था गर्ने । ढीला कर, गैरकर, शुल्क असुल हुँदा जरिवाना र थप दस्तुर पनि असुल गर्ने । प्राप्त राजस्व वैशमा खोलिएको राजस्व खाता (नन्अपरेटिभ रेभिन्यू एकाउण्ट) जम्मा गर्ने । 	राजस्व शाखा प्रमुखले प्राप्त राजस्व, दाखिला र बाँकी समेतको राजस्वको प्रतिवेदन तयार गरी को.ले.नि.का.मा पठाउने । प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने ।	अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले विशेष निगरानी राखे । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र को.ले.नि.का एवम् गाउँपालिकाको लेखा समिति र राजस्व समितिले अनुमान गर्ने ।

		<p>बुझिलिईएको अवस्थामा रसिद उपलब्ध नगराउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> रसिद नियन्त्रण खाता नराखिने । 	<ul style="list-style-type: none"> लगती राजस्वको लेखा राख्दा असुल गर्नुपर्ने, असुत्त भएको र उठ्न वौकी कर तथा अन्य आय रकम खुलाई लगत राखीठे राजस्व आम्दानीको लगत तथा असूली प्रतिवेदन (म.ले.प.फा.नं.११३) तयार गर्ने । राजस्वको लेखा राखे र लगत तयार गर्ने प्रयोजनको लागि गाउँपालिकाको लागि हाल तोकिएको सफ्टवेयर (सुत्र) समेत प्रयोग गर्ने । 		
५.९	गाउँपालिकाले राजस्वका भौचर नियमित रूपमा भिडान गरी तोकिए बमोजिम हिसाब भिडान विवरण तयार गर्नु पर्दछ ।	<ul style="list-style-type: none"> राजस्वका भौचर नियमित रूपमा भिडान नगरिने । तोकिएको हिसाब भिडान विवरण तयार नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यालयले आफ्नो कार्यालयमा दाखिला भएका भौचरहरु बैक स्टेटमेण्ट नियमित रूपमा भिडान गरी राजस्वको बैक हिसाब मिलान विवरण (म.ले.प.फा.नं.१०) तयार गर्ने । राजस्वको बैक हिसाब र कार्यालयको प्रेस्ता हिसाब फरक पर्न गएमा फरक पर्नाको कारण खोली मासिक रूपमा बैक हिसाब मिलान विवरण तयार गर्ने । गत आ.व.मा राजस्व खातामा रकम दाखिला भएको तर कार्यालयमा पेश नभएको राजस्व भौचरहरुको सम्बन्धमा भौचरहरु चालु आ.व.मा भिडान गरी तोकिएको ढाँचामा विवरण तयार गरी को.ले.नि.का. पठाउने । 	राजस्व शाखा प्रमुखले राजस्व भौचरहरु र बैक स्टेटमेण्ट सँग भिडान भएको सुनिश्चित गरी तोकिएको हिसाब भिडान विवरण तयार गरी सम्बन्धितलाई पठाउने	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र को.ले.नि.का. एवम् लेखा समिति र राजस्व समितिले हिसाब भिडान बार अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	प्राप्त गर्नु पर्ने हिसाब				
५.१०	प्राप्त गर्नुपर्ने हिसाबको लेखा तोकिए बमोजिम व्यवस्थित रूपमा राखी असुलीको लागि नियमित रूपमा कारवाही गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> प्राप्त गर्नुपर्ने हिसाबको लेखा अध्यावधिक नराखिने । प्राप्त गर्नु पर्ने रकम असुलीको लागि कारवाही नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> लगत कायम गर्ने राजस्वको अलावा गाउँपालिकाले प्राप्त गर्नुपर्ने सबै प्रकारको हिसावलाई प्राप्त गर्नुपर्ने हिसाबको रूपमा लेखाकन गर्ने । प्राप्त गर्नुपर्ने हिसावमा कार्यालयले आर्थिक कारोवार गर्दा आपूर्ति गरेको सामान, सेवा बापत लिन बाँकी रकमहरुर कारवाही गरी असुल गर्नुपर्ने कर दस्तुर जरिवाना लगायत अन्य प्रकारको रकमहरु समावेश गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले प्राप्त गर्नुपर्ने हिसाबको अभिलेख व्यवस्थित राखी र रकम असुलीको लागि कारवाही गरी सो सम्बन्धी विवरण सम्बन्धित सबैलाई दिने	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र लेखा समिति र राजस्व समितिले प्राप्त गर्नु पर्ने हिसावराखेको बारे अनुगमन गर्ने लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

			<ul style="list-style-type: none"> कार्यालयले खरिद कानून र प्रचलित कानून बमोजिम अमूल गर्नुपर्ने हर्जाना, क्षतिपूर्ति, जफत, दण्ड, जरिवाना आदि रकमको निर्धारण गरी सोको व्यवस्थित अभिलेख राखि समयमा नै असुलीको कारवाही गर्ने । 		
५.११	संघ प्रदेश सरकार र दातासँग शोधभर्नाग गर्दा तोकिएको कार्यविधि पालना गरी यथासमयमा शोधभर्ना गर्नु पर्नेछ ।	आवश्यक कार्यविधि अपनाई संघ, प्रदेश सरकार र दातासँग समयमा नै शोधभर्ना माग नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> शोधभर्ना गर्ने कर्तव्य भएको जिम्मेवार अधिकृतले सम्बन्धित संघ, प्रदेश सरकार वा दातासँग तोकिएको प्रक्रिया अपनाई समयमै शोधभर्ना गर्ने । शोधभर्ना गर्दा मातहतका सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईको खर्चको फाँटवारी र आवश्यक विवरण प्राप्त गरी शोधभर्ना योग्य रकम सम्बन्धित पक्षसँग बढीमा पैतालीस दिनभित्र आवश्यक विवरण सहित गर्ने । शोधभर्ना गर्ने तोकिएको कार्यविधि र प्रकृया पूरा भएको सुनिश्चित गरी रकमग गर्ने । शोधभर्नाको जानकारी को.ले.नि.का. लाई दिने । 	जिम्मेवार अधिकृतले शोधभर्ना हिसाबको अभिलेख व्यवस्थित र अध्यावधिक रूपमाराखी सो सम्बन्धी विवरण सम्बन्धित सबैलाई पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा समिति र राजस्व समितिले शोधभर्ना हिसाब बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	राजस्व सम्बन्धी प्रतिवेदन				
५.१२	राजस्व कारोवारको मासिक प्रतिवेदन र वार्षिक आर्थिक विवरण तथा प्रतिवेदनहरू तयार गरी पेश गर्नुपर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> राजस्वको मासिक प्रतिवेदन तथा वार्षिक आर्थिक विवरण तोकिए बमोजिम तयार नगरिने । तोकिएको समयभित्र सम्बन्धित समक्ष नपठाइने । 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यालयले राजस्वको वैज्ञ हिसाब मिलान गरी राजस्वको वार्षिक तथा मासिक विवरण अर्थात राजस्वको आर्थिक विवरण फाँटवारी (म.ले.प.फा.नं. ११० । ढाँचामा तयार गरी तोकिएको समयभित्र सम्बन्धित सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय निकाय र को.ले.नि.का.मा पेश गर्ने । लगती राजस्वको हकमा राजस्व आम्दानीको लगत तथा असुली प्रतिवेदन (म.ले.प.फा.नं.११३) तयार गरी तोकिएको समयभित्र सम्बन्धित सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय निकाय र को.ले.नि.का.मा पेश गर्ने । अनुदान, ऋण र प्राप्त गर्नुपर्ने हिसाव सम्बन्धी प्रतिवेदनहरू तोकिएको ढाँचामा पेश गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र राजस्व शाखा प्रमुखले राजस्वको प्रतिवेदनहरू तोकिएको अवधिभित्र गरी बा गर्न लगाई सम्बन्धितलाई पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा समिति र राजस्व समितिले राजस्वको प्रतिवेदन नियमित रूपमा तयार भए नभएको बारे अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।

			<ul style="list-style-type: none"> कार्यालयले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पैंतीस दिन भित्र राजस्वको वार्षिक आर्थिक विवरण र प्रतिवेदनहरू तयार गर्ने । राजस्वको प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि हाल तोकिएको विद्युतीय प्रविधिमा आधारित सफ्टवेयर (सुत्र) समेत प्रयोग गर्ने । 		
	<p>सन्दर्भ नियम कानून तथा निर्देशिकाहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ राजस्व सुधार योजना कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी विवरण, २०७६ गाउँपालिका आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून सरकारी कारोबार निर्देशिका, २०७६ लेखा निर्देशिका, २०७३ 				

अनुसूचि ६

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, स्वीकृति, निकाशा र रकमान्तर निकन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा					
६.१	गाउँपालिकाले बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्दा राष्ट्रिय आवधिक योजनाको लक्ष्य, नीति, रणनीतिसँग मेल खाने गरी तयार गर्नु पर्नेछ ।	बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरेकोमा सङ्घीय र प्रदेश सरकारको आवधिक योजनाको लक्ष्य, नीति तथा रणनीति अनुसार तयार नगरेको हुनसक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार बार्षिक विकास योजना बनाई लागु गर्ने व्यवस्था मिलाउनस्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६६, ६७ लाई समेत ध्यानमा राखी परिमार्जन गर्ने । वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्दा तोकिएको ढाँचा तथा सुत्र सफ्टवेयर प्रणालीको उपयोग गरी बजेट तयार गर्ने । गाउँपालिकाले आफ्नो बार्षिक बजेट तयार गर्दा राष्ट्रि नीति तथा आवधिक योजनाको क्षेत्रगत प्राथमिकतालाई समेत ध्यानमा राखे । 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यपालिकाले तयार भएको बजेट तथा कार्यक्रम मार्गदर्शन अनुरूप भए नभएको जाँची पेश गर्ने । बजेट तर्जुमा गर्ने समिति गठन गरी समन्वय गर्ने गराउने । 	सङ्घीय तथा प्रदेश मन्त्रालय योजना आयोगबाट गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रम आवधिक योजना, नीति र निर्देशन अनुरूप भए नभएको अनुगमन हुने ।
६.२	योजना तथा कार्यक्रमको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा तोकिए बमोजिम योजनाको अध्ययन प्रतिवेदन र योगदानको बारे सुनिधित गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गर्दा अध्ययन प्रतिवेदन र योगदान बारे सुनिधित गरी तोकिए बमोजिम विश्लेषण नगरिने । सङ्घीय र प्रदेश योजनासँग समन्वय नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> विकास योजनाको बजेट प्रस्ताव गर्दा आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन तथा लागत अनुमान भई आर्थिक, प्राविधिक, वातावरणीय तथा प्रशासकीय आधारमा उपयुक्त भएको, लाभ लागतको आधारमा प्रतिफलमुखी भएको आधारमा गर्ने । विकास योजना प्रस्ताव गर्दा आर्थिक विकास तथा गरिवी निवारणमा योगदान गर्ने, उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त हुने, जनताको जिवनस्तर र रोजगारी बढ्ने, स्थानीयको सहभागिता, कम लागत भएको र स्वयं सेवा प्रदान गर्न सक्ने, स्थानीय स्रोत साधनको परिचालन हुने लगायतका योजनामा प्राथमिकता दिने । 	गाउँपालिकाले बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्दा सफ्टवेयर समेत प्रयोग गर्ने र विद्युतीय साधन मार्फत शिघ्र जानकारी पठाउने ।	सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालय राष्ट्रिय योजना आयोगबाट बजेट तर्जुमा तोकिए बमोजिम भए नभएको अनुगमन हुने ।

		<ul style="list-style-type: none"> • तोकिएको मार्गदर्शनका प्रक्रिया र आधारहरू पालना नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • विकास आयोजनाकार्यक्रमहरूको बजेट प्रस्ताव गर्दा तोकिए बमोजिम योजना प्राथमिकीकरण गरी दीर्घकालिन र मध्यमकालीन योजनाहरूको सूची (Project Bank) तयार गर्ने र सो मध्ये प्राथमिकताको आधारमा योजनाहरू छनौट गरी वार्षिक योजनामा समावेश गर्ने । • ठूला आयोजनाको बजेट समावेश गर्दा सङ्घीय र प्रदेश योजनासँग समन्वय गरीत्र कार्यक्रम समावेश गर्ने । • आयोजना, कार्यक्रमको बजेट प्रस्ताव गर्दा प्रचलित ऐन नियमर बजेट तर्जुमा मार्गदर्शनका प्रक्रिया र आधारहरू पालना गर्ने । 		
6.3	योजनामा जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता स्वामित्व सम्बन्धी व्यवस्था कायम गर्नवोजनाको छनौट, कार्यमा जनसहभागिता हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • योजनाको छनौट गर्दा जनताको माग र आवश्यकता तथा जनसहभागिताको आधारमा नगरिने । • योजनाको कार्यान्वयनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता नगराईने । • आयोजनाको संचालन, अनुगमन मूल्याङ्कनमा सरोकारवालाहरूलाई सहभागिता नगराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • आयोजनामा जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र स्वामित्व विकास योजनामा छनौट कायम गर्नको लागि आयोजनाको छनौट गर्दा जनताकोग र आवश्यकताको आधारमा गर्ने । • आयोजनाको छनौट गर्दा स्थानीय जनतासँगम र आवश्यकताबारे छलफल गरी संकलन गर्ने । बडाहरूलाई माग संकलनमा सक्रिय बनाउने । • योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजिवी, विषय विज्ञ, अनुभवी, पेशाविद, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालहरूको अधिकतम सहभागिता गराउने । • जनताको आवश्यकता, जनसहभागिता, लागत, प्रतिफल आदि पक्षको विचार गरी योजनाहरूको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन योग्य उपयुक्त योजना छनौट गर्ने । • छनोट गरिने योजनामा जनसहभागिता हुनेकुरा सुनिश्चित गर्ने । 	विकास योजनामा छनौट गर्दा जनताको माग र आवश्यकताको आधारमा गर्न जनप्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरणमा सहभागी गराइ छलफल गराउने र जानकारी लिने ।	उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा सरोकारवालाहरू सहभागिता गराई अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था मिलाउने ।
६.४	गाउँपालिकाले वार्षिक बजेट तयार गर्दा	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित ऐन तथा कार्यविधि अनुसार खर्च 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले वार्षिक बजेट तयार गर्नु अघि स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति गठन गरी वार्षिक रूपमा संकलन हुने 	जिम्मेवार शाखाले पदाधिकारी तथा प्रमुख	अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले

	संकलन हुने राजस्व, संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान, राजस्व बाँडफाँड, उठाउने आन्तरिक तथा वैदेशिक ऋण सहित खर्च व्यहोर्ने स्रोतको अनुमान गर्नुपर्नेछ ।	व्यहोर्ने स्रोतको अनुमान नगरिने । • आयको आधारमा बजेट सीमा निर्धारण गरी मातहतको शाखा इकाईमा नपठाइने ।	राजस्व, संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान, राजस्व बाँडफाँड, उठाउने आन्तरिक तथा वैदेशिक ऋणसहित खर्च व्यहोर्ने स्रोतको अनुमान गर्ने । • गाउँपालिकाले समष्टिगत आयको आधारमा वार्षिक कुल बजेटको अनुमान गरी शाखातथा इकाईगत र बडा बडागत बजेट रकमको सीमा निर्धारण गरी बजेट पठाउने । तथार गर्ने मार्गदर्शन समेत तयार गरी बजेट पेश गर्ने समय सीमा समेत तोकीमा मातहतलाई पठाउने । • गाउँपालिकाको शाखा तथा इकाई र बडा कार्यालयहरुले तोकिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनको आधारित भई आफ्नो बजेट अनुमान तयार गरी पठाउने र बजेट तर्जुमा छलफल कार्यक्रममा सहभागी भई आफ्नो बजेट आवश्यक परिमार्जन गर्ने ।	अधिकृतसँग आवश्यक छलफल गरी बजेट रकमको सीमा निर्धारण र मार्गदर्शन तयार गरी शाखा तथा इकाई र कार्यालयहरुमा	तोकेको प्रक्रिया तथा कार्यविधि अवलम्बन गरी बजेट रकमको सीमा निर्धारण र मार्गदर्शन तयार गरे नगरेको समन्यय तथा अनुगमन गर्ने ।
६.५	गाउँपालिकाले बजेट तर्जुमा गर्दा तोकिएको चरण र कार्यविधिहरु परा गरी वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्दछ ।	• वार्षिक बजेट तर्जुमाको चरणहरु औपचारिकता मात्र सिमित गरिने । • बडास्तरबाट बजेट तर्जुमाको लागि छलफल नगरिने । • प्राथमिकता निर्धारण तथ्यगतभन्दा व्यक्तिगत प्रभावमा आधारित हुने	• कार्यपालिकाले विषयगत शाखा र बडा समितिमा पठाउने, बडास्तरिय योजना छनौट तथा प्राथमिकता निर्धारण, एकिकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा जस्ता चरणहरु पुरा गरी वार्षिक बजेट तर्जुमा गर्ने । • वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि कार्ययोजना र कार्यसूची तयार गरी कार्यपालिकाबाट निर्णय गरी कार्यान्वयनको लागि पठाउने । • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बजेट सीमा, मार्गदर्शन तथा आयोजना प्राथमिकताका आधारहरु वैशाख १५ गतेभित्र विषयगत शाखा तथा बडा समितिलाई उपलब्ध गराउने । • योजना तर्जुमाबारे टोलको जनसमुदायमा आवश्यक छलफल गर्ने ।	गाउँपालिकाले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा चरण तथा	सङ्घीय र प्रदेश योजना आयोग सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालय र सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
६.६	गाउँपालिकाले वैदेशिक सहायता	• सबै प्रकारको वैदेशिक सहायता बजेट	• वैदेशिक सहयोग परिचालन गनु पर्दा अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता नीति २०७६ पालना गरी तोकेको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमात्र गर्ने ।	विदेशी दातृनिकाय, राष्ट्रबाट सहायता प्राप्त गर्नु	सङ्घीय म.ले.नि.का. अर्थ मन्त्रालय र रा.यो.आ.

	<p>तर्फको बजेटमा समावेश गराउँदा तोकिएको कार्यविधि पालना गर्नु पर्नेछ ।</p>	<p>विवरणमा समावेश नगरिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • आवश्यक कार्यविधि पालना नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • विदेशी दातृराष्ट्र वा संस्थाबाट नगदी, बस्तुगत वा प्राविधिक सहायताको प्राप्त गर्नु पर्दा प्रचलित कानून बमोजिम सङ्घीयमिला मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयको पूर्व सहमति लिने । • प्राप्त हुने सबै वैदेशिक सहायतालाई अनिवार्य रूपमा बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गर्ने । 	<p>पर्दा सङ्घीय मन्त्रालयसँग अनिवार्य रूपमा लिखित सहमति माग गर्ने ।</p>	<p>बाट समेत नियन्त्रण तथा अनुगमन गरिने ।</p>
६.७	<p>गाउँपालिकाको कार्यपालिकाले बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी सम्बन्धित सभाबाट पारित गराउने उत्तरदायित्व बहन गर्नु पर्दछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • प्रत्येक आर्थिक वर्षको लागि बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी सभामा पेश नगरिने । • बजेट निर्माणको विभिन्न चरणहरू र प्रक्रिया शुरू पूरा नगरिने । • बजेट तथा कार्यक्रम तोकेको समयभित्र पारित नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाको कार्यपालिकाले संविधान र स्था.स.स.ऐ. बमोजिम वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने उत्तरदायित्व बहन गर्ने । • बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्दा कानून र गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शनले तोकेको विभिन्न चरणहरू र कार्यविधि अवलम्बन गर्ने । • बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने चरणहरूमा पौष महिनादेखि योजना तर्जुमा प्रक्रिया शुरू गर्ने । • योजना तर्जुमाका चरणहरू पूरा गरी बजेट तथा कार्यक्रम चालु आर्थिक वर्षको असार १० गते भित्र सभामा प्रस्तुत गर्ने । • कार्यपालिकाले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम गाउँ सभामा पेश गरी छलफल गराई कानूनले तोकेको अवधिभित्र पारित गराउने व्यवस्था मिलाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • बजेट तथा कार्यक्रम पारित भएपछि योजना आयोग, सङ्घीयमिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालयलाई जानकारी दिने । • बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने विभिन्न चरण र कार्यतालिका सबै वडामा पठाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • उपाध्यक्षले बजेट तर्जुमा कार्यबारे अनुगमन गर्ने । • स्वीकृति बारे सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालयले अनुगमन गर्ने ।
विकास योजना तथा कार्यक्रमको स्वीकृति तथा कार्यान्वयन					
६.८	<p>गाउँपालिकाले वार्षिक विकास बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृति सभाबाट गराउनु पर्दछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • वार्षिक बजेट हचुवा तरिकाले तर्जुमा गरी सभामा पेश गरिने । • ढीला पेश भएको र छलफल नभएकोले सभामा विवाद भई 	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यपालिकाले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको आवश्यक विभिन्न चरणहरू र प्रक्रियाहरू पूरा गरी गाउँ सभामा कानूनसे तोकेको अवधिभित्र पेश गरी गर्ने । • बजेट प्रस्तावलाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी उपाध्यक्ष वा कार्यपालिकाको कुनै सदस्यले असार १० गते भित्रै सभामा पेश गर्ने । 	<p>गाउँपालिकाले वार्षिक बजेट सबै प्रक्रिया पूरा सभाबाट स्वीकृत गरेको जानकारी सङ्घीय मन्त्रालय, योजना आयोग र प्रदेश मन्त्रालयलाई गराउने ।</p>	<p>सङ्घीय मन्त्रालय, योजना आयोग र प्रदेश मन्त्रालय तथा सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।</p>

		समयावधि भित्र स्वीकृति नहुने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बजेट पेश गर्दा आर्थिक विधेयक, विनियोजन विधेयक वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, वार्षिक विकास कार्यक्रम र आगामी तीन आ.व.को मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुमान समेत पेश गर्ने । • बजेट चरणहरूको पालना गर्ने अनिवार्यतालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन कार्यपालिकालाई तत्परताका लागि सम्बन्धित सभाले सजक गराउने । सुशासन समितिले निगरानी राखे । • पेश भएको बजेट तथा कार्यक्रम उपर गाउँ सभाले कार्य तालिका बनाई १५ दिन भित्र छलफल सम्पन्न गराउने व्यवस्था गर्ने । सभाले बजेट परिमार्जन गर्न आवश्यक देखेमा परिमार्जन गर्न कार्यपालिका पठाउन सक्ने र यस्तोमा कार्यपालिकाले पुर्नविचार गरी परिमार्जन गरी वा कारण खुलाई ५ दिन पेश गर्ने व्यवस्था गर्ने । • गाउँ सभाले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम कानून बमोजिमको कार्यविधि अपनाई असार मसान्तभित्र पारित गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • आर्थिक वर्षको वीचमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा अन्यथा व्यवस्था भएमा बाहेक योजना संशोधन नगर्ने । 		
६.९	स्थानीय बाटो घाटो, पुल, पुलेसा, नहर, कलो, सडकबत्ति जस्ता पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्बन्धी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सहभागीताको आधारमा गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय योजना तोकिए बमोजिम प्राथमिकीकरण नगरिने । • योजनामा सहभागीता नगराइने । • योजना प्रतिफलमुखी नहुने । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सडक, स साना कल्भर्ट, सडकबत्ति जस्ता पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्बन्धी योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय जनताको आवश्यकताको आधारमा तोकिए बमोजिमको मूल्यांकनको आधारमा योजना प्राथमिकीकरण गरी छनोट गर्ने । • योजना तर्जुमा प्रक्रियामा स्थानीय जनताको सहभागीता सुनिश्चित गर्न बडा कार्यालय, उपभोक्ता समिति र जनप्रतिनिधिको सहभागीता गराउने । 	गाउँपालिकाले स्थानीय योजना कार्यान्वयन गर्दा बडा मार्फत सरोकारवालाहरूलाई पूर्व जानकारी गराई सरोकारवालाहरूकोपूर्ण सहभागिताका गराउने ।	सङ्घीय र प्रदेश योजना आयोग, सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालय र अध्यक्ष तथा उपाध्यक्ष र सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> • हचुवाको आधारमा योजना छनोट गरिने । • योजना दिगो नहुने 	<ul style="list-style-type: none"> • योजनाको डिजाइन तथा लागत अनुमान तयार गरी योजनाको लागत लाभको विश्लेषण र योजना कार्यान्वयनपछि लाभान्वीत हुने जनताको पहिचान गर्ने । • योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा संभव भएसम्म स्थानीय लाभग्राही उपभोक्ता समितिको लागत साझेदारी गराई योजनालाई दिगो बनाउने प्रयत्न गर्ने । • योजना सम्पन्न भई सकेपछि सोको नियमित मर्मत सम्भारमा लाभग्राही र उपभोक्ता समितिलाई सम्मिलित गराउने । 		
६.१०	गाउँपालिकाले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय जनता, बुद्धिजीवि, विषय विज्ञ लगायतका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • योजना र कार्यक्रम कार्यान्वयनमा गर्दा ऐनले निर्देश गरे बमोजिम सरोकारवालाहरूको सहभागिता नगरिने । • सहभागिता औपचारिकता मात्र सीमित गरिने । 	योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा गाउँपालिकाले कार्ययोजना बनाई प्रचलित ऐनले निर्देश गरे बमोजिमका सरोकारवालाहरूको अनिवार्य रूपमा अधिकतम सहभागिता गराउने व्यवस्था मिलाउने । सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागिता गराउन निम्न व्यवस्था गर्ने :- <ul style="list-style-type: none"> • योजनाको सचालनमा वडा कार्यालयहरूलाई जिम्मेवारी दिने । • योजना अनुगमन मूल्याङ्कनमा सरोकारवालाहरूलाई सहभागी गराउने । • योजनामा सरोकारवालाहरूको सहभागिताबारे मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था मिलाई नयाँ योजनाको छनोटमा पृष्ठपोषण गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	गाउँपालिकाले योजना कार्यान्वयन गर्दा सरोकारवालाहरूको सहभागिताको विषयमा र वडा मार्फत सरोकारवालाहरूलाई पुर्व जानकारी गराउने ।	सङ्घीय र प्रदेश योजना आयोग, सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र प्रदेश मन्त्रालय सुशासन समितिले अनुगमन गर्ने ।
	अख्तियारी, निकास रकमान्तर				
६.११	बजेट स्वीकृत भए पछि अख्तियारी दिने र निकास दिने कार्य तोकिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • अख्तियारी तोकिएको समय र प्रक्रिया बमोजिम नदिइने । 	<ul style="list-style-type: none"> • सभाबाट बजेट स्वीकृत भएको सात दिनभित्र अध्यक्षले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई बजेट खर्च गर्ने अख्तियारी प्रदान गर्ने । • प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले १५ दिन भित्र सम्बन्धित महाशाखा वा शाखा प्रमुख र बडा सचिवलाई अख्तियारी दिने । 	बजेट अख्तियारी दिदाँ सफ्टवेयर प्रणाली समेतको उपयोग गरी अख्तियारी दिने र	अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अख्तियारीबारे बजेट निगरानी राखे र अनुगमन गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> • बजेट उप शीर्षकको सबै रकम बाँडफाँड नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • अख्तियारी दिदाँ शीर्षक वा उप-शीर्षकको सम्पूर्ण बजेट बाँडफाँड गर्ने र कुनै बजेट उपशीर्षकको रकम अवण्डा वा जगोडा नराखे । 	सम्बन्धितलाई जानकारी दिने ।	
६.१२	गाउँपालिका को बजेट रकम निकासा दिदाँ तोकी दिएको मापदण्ड अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित निकासा प्रणाली पूर्णरूपमा अवलम्बन नगरिन सक्ने । • गाउँपालिकाको कोषमा जम्मा रहेको रकमलाई मध्यनजर गरी निकासा प्रदान नगरिने । • आवश्यक कागजात बेगर निकासा दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • बजेट रकम निकासा दिदाँ को.ले.नि.का. से गाउँपालिकाको लागि कोष संजालन प्रणाली अपनाई सम्बन्धित सरकारी कारोवार गर्ने तोकिएको स्थानीय बैकमा रकम निकासा उपलब्ध गराउने । • बजेट रकम निकासा दिदाँ चौमासिक बाँडफाँड तथा स्वीकृत कार्यक्रम, अख्तियारीमा उल्लेखित शर्त पूरा दिने । गरेको प्रमाण, रोक्का वा फुकुवाको पत्र, सम्बन्धित खर्च शीर्षक उल्लेख भएको, निकासा लिने अधिकारीको दस्तखत, को.ले.नि.का.मा सिफारिश र खर्चको प्रगति प्रतिवेदन आदि कागजात लिई बैकमा रकम जम्मा गर्ने गरी निकासा दिने । • गाउँपालिकाको आफ्नो कोषको अवस्था हेरी सन्तुलन कायम हुने गरी प्राथमिकताको आधारमा मासिक, द्वैमासिक, वा चौमासिक अवधिको आवश्यक बजेट रकम निकासा दिने । • गाउँपालिकाले आर्थिक र कोषको स्थिति हेरी आवश्यकतानुसार कुनै बजेट रकम पूर्ण वा आंशिक रूपमा रोका राखे वा नियन्त्रण गर्ने । • निकासाको अभिलेख अध्यावधिक रूपमा राखी दोहोरो निकासा वा बजेटभन्दा बढी नहुने गरी नियन्त्रण कायम गर्ने । • स्थानीय विद्यालयका शिक्षकहरुको तलब रकम निकासा दिदा शिक्षकको दरबन्दी र उपलब्धताबारे सुनिश्चित गरी आवश्यक रकम निकासा दिने । 	बजेट निकासा बारे सफ्टवेयर प्रणाली समेतको उपयोग गरी निकासा दिने र सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।	अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बजेट निकासा कार्य बारे निगरानी राखे र अनुगमन गर्ने ।
६.१३	वार्षिक बजेटबाट निकासा भएको रकम आ.व.को अन्तमा खर्च	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले आ.व.को अन्तमा निकासा बाँकी रहेको रकम स्थानीय 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाको सबै कार्यालय र शाखाहरुले वार्षिक बजेटबाट निकासा दिएको रकम आर्थिक वर्षको अन्तमा खर्च हुन नसकि 	निकासा रकम फिर्ता दाखिलाको हिसाव यकिन गरी सो सम्बन्धि	सम्बन्धित कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय र लेखा

	हुन नसकी बाँकी रहेमा स्थानीय संचित कोषमा फिर्ता दाखिला गर्नुपर्नेछ ।	संचित कोषमा फिर्ता नगरिने । • आ.व.को अन्तमा कोषमा आंशिक रकम मात्र दाखिला गरिने ।	बाँकी रहेको अवस्थामा प्रचलित ऐन अनुसार तोकिएको प्रक्रिया अपनाई स्थानीय संचित कोषमा फिर्ता दाखिला गर्ने । • गाउँपालिकाको सबै कार्यालय र शाखाहरूले निकास निकाय रकम फिर्ता दाखिला गरेको जानकारी सम्बन्धित को.ले.नि.कार्यालय समेतलाई दिने । • नियतवस रकम फिर्ता नगर्ने वा अन्यत्र सारेको अवस्थामा जिम्मेवार अधिकारी वा कर्मचारीलाई कानून बमोजिम कारवाही गर्ने ।	जानकारी सम्बन्धित सङ्घीय, प्रदेश निकाय र को.ले.नि.का.लाई दिने ।	समितिले फिर्ता दाखिला बारे अनुगमन गर्ने ।
६.१४	बजेट रकमान्तर वा स्रोतान्तर गर्ने कार्य प्रचलित कानूनद्वारा तोकिएको प्रक्रिया र रकमगत सीमा भित्र रही गर्नु पर्नेछ ।	• बजेट रकमान्तर गर्दा तोकिएको कार्यविधि बमोजिम नगरिने । • सीमा नघाई बजेट रकमान्तर गरिने । • बजेट स्रोतान्तर गर्दा तोकिएको कार्यविधि बमोजिम नगरिने ।	• गाउँ कार्यपालिकाको अधिकार प्राप्त आधिकारीले कोषको स्थिति हेरी आवश्यक कार्यको लागि मात्र बजेट रकमान्तर स्वीकृत गर्ने । • रकमान्तर गर्दा आर्थिक ऐनको परिधि भित्र रहेर मात्र रकमान्तर गर्ने । • बजेटको स्रोतान्तर गर्नु पर्दा तोकिए बमोजिम व्यहोरा खुलाई आवश्यक स्वीकृतिको लागि अधिकार प्राप्त अधिकारीमा पेश गरी स्वीकृति गराउने ।	बजेट रकमान्तर र स्रोतान्तर बारे सफ्टवेयर प्रणाली समेतको उपयोग गरी गर्ने ।	अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बजेट रकमान्तर तथा स्रोतान्तर कार्यबारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण गरिने ।
	सन्दर्भ नियम कानून तथा निर्देशिकाहरू <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सचालन ऐन, २०७४ • गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन • राजस्व सुधार योजना कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ • गाउँपालिका वार्षिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून, २०७४ • स्थानीय सञ्चित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र) (गाउँपालिकाको बजेट तर्जुमा तथा लेखांकन सफ्टवेयर • सरकारी कारोवार निर्देशिका, २०७६ 				

अनुसूचि ७
बजेट खर्च तथा पेशकीको नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	बजेट खर्च व्यवस्थापन				
७.१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले स्वीकृत बजेट खर्च गर्दा नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता कायम गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • खर्चमा नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता कायम नगरिने । • कार्यविधिहरू पालनामा कमी कमजोरीहरू देखिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बजेट खर्च गर्दा प्रमुख स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य कायम गर्नेव्यवस्था मिलाउने । • नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता र प्रभावकारिता विषयहरू स्पष्ट खुलाई सूचकहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने । • आर्थिक प्रशासन सञ्चालन सम्बन्धी शाखा प्रमुख तथा खर्च लेखे अधिकारीको लागि अभिमुखीकरण र प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय कार्यक्रमको अधिकृतले आर्थिक प्रशासन सञ्चालन सम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गरी सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने ।	गाउँपालिकाको लेखा समिति, सुशासन समिति र अनुगमन समितिले खर्च लेखे व्यवस्थाको निरीक्षण गर्ने ।
७.२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट खर्च गर्ने आदेश दिने वा खर्च स्वीकृत गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • अधिकारप्राप्त नभएको अधिकारीबाट खर्च गर्ने आदेश दिन सक्ने । • खर्चको आदेश दिने वा स्वीकृत गनतोकिएको अधिकारीबाट नहन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रचलित आर्थिक कार्यविधि ऐन नियम अनुसार आफै वा अधिकारी तोकिएको निजबाट खर्च गर्ने आदेश दिने व्यवस्था मिलाउने । • खर्च गर्दा निम्न अवस्थामा खर्च स्वीकृत गर्ने : स्वीकृत बजेट तथा खर्च शीर्षकभित्र रही खर्च गरेको, • योजना स्वीकृत भएको, • खर्च गर्न निकासा फुकुवा भएको, • वैदेशिक स्रोतबाट खर्च व्यहोर्ने भएमा स्रोत फुकुवा भएको । • अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट खर्च गर्ने आदेश दिएको सुनिश्चित गर्ने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारीले खर्च स्वीकृत गरेको जानकारी सम्बन्धित सबैलाई दिई खर्च सार्वजनिक गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	गाउँपालिकाको समिति र लेखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खर्च वारे निगरानी गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण गर्ने ।

७.३	अधिकार प्राप्त अधिकारीले खर्च गर्ने तोकिएको कार्यविधि र प्रक्रिया पालना भएको सुनिश्चित गरीव खर्च गर्नु गराउनु पर्नेछ।	<ul style="list-style-type: none"> स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम र बजेटको परिधिभन्दा बाहिर गई खर्च गरिने । खर्च सम्बन्धी कार्यविधि र प्रक्रिया पालना नगरिने । स्वीकृत निर्देशिका, कार्यविधि, पुस्तिकाको आधार, मापदण्ड तथा नम्सको पालना नगरी खर्च गरिने । 	<p>अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट निम्नानुसार खर्च गर्ने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> स्वीकृत बजेट, कार्यक्रम र उपलब्ध स्रोतको आधारमा खर्च स्वीकृत गर्ने । गाउँपालिकाको खर्चमा एकरूपता र मितव्ययिता ल्याउन खर्च सम्बन्धी कुनै मापदण्ड वा निर्देशन तयार गरेको भए सो पालना भएको कुरा सुनिश्चित गर्ने । शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि जस्ता क्षेत्रगत कार्यक्रम सम्बन्धी खर्चगर्दा सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायबाट स्वीकृत सम्बन्धित निर्देशिका वा पुस्तिकामा उल्लेखित कार्यविधि एवम् शर्तहरू पालना भएको सुनिश्चित गर्ने । निर्देशिका, पुस्तिका, कार्यविधि र मापदण्ड तथा नम्सहरू पालना भए नभएको जाँचगर्ने । सम्बन्धित खर्चको कागजात र कारोबार पुष्टी भएको आधार र आवश्यक बिल भरपाई पेश गर्न लगाउने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारीले खर्च गर्ने कार्यविधि र मापदण्ड बमोजिम खर्च स्वीकृति गरी सोको विवरण वेभसाइटमा राखी पारदर्शी गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको लेखा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खर्च वारे निगरानी गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण गर्ने ।
७.४	विकास योजना सम्बन्धी खर्च लेख्दा तोकिएको निर्माण सम्बन्धी कार्यविधि पुरा भएको हुनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> योजनाको सर्ने, डिजाइन, लागत अनुमान तथा कार्यक्रम वेगार खर्च गर्ने । खरिद सम्बन्धी कार्यवाही र प्रक्रियाहरू परा नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> विकास योजना सम्बन्धी खर्च गर्दा योजनाको सर्ने, डिजाइन, लागत अनुमान तथा कार्यक्रम तयार भएको एवम् स्वीकृत भएको सुनिश्चित गर्ने । स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार समयमै मालसामान को उपलब्धता तथा प्राविधिक एवम् प्रशासकीय प्रक्रिया मिलाउने । आवश्यक खरिद सम्बन्धी कार्यवाही र प्रक्रियाहरू पुरा गरी खर्च गर्ने व्यवस्था गर्ने । स्थानीय पुर्वाधार निर्माण र मर्मत सम्बन्धी विल भुक्तानी गर्दा सम्बन्धित वडा कार्यालय र उपभोक्ताबाट अनिवार्य रूपमा सिफारिश गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारीले तोकेको प्रक्रिया पुरा भएको सुनिश्चित गरी खर्च स्वीकृतको कारवाही गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> लेखा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खर्च वारे निगरानी गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> लागत साझेदारीमा कार्यान्वयन गरिएका योजनाहरूको सम्बन्धमा सम्झौता बमोजिम सम्बन्धित लाभग्राही, उपभोक्ता समिति, वा स्थानीय संस्थाको योगदान ब्यहोरिएको सुनिश्चित गर्ने । 		
७.५	तालिम, गोष्ठी, आदि जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन खर्च गर्दा लागत अनुमान एवम् तालिम कार्यक्रमको प्रतिवेदन प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> तालिम गोष्ठी सम्बन्धी कार्यक्रम खर्च लेखदा लागत अनुमान तयार गरी स्वीकृति नगराइने । तालिम कार्यक्रमको प्रगति बारे मूल्यांकन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> तालिम, गोष्ठी, कार्यशाला गोष्ठी आदि सञ्चालन खर्च सम्बन्धमा कार्यक्रमको लागत अनुमान तयार भई अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट स्वीकृत गर्ने व्यवस्था मिलाउने । तालिम कार्यक्रमको लागत अनुमान तयार गर्दा र सञ्चालन सम्बन्धमा सम्बन्धित नम्स र मापदण्डको आधारमा खर्च गर्ने व्यवस्था गर्ने । स्वीकृत तालिम कार्यक्रम अनुरूप कार्य सम्पन्न भएको बारे सम्बन्धितबाट तालिम सम्बन्धी प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारीले तोकेको प्रक्रिया पुरा भएको सुनिश्चित गरी खर्च स्वीकृतिको कारवाही गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> लेखा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खर्च बारे निगरानी गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण गर्ने ।
७.६	वैदेशिक सहायता अन्तर्गत सञ्चालित योजनाकार्यक्रमको खर्च गर्दा सहयोग सम्झौता बमोजिम ग्राहा खर्चव खर्च गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> सम्झौता बमोजिम ग्राहा नभएको कार्य या क्रियाकलापमा खर्च गरिने खर्चको शिर्षक फरक पारी खर्च देखाइने वा सीधनर्ना माग गरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक सहायता अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमको खर्च गर्दा दातृ संस्थाको सम्झौता बमोजिम खर्च ब्यहोरिन ग्राहा खर्च (Eligible Expenditure) शिर्षक वा क्रियाकलापमात्र गर्ने । सम्झौता बमोजिम खर्चको शिर्षक (क्याटोगोरी) मिलाई खर्च देखाउने एवम् खर्चको सोधभर्नाग गर्ने । वैदेशिक सहायता अन्तर्गतका रकमबाट कुनै किसिमको कर तिर्ने प्रयोजनको लागि खर्च नव्यहोर्ने । 	योजना प्रमुखले खर्चको नियमितता बारे जाँचगरी लेखा राज लगाउने र वित्तीय सूचना प्रणालीमा खर्च प्रविष्टि गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित आयोजना इकाइले खर्चको नियमितता बारे जाँचगर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण गरिने ।
७.७	खर्च लेखदा नियमानुसार लागने आयकरकट्टी, मूल्य अभिवृद्धि कर, धरौटी	<ul style="list-style-type: none"> प्रचलित ऐन नियम अनुसारको आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर कती नगरि भुक्तानी दिने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट निम्नानुसार खर्च स्वीकृत गर्ने :- <ul style="list-style-type: none"> बिल भुक्तानी गर्दा प्रचलित कानूनल तोकेको आयकर कट्टी, मूल्य अभिवृद्धि कर, धरौटी कट्टी गरेरमात्र भुक्तानी दिने व्यवस्था गर्ने । सम्बन्धित पहिलेको पेशकी बाकी भए नियमानुसार र शर्त अनुसार कट्टी गरेरमात्र भुक्तानी दिने । 	लेखा प्रमुखले आयकर र मू.अ.कर कट्टी धरौटी, पेशकी कट्टी रकम सम्बन्धित खातामा प्रविष्ट गरी विवरण तोकेको	लेखा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खर्च र कती भए नभएको बारे निगरानी गर्ने ।

	तथा पेशकी कट्टीगर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • आवश्यक धरौटी र पेशकी कट्टी नगरि भुक्तानी दिने । • मू.अ.कर विजक बिना भुक्तानी दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • कट्टी गरिएको आयकर रकम बैंक दाखिला गर्न पठाउने । • आयकर कट्टी गरिएको कर्मचारी, व्यक्ति वा संस्थाको नामनामेसी सहितको विवरण र मूल्य अभिवृद्धि कर भुक्तानी दिएको नामनामेसी सहितको विवरण आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाउने । • विल विजक पेश गरेर मात्र भुक्तानी दिने । 	समयभित्र आ.रा.का. पठाउने ।	आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	पेशकी व्यवस्थापन				
७.८	अधिकार प्राप्त अधिकारीले कुनै काम कामको निमित्त आवश्यक रकमत्र पेशकी दिनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • आवश्यकता भन्दा बढी पेशकी दिइने । • पेशकी मागको विवरण पेश नगरिने । • प्रक्रिया नपुगे तापनि पेशकी दिइने । • पुरानो पेशकी बाँकी रहे तापनी नयाँ पेशकी दिइने । • पेशकीको लागत कायम नगरिने । 	पेशकीमा निम्न नियन्त्रणको उपाय अपनाउने :- <ul style="list-style-type: none"> • अति आवश्यक कामका लागि पेशकी लिने दिने, • पेशकी लिनु पर्नाको काम, प्रयोजन र चाहिने रकम र विवरण खुलाई पेशकी दिने । • कार्यक्रम संचालन गर्न पछि भुक्तानी दिने गरी कार्य गराउन सकिनेमा पेशकी नदिने । • पेशकी लिनेबाट पेशकीका विवरण लिई जाँचगरी सम्बन्धित कामको लागि आवश्यक रकम मात्र पेशकी दिने । • पेशकी लिनेको पुरानो पेशकी बाँकी रहे नरहेको जाँचगर्ने र पुरानो पेशकी फछ्यौट भई नसकेको अवस्था भए सो पेशकी फछ्यौट गराई नयाँ पेशकी दिने । • कर्मचारी बाहेक पेशकी दिएको व्यक्तिको तीन पुस्ते, स्थायी र अस्थायी ठेगाना प्रष्ट लेखी पेशकी दिने । • पेशकी खातामा पेशकीको लागत कायम गरी अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारी र आ.प्र.शाखा प्रमुखले प्रक्रिया वा रीत पुर्याई मात्र पेशकी दिनको लागि सिफारिश गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पेशकी सम्बन्धमा नियन्त्रण गर्ने । • पेशकीको नियमितताबारे लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
७.९	दैनिक तथा भ्रमण भत्ता, मालसामान खरिद र ठेका प्रयोजनको लागि पेशकी दिदाँ	<ul style="list-style-type: none"> • नियमावली बमोजिम पाउने रकमभन्दा बढी भ्रमण पेशकी दिइने । 	<ul style="list-style-type: none"> • सरकारी कामको सिलसिलामा स्वदेश वा विदेश भ्रमणमा जाने पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई प्रचलित भ्रमण खर्च नियमावली बमोजिम पाउने दैनिक तथा भ्रमण भत्ता र अन्य रकम हिसाब गरी पेशकी दिने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारी र आ.प्र.शाखा प्रमुखले नियमानुसारको रकम पेशकी दिनको लागि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पेशकी सम्बन्धमा नियन्त्रण गर्ने ।

	<p>तोकिएको कार्य प्रक्रियाहरु पुरा गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • मालसामान खरिदको लागि आवश्यक भन्दा बढी पेशकी दिइने । • खरिद सम्बन्धी पेशकी बैङ्क ग्यारेण्टी नलिई पेशकी दिइने वा पाउने रकमभन्दा बढी दिइने । 	<ul style="list-style-type: none"> • मालसामान खरिद गर्नको लागि पेशकी दिन अति आवश्यक भएमात्र दिने । यस बारे कारण खुलाई मालसामान खरिद गर्न आवश्यक रकम मात्र कर्मचारीलाई पेशकी दिने । • कार्यालयको मालसामान, सेवा खरिद गर्न वा निर्माण सम्बन्धी काम गर्नको लागि कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई पेशकी दिदी बैङ्क ग्यारेण्टी लिईव दिने । खरिद सम्झौता जाँच गरी सो अनुसार पाउने तोकिएको रकमत्र पेशकी दिने । 	<p>सिफारिश गर्ने र स्वीकृति दिने ।</p>	<p>पेशकीको नियमितता बारे लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>
७.१०	<p>अधिकार प्राप्त अधिकारीले पेशकी फछ्यौट गर्ने गराउने कार्य कानूनमा तोकिए बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • पेशकीको आवश्यक कागजात वेगर फछ्यौटको लागि पेश हुने । • पेशकी फछ्यौट गर्ने गराउने कार्य कानूनमा तोकिए बमोजिम नगरिने । • पेशकी तोकिएको म्याद भित्र फछ्यौट गर्नु गराउनु पर्नेमा नगरिने । 	<p>पेशकी फछ्यौट निम्न बमोजिम गर्ने गराउने:-</p> <ul style="list-style-type: none"> • पेशकी लिने दिने दुबैले पेशकी प्रयोजन अनुसार तोकिएको म्यादभित्र कानून बमोजिमको कार्यविधि अपनाई फछ्यौट गर्ने गराउने । • पेशकी रकम लिने कर्मचारी, व्यक्तिबाट बिल भरपाईको पछाडी प्रमाणित गरी फौटवारी सहितको निवेदन पेश गर्न लगाउने । • आ.प्र.शाखाले पेशकी फछ्यौटको लागि प्राप्त फाँटवारी दर्ता गरी भरपाई दिने व्यवस्था गर्ने । • प्राप्त बिल भर्पाई जाँची लिनु दिनु पर्ने रकम ठहर्न्याई पेशकी फछ्यौटको लागि गर्ने र सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने । • तालिम सम्बन्धी कार्यक्रम पेशकी फछ्यौट गर्दा कार्यक्रमको लागि खरिद गरेको मालसामान को विवरण तथा बिल भरपाई सहितको खर्चको विवरण अधिकारप्राप्त अधिकारीबाट स्वीकृत भएको र तालिम सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त गरी पेशकी फछ्यौट गर्ने । • पेशकी खाता अध्यावधिक गरी राखे । फछ्यौट गर्न बाँकीको विवरण तोकिएको ढाँचामा तयार गर्ने र प्रत्येक आ.व.मा पेशकी बाकीको जिम्मेवारी सारी अनुगमन गर्ने । 	<p>अधिकार प्राप्त अधिकारी र आ.प्र.शाखा प्रमुखले तोकिएको कार्यविधि अपनाई समयभित्र पेशकी फछ्यौट गरि सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • लेखा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पेशकी फछ्यौटको नियमितताबारे निगरानी गर्ने । • आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

७.११	जिम्मेवार अधिकारीले पेशकी फछ्यौट कार्य समयमा नगरेमा ऐन नियम बमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> पेशकी फछ्यौट कार्य समयमा नगरे तापनि नियमानुसारको कारवाही नगर्ने । म्याद नाघेको पेशकीमा व्याज अमूल नगरिने । अटेर गर्ने वा उपर कानुनी कारवाही नगरिने । 	पेशकी फछ्यौट सम्बन्धी कारवाही निम्न बमोजिम गर्ने:- <ul style="list-style-type: none"> म्याद नाघेको पेशकीको हकमा रकममा दश प्रतिशत व्याज समेत लगाई असूल गर्ने व्यवस्था कडाईका साथ लागु गर्ने । फछ्यौट गर्न अटेर गरेमा वा म्याद भित्र फाँटवारी नबुझाएमा पदाधिकारी वा कर्मचारीको हकमा तलब वा सुविधा रोका गर्ने । तलब वा सुविधा रोक्का गर्दा पनि अटेर गरेमा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने । सरकारी कर्मचारी बाहेकका अन्य व्यक्तिको हकमा सरकारी बौकी सरह व्याज सहित असूल उपर गरी कारवाही गर्ने । 	अधिकार प्राप्त अधिकारी र आ.प्र.शाखा प्रमुखले तोकिएको कार्यविधि अपनाई समयभित्र पेशकी फछ्यौट गर्न गराउन आवश्यक कारवाही गर्ने र जानकारी गराउने ।	लेखा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पेशकी फछ्यौटको नियमितताबारे निगरानी गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
<p>सन्दर्भ नियम कानून तथा निर्देशिकाहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार बधासन ऐन, २०७४ गाउँपासिका वार्षिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून दैनिक तथा भ्रमण मन्त्र सम्बन्धी नियमावली आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरवायित्व ऐन २०७६ आर्थिक कार्यविधि नियमावली २०६४ सार्वजनिक खरिद ऐन २०५३ र नियमावली २०५४ स्थानीय सञ्चित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र) (गाउँपालिका तथा को बजेट तर्जुमा तथा लेखाङ्कन सफ्टवेयर सरकारी कारोबार निर्देशिका, २०७३ 					

अनुसूचि ८

बैंक खाता सञ्चालन तथा हिसाब मिलान एवम् रकम दाखिला तथा भुक्तानी

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	बैंक खाता संचालन				
८.१	गाउँपालिकाले स्था.स.स.ऐ. र अन्य प्रचलित आर्थिक कानून बमोजिम स्थानीय सञ्चित कोष लगायतका विभिन्न कोषहरू संचालन गर्नको लागि आवश्यक स्वीकृति लिई तोकिएको बैंकमा खाना खोली कारोबार गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • तोकिएको बैंकमा गाउँपालिकाको कोष खाताहरू नखोलिने । • कोष खाताहरू खोल्दा सम्बन्धित को.ले.नि.का. बाट आवश्यक स्वीकृति नलिइने । • कोष खाताहरूको सञ्चालन तोकेको पदाधिकारीहरू बाहेक अन्य असम्बन्धित व्यक्तिबाट हुने । • कोषमा जम्मा भएको रकम कानून विपरित खर्च लेखे । 	<ul style="list-style-type: none"> • राजस्व तथा आय, नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त रकम, अनुदान, सहयोग, आन्तरिक ऋण, अन्य आय बापत कानून बमोजिम प्राप्त रकम तोकिएको बैंकमा ग(४ समूहको स्थानीय सञ्चित कोष खाता जम्मा गर्ने । • स्थानीय विविध कोष, विभाज्य कोष, आकस्मिक कोष र विपद् व्यवस्थापन कोषको लागि क्रमशः गा ५, ग(६, ग(७.१ र ग(७.२ समूहको खाता खोल्ने । • कोष खाता सम्बन्धित को.ले.नि.का. को सिफारिश लिई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त बैंकमा खाता खोल्ने । • प्राप्त सबै रकमहरू कोषको खातामा आम्दानीको स्रोत देखिने गरी बैंक दाखिला गर्ने । • कोषको सञ्चालन गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा प्रमुखबाट गर्ने । • कोष खाता सञ्चालनहरू बारे निर्णय गराई सञ्चालकहरूको दस्तखत नमूना कार्डतोके बमोजिम बैंक पठाउने । • कोषमा जम्मा रकम कानूनले निर्दिष्ट बमोजिम स्वीकृत बजेट तथा अन्य तोकिएको प्रयोजनमात्र खर्च लेखे । 	आ.प्र. शाखा प्रमुख/जिम्मेवार अधिकारीले खाता कोष सञ्चालनको नियमितता सञ्चालन सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही समन्वय एवम् गरी को.ले.नि.का. तथा सम्बन्धित सबैलाई सूचना गर्ने । दस्तखत नमूना कार्ड पठाएको जानकारी को.ले.नि.का. तालुक निकायलाई दिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कोष खाताहरू सञ्चालनको नियमितता बारे रेखदेखर नियन्त्रण गर्ने । • कोषखाताहरू संचालन सम्बन्धमा सम्बन्धित को.ले.नि.का.बाट अनुगमन हुने ।

<p>८.२</p>	<p>स्थानीय राजस्व, खर्च, र धरौटी लगायतका कारोबारको लागि प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको समूहको कार्य सवालन स्तरको खाता खोली कारोबार सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • को.ले.नि.का.को आवश्यक सहमति बेगर आफुखुसी बैंक खाता खोली कारोबार गरिने । • तोकिएको बैंकबाट खाताको सञ्चालन नगरिने । • खाताको संचालन आधिकारीक व्यक्तिबाट नहने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले राजस्व, विनियोजन वा धरौटी कारोबारको लागि को.ले.नि.का. को सिफारिश लिई तोकिएको बैकमाक्रमशः ग(१, गरे २ र ग(३ समूहको खाता खोल्ने । • विनियोजनतर्फको चालू खर्च तथा पूंजीगत खर्च, वित्तीय व्यवस्था र विविध खर्चको लागि कार्य सञ्चालन स्तरको तोकिएको उप समूहको खाता खोली कारोबार गर्ने । • आन्तरिक राजस्व, राजस्व बाँडफाँड, आन्तरिक अनुदान, बैदेशिक अनुदान, ऋण तथा वित्तीय व्यवस्था प्राप्त रकमहरू तोकिएको ४.१ ग-१ उपसमूहको रकम जम्मा गर्न मिल्ने खाता (Non-operative) जम्मा गर्ने । • धरौटी, जमानत, अर्नेष्ट मनी वापत प्राप्त गरेको वा कट्टि गरेको रकम जम्मा तथा कारोबार गर्न नोकिएको गां३ समूहका खाता खोली कारोबार गर्ने । • राजस्व खाताको सञ्चालने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट गर्ने । • बजेट तथा धरौटी लगायत कार्य सञ्चालन स्तरको बैंक खाताहरूको सञ्चालन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र आ.प्र.शाखा प्रमुख वा निजहरूले तोकेको अधिकृत कर्मचारीको संयुक्त दस्तखतबाट गराउने । • कार्यसञ्चालन खाता सञ्चालकहरूको तोके बमोजिमको दस्तखत नमूना कार्ड भरी बैंक तथा को.ले.नि.का. पठाउने । • विशेष अवस्था परी कार्यालयको नाममा विशेष खाता खोल्नु आवश्यक भएमा सम्बन्धित को.ले.नि.का. बाट आवश्यक सहमति लिई खाता सञ्चालन गर्ने । 	<p>आ.प्र.शाखा प्रमुख र जिम्मेवार अधिकारीले कार्य संचालन खाता सम्बन्धमा आवश्यक समन्वय गरी को.ले.नि.का. तथा सम्बन्धित सबैलाई सूचना गर्ने ।</p> <p>दस्तखत नमूना कार्ड पठाएको जानकारी को.ले.नि.का. तालुक निकायहरूलाई दिने ।</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खाताहरू सञ्चालनको नियमितताबारे रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।</p> <p>खाताहरू सञ्चालन बारे सम्बन्धित को.ले.नि.का. बाट अनुगमन हुने ।</p>
------------	--	--	---	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> • बैंक परिवर्तन गर्नु परेमा को.ले.नि.का.बाट आवश्यक सहमति लिने । खाता सञ्चालकहरु परिवर्तन गर्नु पर्ने भएमा पुनः दस्तखत नमुना कार्ड पठाउने । 		
हिसाब भिडान तथा समायोजन					
८.३	<p>प्रचलित लेखा निर्देशिका बमोजिम कार्यालयको राजस्व, विनियोजन बजेट तथा कोष खाताको बैंक स्टेटमेण्ट नियमित रूपमा भिडान गरी हिसाब मिलान विवरणहरु तयार गर्नु पर्नेछ ।</p>	<p>राजस्व, धरौटी विनियोजन, तथा कोष खाताको बैंक स्टेटमेण्ट सम्बन्धित बैंकबाट नियमित रूपमा प्राप्त गर्ने ।</p> <p>बैंक हिमावसँग बजेट खर्चभएको तथा बाँकी रकमको भिडान गर्न तोकिए बमोजिम कार्यविधिहरु नअपनाइने ।</p> <p>बैंक हिसाब मिलान विवरणहरु आवश्यक विवरण खुलाई तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तयार नगरिने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • आ.प्र. प्रमुख र जिम्मेवार कर्मचारीले बैंक हिसाब भिडान प्रचलित लेखा र सरकारी कारोवार निर्देशिका बमोजिम निम्नानुसार तयार गर्ने:- • कार्यालयको बजेट खर्च, राजस्व, कोष र धरौटी खाताको बैंक स्टेटमेण्ट नियमित रूपमा प्राप्त गरी मासिक रूपमा हिसाब भिडान गर्ने । • राजस्व खातामा रकम दाखिला भएको तर कार्यालयमा भौचर पेश नभएको भौचरको विवरण तयार गर्ने । • बजेट खर्चतर्फ कार्यालयबाट चेक जारी भएको तर बैंकबाट भुक्तानी हुन बाँकी चेकको विवरण तयार गर्ने । • कार्यालय बजेट खर्च, राजस्व, कोष र सम्बन्धित बैंक खाताको स्टेटमेण्टबीच फरक परेको रकम कलमहरु सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमको बैंक हिसाब मिलान विवरणहरु (म.ले.म.फा.नं. १०९, २१२, लगायत प्रत्येक महिनाको ७ गते भित्र तयार गर्ने । • बैंक हिसाब मिलान विवरणहरु कार्यालय प्रमुख वा जिम्मेवार अधिकृतबाट प्रमाणित गराई राखे । • कार्यालयको खाताहरुको बैंक हिसाब मिलान विवरण तयार बारे आ.ले.प. गर्दा परीक्षण गरी हिसाब जाँच गर्ने । 	<p>आ.प्र. प्रमुख र जिम्मेवार अधिकृतले बैंक हिसाब भिडान भई हिसाब मित्तान विवरण तयार भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ।</p> <p>बैंक हिसाब मिलान विवरणहरु सम्बन्धित को.ले.नि.का. तथा निकायमा नियमित रूपमा पठाउने ।</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खाताहरु हिसाब मिलान नियमित रूपमा भए नभएको बारे रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।</p>
८.४	<p>बजेट खर्चको समायोजन प्रचलित लेखा निर्देशिका</p>	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचलित लेखा निर्देशिका बमोजिम जारी 	<p>गाउँपालिकाले बजेट खर्च हिसाबको समायोजन प्रचलित लेखारसरकारी कारोवार निर्देशिका बमोजिम गर्नु पर्नेछ :</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिम्मेवार अधिकृतले बजेट खर्च तोकिएको अवस्था</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बजेट खर्च तोकिएको अवस्था वा</p>

	बमोजिम तोकिएको कार्याविधिहरू अपनाई गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	<p>भएको तर रद्द भएको चेकहरूको हिसाब समायोजन नगरिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • बजेट खर्च लेखदा बुटी भएको अवस्थामा हिसाब समायोजन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • आ.व. वर्षभित्र जारी भएको चेकहरूमध्ये बैकबाट भुक्तानी हुन बाँकी चेकहरूको विवरण तयार गरी प्रमाणित गराई राखे । • कार्यालयबाट जारी भएको विशेष कारणतोकेको म्यादभित्र नसाटिएमा चेकहरू रद्द गरी सो चेक बराबर रकमको खर्च घटाई वा समायोजन गरी हिसाब मिलान गर्ने । • आ.व. भित्र जारी भएको चेकहरूमध्ये कुनै चेक रद्द गरी सोको सता अर्को चेक जारी गर्नु पर्दा पुनः खर्च भौचर तयार गरी नयाँ चेक जारी गर्ने । • आ.व. को लागि बजेट उपशीर्षकमा खर्च जनाइएको रकम सोही आ.व. भित्र अर्को बजेट उपशीर्षकमा सार्नुपर्ने भएमा समायोजन भौचर तयार गर्ने । • आर्थिक वर्षको अन्त्यमा विनियोजन खातामा वचत रकम निर्णय गराई स्थानीय सञ्चित कोष खातामा रकम टन्सफर गरी हिसाब समायोजन गर्ने । • बजेट खर्च हिसाबको समायोजनवार आ.ले.प.बाट आवश्यक परीक्षण गर्ने । 	बवा त्रुटी भएको अवस्थामा समायोजन भए नभएको सुनिश्चित गरी हिसाब प्रमाणित गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।	त्रुटी भएकोमा समायोजन भए नभएको सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।
८.५	राजस्व तथा आय रकमको समायोजन प्रचलित लेखा र सरकारी कारोवार निर्देशिकामा तोकिए बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	<p>राजस्व र आय रकमको तोकिएको अवस्थामा हिसाब समायोजन नगरिने ।</p> <p>राजस्व र आय रकमको हिसाब समायोजन गर्दा तोकिएको कार्यविधिहरू नअपनाइने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • राजस्व हिसाब समायोजन निम्न अवस्थामा प्रचलित लेखारसरकारी कारोवार निर्देशिका बमोजिम गर्नु पर्नेछ ०: • जम्मा गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको गलितले खाता नम्बर, शीर्षक नम्बर, कोड नम्बर, आय वर्ष, नाम, ठेगाना आदि सच्याउन सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाले तोकेको समयभित्र निवेदन दिएमा कार्यालयले तोकेको कार्यविधि अपनाई तथा निर्णय गराईव खाता हिसाब संशोधन गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिम्मेवार अधिकृतले राजस्व आय तोकिएको अवस्था वा त्रुटी भएको अवस्थामा समायोजन भए नभएको सुनिश्चित हिसाब प्रमाणित गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले राजस्व आय तोकिएको अवस्था वा त्रुटी भएकोमा समायोजन भए नभएको सम्बन्धमा रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • राजस्व वा आय हिसाब समायोजन गरेको जानकारी को.ले.नि.का. र सम्बन्धित निकायमा पठाउने । • आर्थिक वर्षको अन्त्यमा राजस्व तथा आय खाताहरूमा जम्मा भएको रकम स्थानीय सचिव कोष खातामा रकम आवश्यक निर्णय गराई टन्सफर गरी हिसाब मिलान गर्ने । • राजस्व आय हिसाबको समायोजन वारे आ.ले.प. बाट आवश्यक परीक्षण गर्ने । 		
८.६	धरौटी हिसाबको भिडान तथा समायोजन प्रचलित लेखारसरकारी कारोबार निर्देशिकामा तोकिए बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	धरौटी हिसाबको कारोबार बैंकसँग भिडान नगरिने । आवश्यक हिसाब समायोजन नगरिने ।	धरौटी हिसाबको समायोजन प्रचलित लेखारसरकारी कारोबार निर्देशिका बमोजिम निम्नानुसार गर्नु पर्नेछ : <ul style="list-style-type: none"> • धरौटी खातामा रकम जम्मा भएको रकम फिर्ता लिनु पर्ने वा भुल वा गल्तीको कारण रकम ट्रान्सफर वा फिर्ता वा समायोजन गर्नु पर्ने भएमा आवश्यक निर्णय गराउने । • कार्यालय र बैंकमा मासिक रूपमा हिसाब भिडान गरी फरक परेमा फरक परेको रकम कलमहरू यकिन गर्ने । • कार्यालय धरौटी खाताको बैंक बाँकी र बैंक स्टेटमेन्ट अनुसारको धरौटी भिडान गरी भिडान नभएको रकमको हिसाब मिलान विवरण तयार गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले धरौटी खाता बैंकसँग भिडान भएको र फरक परेको रकम कलम समायोजन भएको सुनिश्चित गरी हिसाब प्रमाणित गरी सम्बन्धितलाई पठाउने ।	प्रमुख प्रशासीकय अधिकृतले धरौटी हिसाब बैंकसँग भिडान भएको र समायोजन भए नभएको सम्बन्धमा रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।
प्राप्त रकमको सुरक्षा तथा बैंक दाखिला					
८.७	राजस्व, आन्तरिक आय, धरौटी बापतको प्राप्त गरेको नगद, चेक भौचर आदि सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।	नगद, चेक भौचर आदि सुरक्षित रूपमा राख्नु जिम्मेवार व्यक्ति नतोकिने । असुली रकम सुरक्षित तवरले नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • असुल गरेको नगद, वैश्रेक, धरौटी र राजस्व रकम सुरक्षित तवरले राख्नु आ.प्र.शाखा प्रमुख, मा मातहत कर्मचारी वा जिम्मेवार व्यक्ति तोक्ने । • जिम्मेवार व्यक्तिले असुल गरेको नगद, वैश्रेक, धरौटी र राजस्व रकम सुरक्षित तवरले राख्नु आवश्यक भौतिक तथा सुरक्षा व्यवस्था गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले राजस्व शाखा प्रमुखले दैनिक प्राप्त रकमको जानकारी अभिलेख राख्नु राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्राप्त रकम दाखिला सम्बन्धमा निरन्तर रूपमा जाँच गर्ने ।

		असुली रकमको लगत नराखिने र नराखेको कारण रकम हिनामिना हुने ।	<ul style="list-style-type: none"> • नगदी रकम असुल गर्दा भरपाई वा नगदी प्राप्ती रसिद दिने व्यवस्था गर्ने । रसिद नियन्त्रण खाता राखे व्यवस्था गर्ने । • रकम असुल गर्दा आर्थिक संकेत र शिर्षक खुलाई गर्ने गराउने । • असुली नगद, चेक र भौचरहरुको दैनिकी गोधारा लगत वा अभिलेख राखे व्यवस्था गर्ने । 		अध्यक्ष ले राजस्व वा आय असुलीको आवश्यक रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।
८.८	सरकारी असली वापत प्राम नगद तथाचेक रकम प्रचलित आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी कानून बमोजिम तोकिएको बैङ्कमा समयभित्र नै दाखिला गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • असली रकम बैंक दाखिला तोकिएको समयमा नगरिने । • नगद, बैंक चेक रैजदात बैंक दाखिला नगरी हिनामिना वा दुरुपयोग हुने । • हिनामिना वा दुरुपयोग भएको अवस्थामा कानून बमोजिम असुलीको कारवाही नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • जिम्मेवार व्यक्तिले असुल गरेको सरकारी नगद, चेक रकम तोकिएको बैंकको सम्बन्धित खातामा शिर्षक खुलाई सोही दिन वा त्यसको भोली पल्टसम्म बैङ्क दाखिला गर्ने । • तोकिएको म्यादभित्र रकम दाखिला गर्न नसकेमा जिम्मेवार व्यक्तिले कारण खुलाई एक तहथिको अधिकारीको स्वीकृति लिने र निर्णय भए बमोजिम गर्ने । • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सरकारी रकम तोके बमोजिम दाखिला नगरेको अवस्थामा यस्तो रकमसम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गरी कानून बमोजिमको जरिवाना र अन्य कारवाही गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र राजस्व शाखा प्रमुखले दैनिक प्राप्त रकमको जानकारी राखी सोको सूचना कार्यकारी प्रमुखलाई नियमित रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउने ।	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्राप्त रकम दाखिला सम्बन्धमा निरन्तर रूपमा जाँच गर्ने ।</p> <p>अध्यक्षले आय प्राप्ती बारे आवश्यक रेखदेख र अनुगमन गर्ने ।</p>
	भुक्तानी नियन्त्रण				
८.९	खर्च भुक्तानी आदेश दिने कार्यको लागि पदाधिकारी तथा जिम्मेवारी तोकनु पर्नेछ ।	भुक्तानी आदेश दिने आधिकारीक व्यक्ति नतोकिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • विनियोजन तर्फको चालु तथा पूँजीगत खर्च, धरौटी खर्च र वित्तीय व्यवस्था खर्च भुक्तानी आदेश दिने प्रयोजनको लागि प्रचलित कानूनमा उल्लेख भए बमोजिम भुक्तानी आदेश दिने । 	भुक्तानी आदेश दिने पदाधिकारी तोकिएको पत्र सुरक्षित रूपमा राखी सोको सूचना तालुक अधिकृत र निकायलाई दिने ।	भुक्तानी आदेशको नियमितता सम्बन्धमा प्रमुख अधिकृत प्रशासकीय र लेखापरीक्षणबाट

		भुक्तानी आदेश दिने पदाधिकारीको जवाफदेहीता कायम नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • भुक्तानी आदेश दिने पदाधिकारीको अधिकार र कर्तव्य सहित जवाफदेही वहन गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने । • तोकेको प्रमुखहरू सरुवा वा जिम्मेवारीमा हेरफेर हुँदा कानून बमोजिम भुक्तानी आदेश दिने अर्को पदाधिकारी तोक्ने । • भुक्तानी आदेशको नियमितता वारे आ.ले.प.बाट जाँच गर्ने । 		निवन्त्रण एवम् निरन्तर अनुगमन गर्ने ।
८.१०	जिम्मेवार पदाधिकारीले भुक्तानी आदेश दिदी प्रचलित कानून बमोजिम रीन पुगे नपगेको जाँच गरी भुक्तानी आदेश जारी र खर्च लेख्नु पर्नेछ ।	तोकिएको रीत वा प्रक्रियाहरू पुरा नभए तापनि जिम्मेवार अधिकारीले भुक्तानी आदेश दिने । भुक्तानी आदेश र गौश्वारा भौचर तयार नभए तापनि चेक जारी गर्ने ।	जिम्मेवार अधिकृतले भुक्तानी आदेश दिदाँ निम्न कुरामा निश्चित हुने. <ul style="list-style-type: none"> • निकाय/कार्यालयले बजेट अख्तियारी तथा यौडफोड, निकास तथा स्वीकृत कार्यक्रमको आधारमा खर्च लेख मिल्ने रकमको लागि भुक्तानी आदेश दिने । • जिम्मेवार अधिकारीले भुक्तानी आदेश दिदाँ खर्चको प्रकृया पुरा भएको र बिल भरपाई लगायतका आवश्यक कागजात प्राप्त भएको सुनिश्चित गर्ने । • खर्चका सबै प्रकृयाहरू पुरा भएको जाँचगरीत्र तोकिए बमोजिमको गौश्वारा भौचर तयार गरी चेक जारी गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र आ.प्र. शाखा प्रमुखले भुक्तानी आदेश रीन पगेको सुनिश्चित गरी मात्र गौश्वारा भौचर तथा चेक जारी गर्ने ।	भुक्तानीको नियमितता वारे प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट निरन्तर अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
८.११	भुक्तानी दिदाँ प्रचलित कानून तथा लेखा निर्देशिका बमोजिमतोकेको कार्यविधिहरू पालना गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • भुक्तानीको प्रकृया स्पष्ट रूपमा उल्लेख नगरिने । • जारी भएको चेकहरू सम्बन्धितलाई समयमा नबुझाइने । 	जिम्मेवार पदाधिकारीले भुक्तानी दिदाँ निम्न कार्यविधि अपनाउने :- <ul style="list-style-type: none"> • भुक्तानी दिदाँ प्रचलित कानून बमोजिम भुक्तानी पाउने सम्बन्धित व्यक्ति वा फर्मको खातामा बैंक मार्फत सोझै रकम जम्मा गर्ने वा चेक जारी गर्ने गरी भुक्तानी दिने । • भुक्तानी पाउने व्यक्ति, फर्म, संस्था वा कम्पनीको नामनामेसी र ठेगाना खुलाउने । 	जिम्मेवार अधिकारी र आ.प्र. शाखा प्रमुखले भुक्तानी दिदाँ कार्यविधिहरू पुरा भएको सुनिश्चित गरी खर्च रकम तथा चेक जारी गर्ने ।	भुक्तानीको नियमितता वारे प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट निरन्तर अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

		<ul style="list-style-type: none"> • खर्च लेखेको चेकहरु आर्थिक वर्षभित्र सम्बन्धितले नबुझेकोमा भौचर उठाई हिसाव समायोजन नगरिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • सही भएको चेकहरु सुरक्षित रूपमा राखी सम्बन्धित व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीलाई अविलम्ब बुझाउने व्यवस्था गर्ने । • कुनै आ.व.मा खर्च लेखेको चेकसोही आ.व. भित्र फिर्ता प्राप्त भएमा वा सम्बन्धितलाई बुझाउन नसकिएमा कार्यालयको बैंक खातामा रकम जम्मा गरी भौचर उठाई हिसाव समायोजन गर्ने । 		
<p>सन्दर्भ नियम कानूनहरु</p> <ul style="list-style-type: none"> • (स्था.स.स.ऐ.) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ • गाउँपालिका आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून • (स.का. नि.) (सरकारी कारोबार निर्देशिका, २०७६ 					

अनुसूचि ९
अनुदान सम्बन्धी व्यवस्थाहरू

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	अनुदान प्राप्ति				
९.१	गाउँपालिकाले रा.प्रा. स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिशमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान प्राप्त गर्न पहल गर्नु पर्नेछ ।	सङ्घीय संचित कोषबाट स्थानीय सरकारहरूलाई प्रदान गरिने समानीकरण अनुदान वितरणका आधारहरू पालना नहुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधान र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार नेपाल सरकारले गाउँपालिकाको खर्चको आवश्यकता र राजस्व क्षमता लगायतका तोकिएको आधारमा रा. प्रा. स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिशमा गाउँपालिकालाई वित्तीय समानीकरण अनुदान वितरण गर्ने व्यवस्था भएकोले गाउँपालिका सो आधार बारे स्पष्ट हुने । तोकिएको आधारहरू र सूचकहरूको गाउँपालिकाको स्थिति र तथ्याङ्कबारे आवश्यक जानकारी राखी समानीकरण अनुदानको लागि दाबी पेश गर्ने । अनुदान कम प्राप्त भएकोमा रा. प्रा. स्रोत तथा वित्त आयोग, सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयमा पत्राचार र लविड गर्ने । 	गाउँपालिकालाई प्रदान गरिने अनुदान समानीकरण सम्बन्धी आधारहरू र सूचकहरू बारे पदाधिकारीहरूलाई जानकारी गराउने ।	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले गाउँपालिकाको समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।
९.२	गाउँपालिकाले नेपाल सरकारको तर्फबाट पूर्वाधार सम्बन्धी विकास गर्न प्राप्त हुने समपूरक अनुदान प्राप्त गर्न योजनाको प्राथमिकता र आधार तयार गर्न पर्नेछ ।	ऐन अनुसार समपूरक अनुदानको लागि योजनाको सम्भाव्यता, प्राथमिकता र आवश्यकताको आधारमा अनुदान माग नगर्न सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनअनुसार नेपाल सरकारले गाउँपालिकालाई पूर्वाधार सम्बन्धी विकास गर्न समपूरक अनुदान योजनाको सम्भाव्यता, सागत, प्रतिफल र लाभ, वित्तीय, भौतिक क्षमता, जनशक्ति र योजनाको प्राथमिकता र आवश्यकताको आधारमा प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको हुँदा गाउँपालिकाले अनुदान मार्फत कार्यान्वयन गर्ने सक्ने सम्भाव्य पूर्वाधार विकास बारे आवश्यक सूची तयार गर्ने । 	गाउँपालिकाको पदाधिकारीलाई समपूरक अनुदानको कानूनी व्यवस्था र योजनाको सम्भाव्यता, सागत, प्रतिफल र लाभ, वित्तीय, भौतिक क्षमता, जस्ता आधार बारे जानकारी गराउने ।	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग र सङ्घीय मामिला तथा सा. प्रशासन मन्त्रालयले गाउँपालिकाको समपूरक अनुदानको योजना सम्बन्धमा जांचबुझ गर्ने ।

		हचुवाको भरमा योजना माग्ने र पहल गर्ने प्रवृत्तिको कारण दावी अस्वीकृत हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सम्पूरक अनुदानबाट कार्यान्वयन गर्न सकिने योजनाको सम्भाव्यता, लागत, प्रतिफल र लाभ, वित्तीय, भौतिक क्षमता, जनशक्ति र योजनाको प्राथमिकता र आवश्यकताको आधार र प्रोजेक्ट बैंक तयार गरी नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारसँग सम्पूरक अनुदान माग गर्ने । योजनाहरू प्राथमिकीकरण र प्रोजेक्ट बैंकको आधारमात्र अनुदान उपलब्ध गराउन नेपाल सरकार समक्ष अनुरोध गर्ने । 		
९.३	नेपाल सरकारले कुनै खास उद्देश्यको योजनाको लागि गाउँपालिकालाई विशेष अनुदान प्रदान गर्ने हुँदा सो सम्बन्धी योजनाको विकास गर्नुपर्नेछ ।	ऐनको अनुसार विशेष अनुदानको लागिप्रस्ताव गरेको खास योजना लगानी योग्य नहुने । विशेष अनुदान सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र विश्लेषण नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> ऐनको अनुसार नेपाल सरकारले कुनै उद्देश्य राखी गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गर्ने कुनै शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सन्तुलित विकास र अर्थिक, सामाजिक विभेद कमगर्ने योजनामा लगानीको विषयमा विशेष अनुदान प्रदान गर्ने भएकोले सम्भाव्य योजनाहरूको पहिचान, विकास र प्राथमिकीकरण गर्ने । विशेष अनुदानबाट संचालन गर्ने योजना पहिचान, विकास र प्राथमिकीकरण गर्दा पदाधिकारी र सरोकारवालालाई सहभागि गराई छलफल गरी निक्कौल गर्ने । योजनाको अध्ययन र विश्लेषण गरी कार्यान्वयन गर्न योग्य आयोजना प्रोजेक्ट बैंक गाउँपालिकाले तयार गरी राखे । विशेष अनुदानको कार्य प्रक्रिया र खर्च व्यवस्था सम्बन्धमा पदाधिकारी र सरोकारवालालाई सहभागी गराई अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने । 	विशेष अनुदानको महत्व र लगानीको क्षेत्रका वित्त विषयमा पदाधिकारी र सरोकारवालालाई जानकारी प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा आयोगले विशेष गाउँपालिकाको अनुदान सम्बन्धमा जाँचबुझ गर्ने ।
९.४	गाउँपालिकाले अनुदान रकम माग गर्दा निर्देशिका तथा कार्यविधिको	निर्देशिका तथा कार्यविधिको मापदण्ड पालना नगरी अनुदान रकम माग गर्ने ।	वित्तीय हस्तान्तरण अनुरूप नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण, सशर्त, सम्पूरक र विशेष अनुदान सम्बन्धमा देहायका नियन्त्रण उपाय अपनाउने :	अनुदान दिने कार्यालय वा निकायले निकास रकम मन्त्रालय अन्तर्गतको विद्युतीय लेखा प्रणालीमा	सङ्घीय र प्रदेश निकायबाट प्रस्तावित योजना कार्यक्रमको जाँचबुझ हुने ।

	मापदण्डको पालना र आफ्नो क्षमता र दक्षताबारे सुनिश्चित हुनु पर्नेछ ।	गाउँपालिकाको आफ्नो कार्यान्वयन क्षमता र दक्षताको मूल्यांकन नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • अनुदान प्रदान गर्ने सम्बन्धमा स्वीकृत सम्बन्धित कानून, निर्देशिका र कार्यविधिहरू बारे आवश्यक जानकारी राखी अनुदान रकमग गर्ने । विगत वर्षमा तोकिएको अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि र शर्तहरू पूरा भएको सुनिश्चित गर्ने । • अनुदानबाट कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाको भौतिक अवस्था र गाउँपालिकाको प्राविधिक र प्रशासनिक कार्यान्वयन, क्षमता र दक्षतालाई समेत विचार गरी प्रस्ताव गर्ने । • योजनाहरूको कार्यान्वयनमा जनप्रतिनिधि र सरोकारवालाको सहभागिता र समन्वय पक्षबारे सुनिश्चित हुने । 	तोकिएको समयभित्र प्रविष्ट गर्ने ।	
अनुदानको उपयोग					
९.५	अनुदान रकम खर्च गर्दा स्वीकृत निर्देशिका तथा कार्यविधिको पालना गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	उपलब्ध गराएको अनुदान रकम तोकिएको कार्यान्वयन निर्देशिका तथा कार्यविधिको पालना नगरी खर्च गर्ने ।	<p>वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत प्राप्त समानीकरण, सशर्त, प्रमुख समपूरक र विशेष अनुदानको खर्च सम्बन्धमा देहायका नियन्त्रण उपाय अपनाउने :</p> <ul style="list-style-type: none"> • तोकिएको अनुदान कार्यान्वयन, पुस्तिका, निर्देशिका, नम्स र कार्यविधिको पालना गरी खर्च गर्ने । • अनुदानको खर्च सम्बन्धमा तोकिएको खरिद प्रक्रिया अपनाउने । • खर्चको फाँटवारी बिल भरपाई प्रमाणित गरी राख्ने । • अनुदान रकम तोकिएको प्रयोजन र कार्यको लागिमात्र खर्च गर्ने । • गोष्ठी, सेमिनार, तालिम, बैठक लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गाउँपालिकाले स्वीकृत गरेको नम्स वा नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको नम्सको आधारमा खर्च गर्ने । • अनुदानको आम्दानी खर्चको अध्यावधिक हिसाब राखी प्रगति प्रतिवेदन सङ्घीय र प्रदेश निकाय समक्ष पेश गर्ने । 	प्रशासकीय अनुदान अधिकृतले तोकिए बमोजिम खर्च गर्ने र सो सम्बन्धी विवरण र प्रतिवेदन समयभित्र पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	सङ्घीय र प्रदेश निकायबाट अनुदान रकम खर्च सम्बन्धमा अनुगमन हुने ।

९.६	अनुदान खर्चको उपयोग तथा भौतिक कार्य प्रगति बारे सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ ।	अनुदान खर्च र प्रगति बारे नियमन र अनुगमन नगरिन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त गरेको अनुदान रकम कुनै आयोजना, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था आदि लाई प्रदान गरेको भए सम्बन्धितबाट खर्चको वित्तीय र भौतिक प्रगति प्राप्त गरी उपयोग भए नभएको विषय सुनिश्चित गर्ने । खर्च प्रगति सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने । विकास निर्माणकार्य सम्बन्धी प्रगति विवरण र कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन प्राप्त गरी समीक्ष गर्ने । 	वित्तीय तथा भौतिक प्रगति प्रतिवेदन प्राप्त गरी खर्च सम्बन्धी विवरण तयार गरी सम्बन्धित निकायलाई जानकारी दिने ।	सङ्घीय र प्रदेश निकायबाट अनुदान रकम खर्च सम्बन्धमा अनुगमन हुने ।
९.७	अनुदान रकमको लेखा राखे तथा लेखापरीक्षण गराउने कार्य व्यवस्थित गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	अनुदान खर्चको लेखा व्यवस्थित रूपमा नराखेको हुन सक्ने । खर्चको लेखापरीक्षण नगराएको हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका सबै प्रकारको अनुदान खर्चको तोकिए बमोजिम लेखा राखे र वित्तीय प्रतिवेदन तयारगर्ने व्यवस्था गर्ने । अनुदान: खर्चको अनिवार्य रूपमा आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षण गराउने । गाउँपालिकाले वित्तीय प्रतिवेदन र लेखापरीक्षण प्रतिवेदन सम्बन्धित निकायलाई पठाउने । 	वित्तीय सूचना प्रणालीको प्रयोग गरी खर्च प्रविष्ट गर्ने र प्रतिवेदन पठाउने व्यवस्था गर्ने ।	सङ्घीय र प्रदेश निकायबाट लेखा राखेको र लेखापरीक्षण कार्य गराए नगराएको बारे अनुगमन हुने ।
९.८	सशर्त अनुदान उपयोग गर्ने आवश्यक गर्न गाउँपालिकाले पालना गर्नु पर्नेछ ।	गाउँपालिकाले सशर्त अनुदान सम्बन्धी शर्त पालना नगरिएको हुन सक्ने । बाँकी सशर्त अनुदान रकम सम्बन्धित सङ्घीय वा प्रदेश निकायमा फिर्ता नगरिन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले रा. प्रा. स्रोत तथा वित्त आयोगले नोकेको पालना गर्नु पर्ने शर्तहरू सन्दर्भमा पदाधिकारी र सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउन अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । शर्तको पालना नगरेमा त्यस्तो अनुदान आगामी दिनहरूमा कटौती हुन सक्ने सम्बन्धमा जानकारी गराउने । सशर्त अनुदान प्राप्त वर्षान्तमा खर्च नभई बाँकी रहेकोमा यस्तो रकम अनुदान प्रदान गर्ने सम्बन्धित सङ्घीय वा प्रदेश निकायमा फिर्ता गर्ने । उपयोग नभएको बाँकी सशर्त अनुदान रकमैज्दात राखे वा अन्य खातामा सार्ने कार्य नगर्ने । 	सशर्त अनुदानबाट संचालित आयोजनाको प्रगति पदाधिकारी र सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने ।	सङ्घीय र प्रदेश निकाय र मन्त्रालयले शर्तहरूको पालना बारे अनुगमन गरी जानकारी गराउने ।

सन्दर्भ नियम कानूनहरू
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ गाउँपालिका वार्षिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ नेपाल सरकारको लेखा निर्देशिका, २०७३

अनुसूचि १०

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	तलब सुविधा खर्च				
१०.१	गाउँपालिकाले प्रचलित ऐन नियम बमोजिम नियुक्त कर्मचारी कामदारको तलब भत्ता खुवाउनु पर्नेछ ।	प्रचलित ऐन नियम विपरित कर्मचारी राखी तलब भत्ता खुवाइने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रचलित कर्मचारी सम्बन्धी ऐन नियम बमोजिम नियुक्त भएका कर्मचारीको तलब खुवाउने । ऐन नियम विपरित अस्थायी वा ज्यालादारी करारमा कर्मचारी राखेकोमा तलब भत्ता नखुवाउने । गाउँपालिकामा नेपाल सरकारका कर्मचारी काजमा खटिएको कर्मचारीले तलब, भत्ता प्रचलित कानून बमोजिम गाउँपालिकाले दिने । पदाधिकारी सदस्य र सभाको सदस्यहरूलाई कानूनमा उल्लेख भए बमोजिमको रकम मासिक सुविधा बापत पाउने रकम दिने । सञ्चार सुविधा, खाजा खर्च, मासिक भत्ता, सभा भत्ता, अतिरिक्त समय भत्ता, प्रोत्साहन भत्ता लगायतका 	जिम्मेवार अधिकारीले कर्मचारी नियुक्तिको अभिलेख राखी तलब सुविधा भुक्तानी गर्दा नियमित भएको सुनिश्चित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित कर्मचारीको तलब सुविधा खर्च लेखेको सुनिश्चित गर्ने । नियमितता बारे नियामक निकाय तथा लेखापरीक्षणबाट परीक्षण र अनुगमन हुने ।

			<p>सुविधा प्राप्तिको मापदण्ड तथा सूचक तोकै उपलब्ध गराउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> कानून विपरित कर्मचारी नियुक्त गरि काममा लगाएमा वा अनियमित सुविधा खुवाएमा यस्तो कर्मचारीले खाएको तलब सुविधा वापतको रकम असुल गर्ने व्यवस्था गर्ने । 		
१०.२	<p>तलब सुविधा भुक्तानी गर्दा प्रचलित कानून निर्देशिका बमोजिमको प्रक्रिया पुगेको सुनिश्चित गरी तलब रकम भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> तलबी प्रतिवेदन पारित नगरी तलब खर्च लेखे । प्रचलित कानून निर्देशिका बमोजिमको प्रक्रिया नपुगे तापनि तलब सुविधा दिने । तलब खर्च र तलबी विवरणको खर्चको जोड जम्माहरु भिडान नगरी खर्च लेखिने । 	<p>निम्न बमोजिमको प्रक्रिया पुगेको सुनिश्चित गरी भुक्तानी गर्ने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> कार्यालयले कार्यरत कर्मचारीहरुको तलबी प्रतिवेदन सम्बन्धित कार्यालयबाट पारित भएको सुनिश्चित गर्ने । प्रशासन शाखाबाट हाजिर विवरण रुजु गरी तलब खुवाउने । कर्मचारीको स्थायी लेखा नम्बर (पान) अनिवार्य रूपमा लिन लगाई सो नम्बर तलबी विवरणमा राखे । पदाधिकारी सदस्य र सभाको सदस्यले मासिक सुविधा वापतको रकम कानून बमोजिम भएको सुनिश्चित गर्ने । सञ्चार सुविधा, खाजा खर्च, मासिक भत्ता, सभा भत्ता, अतिरिक्त समय भत्ता, प्रोत्साहन भत्ता लगायतका सुविधा वापतको दावी रकम स्वीकृत मापदण्ड तथा सूचक अनुसार भएको सुनिश्चित गर्ने । तलबी विवरण (Payroll)को व्यक्तिगत तलब रकम पारित भएको पारित तलबी प्रतिवेदन रकमसँग मेल खाएको सुनिश्चित गर्ने । मासिक तलब खर्च र तलबी विवरणको खर्चको जोडजम्मा रकम बीच भिडान गर्ने । प्रस्तावित महिनाको कूल तलब खर्च विगत महिनाको तलब 	<p>जिम्मेवार अधिकारी तथा आ.प्र. शाखा प्रमुखले तलबी विवरण आवश्यक कार्य प्रक्रिया पुरा भएको सुनिश्चित गरी तलब सुविधा खर्च स्वीकृत गर्ने ।</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तलब सुविधा भुक्तानीको नियमितता सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।</p> <p>आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षणबाट समेत परीक्षण हुने ।</p>

			खर्चभन्दा सारभूत रुपमा फरक नरहेको सुनिश्चित गर्ने ।		
१०.३	प्रचलित कानून तथा निर्देशिका बमोजिम पाउने तलब समावेश भएको सुनिश्चित गरी तलब खर्च लेखु पर्नेछ ।	नपाउने अवधिको तलब भत्ता भुक्तानी गर्ने । विदा स्वीकृत नगराएकोमा पनि तलब दिइने ।	तलब खर्च लेखदा निम्नानुसार नियन्त्रण कायम गर्ने : <ul style="list-style-type: none"> • महिना भुक्तान भएपछि तलब भत्ता खुवाउने । • पदमा बहाली गरेको दिनदेखि तलब भत्ता खुवाउने • निलम्बनमा परेकोमा कानून अनुसार पाउने तलब भत्ता मात्र दिने । • एक वर्षको सेवा अवधि पुगेपछि तलब वृद्धि (ग्रेड) दिने । • चाडपर्व खर्च सुविधा तोकिएको चाडपर्वको लागि दिने । 	जिम्मेवार अधिकारी तथा आ.प्र. शाखा प्रमुखले तलबी विवरणमा पाउने तलब समावेश भएको सुनिश्चित गरी तलब खर्च स्वीकृत गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तलब खर्चको नियमितता बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट नियमितताको परीक्षण हुने ।
१०.४	प्रचलित ऐन नियम विपरित हुने गरी तलब भत्ता खुवाउनु हुदैन ।	प्रचलित कानून निर्देशिका बमोजिम तलब दिन नमिल्ने तलब भत्ता खुवाउने । बढी अवधि काजमा राखेकोमा तलब भत्ता दिइने ।	निम्न बमोजिमको तलबत्र भुक्तानी नगर्ने :- <ul style="list-style-type: none"> • विदा स्वीकृति गराएको बाहेक अनुपस्थित अवधिको तलब नदिने । • बेतलबी विदा वा असाधारण विदा लिएकोमा तलब भुक्तानी नगर्ने । • कर्मचारीलाई सेवा सम्बन्धी ऐन नियम विपरीत हुने गरी काजमा खटाएको वा बढी अवधि काजमा राखेकोमा सो अवधिको तलब भत्ता नदिने । • बढी अवधि काज खटाएमा प्रचलित कानून बमोजिम कर्मचारीले खाएको तलब, भत्ता रकम काज खटाउने पदाधिकारीबाट असुल हुने । 	जिम्मेवार अधिकारी तथा आ.प्र. शाखा प्रमुखले तलबी विवरणमा पाउने तलब समावेश भएको सुनिश्चित गरी तलब खर्च स्वीकृत गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तलब भुक्तानीको नियमितता सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट नियमितताको परीक्षण हुने ।
१०.५	तलब भुक्तानी गर्दा प्रचलित कानून बमोजिमको कोष	मासिक प्रचलित बमोजिमको तलबबाट कनी गर्नुपर्ने रकमहरु कती नगरिने ।	मासिक तलबबाट निम्न बमोजिमको कोष कट्टी गरी भुक्तानी गर्ने :	जिम्मेवार अधिकारी तथा आ.प्र. शाखा प्रमुखले प्रत्येक महिनाको कोष रकम कट्टा	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तलबबाट

	रकमहरु कट्टा गरी भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।		<ul style="list-style-type: none"> • दश प्रतिशतका दरले कर्मचारी संजय कोष रकम कट्टा गरी सोमासरकारको शतप्रतिशत रकम थप गर्ने । • नागरिक लगानी कोष वा अन्य कोषमा योगदान गरेका कर्मचारीहरुको हकमा मासिक तलबबाट तोकिएको प्रतिशत रकम कती गर्ने । • योगदानमा आधारित अवकास कोषमा योगदान गरेका कर्मचारीहरुको हकमा तोकिएको प्रतिशत रकम कट्टा गरी सो रकममा सरकारको तोकिएको प्रतिशत रकम थप गर्ने । • तोकिएको प्रतिशतमा कोष कट्टी गरिएको रकम सम्बन्धित कोषमा तोकिएको समयभित्र दाखिला गर्न पठाउने । 	गरेको र रकम जम्मा भएको व्यवस्था मिसाउने ।	कोष कट्टी नियमितता बार अनुगमन गर्ने । कोष रकम कट्टा गरी दाखिल्ला बारे आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१०.६	तलब सुविधा भुक्तानी गर्दा तोकिएको रकमभन्दा बढी पारिश्रमिक पाउनेको हकमा पारिश्रमिक करकती गरी दाखिला गर्नु पर्नेछ ।	तलब सुविधा भुक्तानी गर्दा पारिश्रमिक कर अग्रिम रूपमा कता नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • तलब सुविधा भुक्तानी गर्दा प्रत्येक पदाधिकारी वा कर्मचारी वार्षिक रूपमा पाउने तलब, भत्ता र सुविधा समेतको कुल रकममा आयकर ऐन बमोजिम कर योग्य आय भएका हकमा पारिश्रमिक कर गणना गरी मासिक तलबबाट अग्रिम रूपमा कट्टा गरीव तलब खर्च लेखे । • तलवी विवरणमा प्रत्येक पदाधिकारी वा कर्मचारीको स्थायी लेखा नम्बर (पान) अनिवार्य रूपमा राखे । • भुक्तानीमा कट्टागरेको पारिश्रमिक कर रकम (संभव भएसम्म विद्युतीय आयकर कट्टी प्रणाली मार्फतको विवरण सम्बन्धित राजस्व कार्यालय पठाई कर अधिकृतबाट प्रमाणीकरण गराई निस्सा राखे । 	जिम्मेवार अधिकारी तथा आ.प्र. शाखा प्रमुखले तलब सुविधा खर्चमा पारिश्रमिक कर कट्टी भएको र दाखिलाको सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले तलब सुविधा भुक्तानीमा कर कट्टीको नियमितता बारे सुनिश्चित गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट समेत परीक्षण हुने ।
१०.७	तलब भत्ता भुक्तानी गर्दा रकम बैंक	बैंक मार्फत तलब भुक्तानी नगरिने ।	कर्मचारी र पदाधिकारीको तलब सुविधा रकम भुक्तानी गर्दा निम्न प्रक्रियाहरु अपनाउने:	जिम्मेवार अधिकारी तथा आ.प्र. शाखा प्रमुखले पाउने तलब सुविधा प्रदान भएको	तलब सुविधाको भुक्तानी तथा रकम दाखिलाको नियमितता आन्तरिक

	मार्फत मात्र भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।	तलबी विवरणमा कर्मचारीको दस्तखत / बैंक दाखिलाको प्रमाण संलग्न नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • तलब सुविधाको वितरणको लागि बैठक तोकी सो बैंकमा प्रत्येक व्यक्तिको खाता खोलन लगाई बैंक मार्फत रकम उपलब्ध गर्ने । • तलबी विवरणमा भुक्तानी बुझ्नेको दस्तखत वा बैंक खाता मार्फत रकम जम्मा गरेको प्रमाण संलग्न गर्ने गराउने । 	सुनिधित गरी तलब सुविधा खर्च स्वीकृत गर्ने ।	तथा अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
सवारी साधन तथा उपकरणको प्रयोग तथा मर्मत					
१०.८	सवारी साधन र मेशिनरी उपकरणको प्रयोग गर्ने सुविधा कानुनले तोकेको पदाधिकारी कर्मचारी लाईव उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • सुविधा नपाउने पदाधिकारीहरूले सुविधा लिने । • सवारी साधन र मेशिनरी उपकरण अनाधिकृत रूपमा प्रयोग गर्ने । • सरकारी काम बाहेकमा सवारी साधनहरू प्रयोग हुने । 	निम्न बमोजिम सवारी साधन तथा उपकरण प्रयोग गर्ने व्यवस्था गर्ने:- <ul style="list-style-type: none"> • कानुनद्वारा सवारी साधन प्रयोग गर्न पाउने पदाधिकारी वा अधिकारीको लागित्र सवारी साधन प्राप्तीको कार्य गर्ने । • सवारी साधन र उपकरणहरू सरकारी काममात्र प्रयोग गर्न पाउने गरी नियन्त्रणको व्यवस्था गर्ने । • कार्यालयको कामको सिलसिलामा सवारी साधन प्रयोग गर्दा स्वीकृति आदेश दिने लिने व्यवस्था गर्ने । • प्रचलित कानुन अनुसार सवारी साधन सुविधा पाउने पदाधिकारी तथा कर्मचारीको लागित्र कार्यालय निवास आतेजाने सवारी सुविधा प्रदान गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारीले प्रमुख सवारी साधन र उपकरणको मर्मतमा नियन्त्रणको व्यवस्था मिलाई सो सम्बन्धी जानकारी सम्बन्धित सबैलाई दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गाउँपालिका मा मातहतका सवारी साधनको प्रयोग व्यवस्था बारे अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१०.९	सवारी साधन र मेशिनरी उपकरण यथा समयमा नै आवश्यक मर्मत तथा सर्भिसिंग गराई मर्मत खर्चमा तोकिए बमोजिमको नियन्त्रण	<ul style="list-style-type: none"> • सवारी साधन उपकरण मर्मत सम्भार र सर्भिसिंग समयमा नगरिने । • सवारी साधनर उपकरण अनावश्यक रूपमा मर्मत गराउनु पर्ने देखाउने । 	सवारी साधन र उपकरणको मर्मतमा निम्न बमोजिमका व्यवस्था गर्ने:- <ul style="list-style-type: none"> • सवारी साधन र उपकरणको मर्मत सम्भार र सर्भिसिंग गर्नुपर्ने वारे सम्बन्धित कम्पनीको कार्य तालिकाको अभिलेख व्यवस्थित रूपमा राखी सो बमोजिम मर्मत सम्भार गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	जिम्मेवार अधिकारी सवारी साधन व्यवस्थित रूपमा प्रयोग गर्ने गराउने नियन्त्रण व्यवस्था मिलाई सोको जानकारी सम्बन्धित सबैलाई दिने ।	प्रशासकीय अधिकृतले सवारी साधन र उपकरण मर्मतको नियमितता र अभिलेख सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने

	व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> मर्मत खर्चमा नियन्त्रण कायम नहुने । 	<ul style="list-style-type: none"> चालु सवारी साधन र उपकरण सञ्चालनको अभिलेख राखे । विप्रेको अवस्थामा तत्कालै सोको जानकारी गराउनु पर्ने व्यक्ति तोक्ने । सवारी साधन र उपकरणको मर्मत सम्भार गराउदा प्राविधिक जाँचगराई मर्मत गर्नुपर्ने सामानको विवरण र लागत अनुमान तयार गरी तोकेको अधिकारीबाट स्वीकृति गराउने व्यवस्था गर्ने । मर्मतको खरिद कार्यगर्दा सार्वजनिक खरिद ऐन नियमावलीको प्रक्रिया पालना गराउने । सवारी साधन र उपकरण कुन कुन मितिमा के कति पार्टस पुर्जा कति लागतमा मर्मत गरिएको हो सोको विवरण खुलाई मर्मत सम्भार तथा संरक्षणको (म.ल.प.फा.नं.४१५) अभिलेख राखे । सवारी साधनको मर्मत गराउँदा सञ्चालन गर्ने सम्बन्धितबाट प्रमाणित गराउने । पुरानो पार्टपुर्जा सामान भण्डार फिर्ता गराउने । तोकेको रकमभन्दा बढी मूल्यको पार्टस् परिवर्तत गर्दा मर्मतको अभिलेख राखे । सवारी साधनको विमा खर्च र तेस्रो पक्ष दायित्व भुक्तानी गर्दा अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट स्वीकृति गराई संलग्न गराउने । 		नियमितता बारे आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	इन्धन खर्च				
१०.१०	सवारी साधन र उपकरणको इन्धन खर्च सम्बन्धमा तोकिएको नियन्त्रण	सवारी साधन र उपकरणको खर्चमा इन्धन नियन्त्रण कायम नहुने ।	सवारी साधन र उपकरणको इन्धन खर्च लेख्दा निम्न बमोजिमको नियन्त्रण व्यवस्था गर्ने:- <ul style="list-style-type: none"> प्रचलित कानुनले इन्धन सुविधा पाउने पदाधिकारी अधिकारीको हकमा इन्धन पाउने कोटा 	जिम्मेवार अधिकारीले सवारी साधन उपकरणको इन्धन खर्चमा नियन्त्रणको व्यवस्था मिलाई सो	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सवारी साधन र उपकरण इन्धन खर्चको नियमितता र

	व्यवस्था पालना गर्नु पर्नेछ ।	सवारी साधन र उपकरणको इन्धन खर्चको अभिलेख तोकिए बमोजिम नराखिने ।	<p>तोकी सोही बमोजिम इन्धन उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • सवारी र उपकरणको प्रयोजनको इन्धन खर्च गर्ने फाराम स्वीकृत गराउने व्यवस्था गर्ने । • सवारी साधन र उपकरण प्रयोग भएको इन्धनको परिमाण सहित तोकिएको ढाँचामा लगबुक राखे । • सवारी साधन र उपकरणको लागि कार्यालयमा नै इन्धन मौज्जात राखी उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्दा माग फाराम, खरिद आदेश, दाखिला प्रतिवेदन सहित लगबुक पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	सम्बन्धी जानकारी सम्बन्धित सबैलाई दिने ।	<p>अभिलेख सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।</p> <p>इन्धन नियमितता खर्चको आन्तरिक रअन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>
सेवा महशुल तथा भाडा					
१०.११	सेवा महशुल र भाडा खर्चगर्दा तोकिएको नियन्त्रण व्यवस्था पालना गर्नु पर्नेछ ।	सेवा महशुलको भुक्तानी समयमा नगर्ने । सेवा महशुल र भाडा खर्च गर्दा तोकिएको नियन्त्रण कार्यविधि नअपनाउने ।	<p>निम्न बमोजिमको नियन्त्रण व्यवस्था गर्ने:-</p> <ul style="list-style-type: none"> • सेवा महशुल र भाडाको भुक्तानी तोकिएको समयमा नै गर्ने । सेवा महशुल भुक्तानीमा सेवा प्रदायकले दिने छुट प्राप्त गर्ने । • कार्यालयले कुनै पनि प्रकारको घर बहाल तथा अन्य सामान भाडामा लिंदा अनिवार्य रूपमा सम्झौता गर्ने । • घर बहाल तथा अन्य भाडा भुक्तानी गर्दा भाडा सम्बन्धी सम्झौताका शर्त बमोजिमको भाडा रकम भुक्तानी दिने । • विलम्ब शुल्क भुक्तानी गर्दा अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट निर्णय गराउने । 	जिम्मेवार अधिकारीले सेवा महशुलको विल तथा भाडा सम्बन्धी सम्झौताको अभिलेख राखी खर्चमा मितव्ययिता कायम गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सेवा महशुल र भाडा नियमितता खर्चको बारे अनुगमन गर्ने ।</p> <p>लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>
<p>सन्दर्भ कानून, निर्देशिका र प्रतिवेदन</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ • कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७४ 					

<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेश कानून बमोजिम गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा सदस्यको सुविधा सम्बन्धी कानून • निजामति सेवा ऐन, २०४९ • निजामति सेवा नियमावली, २०५० • नेपाल सरकार लेखा निर्देशिका २०७३ • महालेखा परीक्षकको कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदनहरू

अनुसूचि ११

खरिद कार्यको नियन्त्रण-मालसामान खरिद, निर्माण कार्य तथा सेवा खरिद

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	खरिद कार्यको आवश्यक व्यवस्था तथा तयारी				
११.१	गाउँपालिकाले खरिद कार्यको व्यवस्थापन गर्न प्रचलित कानूनद्वारा तोके अनुसारको संस्थागत व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।	प्रचलित कानूनले तोके अनुसारका खरिद नियम, खरिद इकाई तथा कर्मचारीको व्यवस्था नगरिने । विज्ञ कर्मचारीको अभावमा खरिद कार्य प्रभावित हुने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले सङ्घीय सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ नियमावली २०६४ को पालना गर्नुपर्छ । ऐनको अधिनमा रही गाउँपालिकाको खरिद नियमावली बनाई लागु गर्ने । • खरिद कार्यबोर्ड र कार्य प्रकृतिको आधारमा छुट्टै शाखा वा इकाईको स्थापना गर्ने । खरिद कार्य गर्न कर्मचारी तोकने । • खरिद कार्य जिम्मेवारी गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बहन गर्ने । • खरिद कार्य सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयले तोकेको योग्यता भएको र खरिद कार्य सम्बन्धी ज्ञान भएको वा तालिम प्राप्त गरेको कर्मचारीबाट गराउने । • कर्मचारीलाई खरिद सम्बन्धमा आवश्यक तालिम उपलब्ध गराउने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिदको संस्थागत व्यवस्था गरेको जानकारी सम्बन्धित निकायलाई दिने ।	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय र सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयबाट अनुगमन हुनसक्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

११.२	गाउँपालिकाले वार्षिक खरिद योजना खरिद र आवश्यकता अनुसार गुरु योजना (मास्टर प्रोक्चुरमेण्ट प्लान तयार गर्न पर्नेछ ।	खरिद ऐन नियमावली अनुसारको आर्थिक योजना र खरिदगुरु योजना तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • खरिद ऐन नियमावलीले तोकेको रकमभन्दा बढी रकमको खरिद कार्य गर्दा नियमावलीमा उल्लेखित विषयहरू तथा समय तालिका उल्लेख गरी वार्षिक खरिद योजना अनिवार्य रूपमा तयार गर्ने । • खरिद ऐन नियमावलीले तोकेको रकमभन्दा बढी रकमको खरिद कार्य गर्दा नियमावलीमा तोकिएको विषयहरू समावेश गरी खरिद गुरु योजना तयार गरीतोकिएको अधिकारीबाट स्वीकृत गराउने । खरिद गुरु योजना तयार गरेकोमा सो योजना समेतलाई आधार लिई वार्षिक खरिद योजना तयार गर्ने । • खरिद गुरुयोजना र वार्षिक खरिद योजना तयार गर्ने जिम्मेवार कर्मचारी तोक्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले वार्षिक खरिद योजना र खरिद गुरु योजना तयार गरेको जानकारी सम्बन्धित निकायलाई दिने ।	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय र सङ्घीय र प्रदेश मन्त्रालयबाट अनुगमन हुनसक्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
११.३	खरिद गर्न अगाडी खरिद सम्बन्धी तयारी कार्यहरू पुरा गर्नु पर्नेछ ।	खरिद सम्बन्धी आवश्यक तयारी कार्यहरू नगरिने वा यथा समयमा नगरिने ।	गाउँपालिकाले खरिद गर्न अगाडि सार्वजनिक खरिद नियमावलीमा व्यवस्था भए बमोजिमको निम्न खरिद सम्बन्धी तयारी कार्यहरू गर्ने :- <ul style="list-style-type: none"> • खरिद आवश्यकताको पहिचान, आपूर्तिकर्ताको उपलब्धता, अघिल्ला वर्षहरूमा भएको समान प्रकृतिको खरिद प्रक्रियाको अध्ययन, खरिदको विवरण, परिमाण र क्षेत्र, खरिद समूहमा विभाजन वा प्याकेज निर्माण, खरिदको आर्थिक स्रोत र रकमको पहिचान, खरिद विधिको छनौट, बोलपत्र योग्यता वा पूर्व योग्यताको कारबाहीको आवश्यकता आदि । • खरिद कार्य प्रकृति अनुसार आपूर्तिकर्ता, निर्माण व्यवसायी, परामर्शदाता, गैर सरकारी संस्था वा सेवा प्रदायकको योग्यताको आधारमा छुट्टाछुट्टै मौजुदा सूची (Standing List) तयार गर्ने । 	खरिदको जिम्मेवार अधिकारीले तयारी कार्य गर्ने सम्बन्धमा शाखा प्रमुखहरूसँग आवश्यक समन्वय राखी खरिद तयारी कार्य सम्पन्न गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद तयारी कार्यको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद तयारी कार्यको जिम्मेवारीहरू तोक्ने । 		
११.४	खरिद कार्य गर्न अघि मालसामान, निर्माण कार्य र सेवाको स्पेसिफिकेशन तयार गर्न पर्नेछ ।	खरिद गर्ने मालसामान, निर्माण कार्य र सेवाको विवरण र स्पेसिफिकेशन तयार नगरिने ।	<p>मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवा आदि खरिदगर्न अघि निम्न कार्य गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> • मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवा आदिको स्पेसिफिकेशन, योजना, नक्शा, डिजाइन, विशेष आवश्यकता वा अन्य विवरणहरू तयार गर्ने । • सम्बन्धित मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवाको वस्तुगत प्राविधिक तथा गुणस्तरजन्य विशेषता र कामको आधारमा विवरण तयार गर्ने । • विवरणमा मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवाको खास ब्राण्ड, टेडमार्क, नाम, पेटेण्ट, डिजाइन, प्रकार आदि विशेषताहरू स्पष्टरूपमा बुझिने गरी उल्लेख गर्ने । तर, प्रतिस्पर्धालाई सीमित गर्ने गरी उत्पत्ति वा उत्पादकको नाम रखास प्रकारको विवरण, आधार, सङ्केत वा शब्दावली उल्लेख नगर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारीले स्पेसिफिकेशन तयार गर्दा आवश्यक समन्वय राखि कार्य सम्पन्न गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद स्पेसिफिकेशन वारे परीक्षण र अनुगमन गर्ने ।
	लागत अनुमान सम्बन्धमा नियन्त्रण				
११.५	लागत अनुमान तयार गरीमात्र मालसामान, निर्माण कार्य र सेवा खरिद कार्य गर्नु पर्नेछ ।	मालसामान निर्माण कार्य र सेवा खरिदको लागि लागत अनुमान तयार नगरिने । लागत अनुमान तयार गर्नदक्ष जनशक्तिको अभाव हुने ।	<p>मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवा खरिद गर्न अघि निम्नानुसार लागत अनुमान तयार गर्ने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> • तोकेको रकमभन्दा बढीको मालसामान, निर्माण कार्य र सेवा खरिद गर्न अघि खरिद ऐन नियमावलीमा उल्लेख भएका विषय दृष्टिगत गरी अनिवार्य रूपमा लागत अनुमान तयार गर्ने । • कुनै आ.व.को लागि स्वीकृत भएको लागत अनुमान अनुसार खरिद कार्य नभएमा पछिल्ला आ.व.मा 	खरिद इकाई प्रमुखले खरिद नियमावली अनुसारको कार्यहरू पूरा गरी लागत अनुमान भएको सुनिश्चित गरी स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने ।	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद कार्यको निरन्तर सुपरिवेक्षण गर्ने ।</p> <p>लागत अनुमानको लेखापरीक्षकबाट परीक्षण हुने ।</p>

			<p>नियमावलीमा तोकेको प्रक्रिया अपनाई अध्यावधिक गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> लागत अनुमानको तयारी निकायको जनशक्तिबाट गराउने । यदि निकायमा दक्ष जनशक्तिको अभाव भएमा अन्य निकायको सहयोग लिई तयार गर्ने । 		
११.६	<p>मालसामान, निर्माण कार्य र सेवा खरिदको लागत अनुमान तयार गर्दा खरिद ऐन नियमावलीमा तोके बमोजिमको कार्यविधि पुरा गरीगर्नु गराउनु पर्नेछ ।</p>	<p>लागत अनुमान तयार गर्दा खरिद नियमावलीको प्रावधान बमोजिम नगरिने ।</p> <p>तोकिएको नम्स, दरभाउ, दरविश्लेषण, कार्यविधि आदिको पालना नगरिने ।</p> <p>प्रक्रिया पुरा भएको सुनिश्चित नगरी लागत अनुमान स्वीकृत गरिने ।</p> <p>तोकिएको अधिकारी वा अधिकार अधिकारीबाट लागत अनुमान स्वीकृत गरिने ।</p>	<p>(क) निर्माण कार्यको लागत अनुमान तयार गर्दा निम्नानुसार गर्ने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> सम्बन्धित स्वीकृत नम्स, दर विश्लेषणको आधारमा लागत अनुमान तयार गर्ने । निर्माण सामग्रीको दरभाउ, मेशिन तथा उपकरणको भाडा वा कामदारको ज्याला निर्धारण गर्दा जिल्ला दररेट निर्धारण समितिले तोकेको दररेटको आधारमा गर्ने । निर्माण कार्यको डिजाइन, ड्रइङको जाँचलागत अनुमान तयार गर्ने प्राविधिकभन्दा एक तहथिको प्राविधिक वा प्राविधिकहरूको समूहलाई गर्न लगाई सम्बन्धित कुनै त्रुटी भएमा सच्याउने । <p>(ख) मालसामान को लागत अनुमान तयार गर्दा नियमावली अनुसार आफै वा जिल्लाको अन्य लागत सार्वजनिक निकायलेसोही प्रकृतिको खरिदगर्दा लागेको अनुमान स्वीकृत गरिने वास्तविक लागत, स्थानीय बजार वा अन्य बजारको प्रचलित दरभाउ र सामान आपूर्ति अनुमानित ढुवानी खर्च, उद्योग वाणिज्य संघले जारी गरेको दररेट आदि लाई आधारलिने ।</p> <p>(ग) परामर्श सेवाको लागत अनुमान तयार गर्दा खरिद नियमावली अनुसार तोकेको नम्स, सम्बन्धित</p>	<p>खरिद इकाई प्रमुख र प्राविधिक शाखा प्रमुखले सम्बन्धित सबैसँग आवश्यक समन्वय राखी नियमावली अनुसारको लागत अनुमान तयारी कार्य पुरा गर्ने । अधिकार अधिकारीले प्राप्त लागत अनुमान स्वीकृत गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरू जानकारी दिने ।</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद कार्यको लागत अनुमान तोकिए बमोजिम भएको निरन्तर सुपरिवेक्षण गर्ने ।</p> <p>लेखापरीक्षणबाट खरिद लागत लागत अनुमानको परीक्षण हुने ।</p>

			<p>परामर्श सेवाको कार्यक्षेत्रगत शर्त, परामर्शदाताको जनशक्तिका पारिश्रमिक, भ्रमण, सञ्चालन खर्च, तालिम गोष्ठी आदि खर्चलाई ध्यान दिने ।</p> <p>(घ) अन्य सेवा तर्फको सवारी साधन, मेशिनरी औजार आदि भाडामा लिने, मालसामान मर्मत सम्भार र घर भाडा र सेवा करार आदिको लागत अनुमान तयार गर्दा खरिद नियमावलीमा उल्लेखित कार्यविधि र आधार पूरा गरी गर्ने ।</p> <p>(ङ) लागत अनुमान जाँचतथा स्वीकृत गर्ने अधिकारीले तोकिएको आधारबाट लागत अनुमान तयार भएको सुनिश्चित गर्ने ।</p> <p>(च) अधिकार प्राप्त अधिकारीले तयारीको प्रक्रिया पुरा भएको सुनिश्चित गरी लागत अनुमान स्वीकृत गर्ने ।</p>		
	खरिद विधि सम्बन्धी नियन्त्रण				
११.७	<p>खरिद कानून बमोजिमको तोकिएको खरिदविधि छनौट तथा प्रक्रिया पुरा गरी मात्र खरिद कार्य गर्नु पर्नेछ ।</p>	<p>खरिद कानूनमा तोके बमोजिमको आवश्यक खरिद विधि छनौट नगर्ने ।</p> <p>प्रतिस्पर्धा सीमित हुने गरी खरिद कार्य टुक्रा टुक्रा पारी खरिद गरिने ।</p> <p>आवश्यक व्यवस्था नभए तापनि खरिद प्रकृया शुरु गरिने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> निकायले मालसामान, निर्माण कार्य, सेवा खरिद तथा परामर्श सेवा खरिद गर्ने कार्य सार्वजनिक खरिद ऐन नियमावलीमा तोकिए बमोजिम खरिद मूल्यको आधारमा बोलपत्र, सिलबन्दी दरभाउपत्र, सोझै खरिद, उपभोक्ता समिति, अमानत लगायतका तोकिएको खरिद विधि छनोट गरी खरिद कार्य गर्ने । कानूनद्वारा कर नलाग्ने वा कर छुट भएको रकमसम्म वा दुर्गम क्षेत्र भनी तोकिएको जिल्लाको खरिद कार्य बाहेक स्थायीलेखा नम्बर र मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका व्यक्ति, फर्म, संस्थाबाट गर्ने । मालसामान, निर्माण कार्य र सेवा खरिद कार्यगर्दा प्रतिस्पर्धा सीमित हुने गरी टुक्रा टुक्रा पारी खरिद नगर्ने । 	<p>जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले खरिद विधि र प्रकृयापुरा भएको बारे सुनिश्चित गरी खरिद कार्य अधि बढाउने ।</p>	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद विधि र प्रकृया पुरा भएको बारे निरन्तर सुपरिवेक्षण तथा नियन्त्रण गर्ने ।</p> <p>आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • खरिदको लागि आवश्यक बजेट र निर्माण निर्माणस्थलको व्यवस्था नभई खरिद सम्बन्धी काम कारबाही शुरु नगर्ने । • खरिद गर्दा नेपालमा उत्पादित मालसामान लाई प्राथमिकता दिने । • खरिद शाखा प्रमुख र आ.प्र. शाखा प्रमुखले कार्यालयको खरिद प्रकृया नियमानुसार भएको बारे निरन्तर सुपरिवेक्षण गर्ने । 		
बोलपत्र सम्बन्धी नियन्त्रण कार्यविधि					
११.८	बोलपत्र सम्बन्धमा तोकिएको प्रक्रिया, चरण र कार्यविधि पालना गर्नु पर्नेछ ।	बोलपत्र सम्बन्धी चरणवद्ध प्रक्रिया तथा कार्यविधि पालना नगरिने । खुल्ला र भेदभाव रहीत बोलपत्र प्रक्रिया नअपनाइने ।	मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवा आदि बोलपत्रद्वारा खरिद गर्दा निम्न कार्य गर्ने : <ul style="list-style-type: none"> • तोकिए बमोजिम रकम वा खरिद प्रकृति अनुसार बोलपत्रको प्रकृया, चरण र पूर्व योग्यता सम्बन्धी प्रक्रियाहरू अवलम्बन गर्ने । • बोलपत्र सम्बन्धी आवश्यक कागजात र कार्यविधि अपनाई बोलपत्र आहान गर्ने । • सम्भव भएसम्म खुल्ला रुपमा बोलपत्र आहान गरी गर्ने । • योग्य बोलपत्रदातालाई बिना भेदभाव खरिद प्रक्रियामा सहभागी हुने समान अवसर प्रदान गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले बोलपत्र प्रकृया बारे सुनिश्चित गरी बोलपत्र कार्य अघि बढाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बोलपत्र प्रकृया पूरा भएको निरन्तर सुपरिवेक्षण गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
११.९	बोलपत्र आहान गर्दा तोकिए बमोजिमको सम्बन्धित खरिद कागजात तथा गर्न छनौट गरी सूचना आहान गर्नुपर्नेछ ।	स्वीकृत बोलपत्र सम्बन्धमा कागजात तथा शर्तहरू छनौट नगरी बोलपत्र आहान गरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • खरिद सम्झौता छनौट गर्दा सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयबाट जारी भएको नमुना बोलपत्र सम्बन्धी कागजात छनौट गर्ने । • सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयबाट नमुना कागजात जारी नभएको अवस्थामा आफूलाई आवश्यक परेको खरिद सम्झौता सहितको कागजात तयार गरी सो कार्यालयको सहमति लिने । 	जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले नियमावलीको व्यवस्था पालना भएको सुनिश्चित गरी बोलपत्र कार्य अघि बढाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बोलपत्र सम्बन्धी कागजात उपयुक्त भएको सुनिश्चित गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • खरिद शाखा प्रमुखले बोलपत्र आहान अगावै उपयुक्त बोलपत्र सम्बन्धी कागजात छनौट गरिएको सुनिश्चित गरी प्रमुख कार्यकारी अधिकृतबाट स्वीकृत गराउने । 		लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
११.१०	बोलपत्र आहानको सूचना कानूनले तोकिए बमोजिम सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।	बोलपत्रको सूचना सार्वजनिक नहुने । बोलपत्रको सूचना तोकिएको कार्यालयको वेबसाइटमा नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • खरिद नियमावलीमा उल्लेखित कुराहरु खुलाई बोलपत्र वा पूर्व योग्यता निर्धारणको प्रस्ताव आहानको सूचना राष्ट्रिय स्तरको दैनिक समाचारपत्रमा प्रकाशन गर्ने । • बोलपत्रको सूचना गाउँपालिका वा सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयको वेबसाइटमा राम्र सकिने । • खरिद शाखा प्रमुखले उक्त बमोजिम सञ्चार माध्यमबाट सूचना प्रकाशित गराउने । 	जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले नियमावलीको व्यवस्था पूरा भएको सुनिश्चित भए पछि बोलपत्र कार्य अधि बढाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बोलपत्र सम्बन्धी सूचनाको उपयुक्तता बारे सुनिश्चित गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
११.११	बोलपत्र खोल्ने, परीक्षण गर्ने कार्य कानूनद्वारा तोकिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।	बोलपत्र खोल्ने, परीक्षण गर्ने कार्य ऐनको प्रावधान विपरित गरिने ।	बोलपत्र खोल्दा र परीक्षण गर्दा निम्न कार्य गर्ने : <ul style="list-style-type: none"> • बोलपत्र पेश गर्ने अन्तिम मिति र समय समाप्त भएको लगत्तै सोही दिन बोलपत्र सम्बन्धी कागजातमा उल्लेखित समय र स्थानमा तोकिए बमोजिम प्रक्रियाहरु अपनाई बोलपत्रहरु खोल्ने । • खोलिएको बोलपत्र सम्बन्धी कागजातहरु आवश्यक कागजात र जमानत रकम (विड बण्ड) पेश भएको यकिन परीक्षण गरी मुचुल्का तयार गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले नियमावलीको व्यवस्था पुरा गरी परीक्षण गरी मुचुल्का तयार गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बोलपत्र परीक्षण कार्य पुरा भएको यकिन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
११.१२	खरिद कानून बमोजिम बोलपत्रको मूल्याङ्कन गराई बोलपत्र स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।	बोलपत्रको मूल्याङ्कन तोकिए बमोजिम समितिबाट नहुने । बोलपत्रको तोकिएको स्वीकृति तहको अधिकारीबाट नगरिने ।	बोलपत्र स्वीकृतिका निम्न कार्यविधि अपनाउने:- <ul style="list-style-type: none"> • खरिद कानून बमोजिम ग्राहा था योग्यबोलपत्रहरु मूल्याङ्कन प्रक्रियामा समावेश गरी बोलपत्र मूल्याङ्कन समितिबाट मूल्याङ्कन गराउने । 	जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले नियमावलीको व्यवस्था पुरा भएको सुनिश्चित गरी बोलपत्र स्वीकृति कार्य अधि बढाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बोलपत्र सम्बन्धी सूचनाको उपयुक्तता बारे सुनिश्चित गर्ने ।

		बोलपत्र स्वीकृति गर्दा कार्यप्रकृया पुरा नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बोलपत्रको मूल्याङ्कनको आधार र तरिका समेत खुल्ने बोलपत्र मूल्याङ्कन गरी समितिबाट गराई प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने । • समितिको सिफारिशमा न्यूनतम मूल्याङ्कित सारभूतरूपमा प्रभावग्राही बोलपत्र अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट खरिद कानुन बमोजिम स्वीकृति गर्ने । • बोलपत्र छनौट भएको बोलपत्रदातालाई बोलपत्र स्वीकृत गर्ने आशयपत्र दिने । • खरिद शाखा प्रमुखले खरिद प्रकृया पूरा भएको सुनिश्चित गरी स्वीकृति गराउने । 		लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
खरिद कार्यमा सूचना प्रविधिको प्रयोग					
११.१३	खरिद सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू एवम् कागजात कम्प्यूटर प्रणालीमा अध्यावधिक गरी राखु पर्नेछ ।	खरिद सम्बन्धी तथ्यांक, सूचना एवम् कागजात तोकिएको कम्प्यूटर प्रणालीमा नराखिनेर अध्यावधिक नगरिने ।	खरिद शाखारइकाई प्रमुखले (खरिद योजना तयारी, खरिद आवश्यकताको निर्धारण, आपूर्तिकर्ताको जुदा सूची, लागत अनुमान तथा खरिद कागजात तयार गर्ने, खरिद प्याकेज निर्धारण गर्ने, स्पेशिफिकेशन तोकने आदि) खरिद सम्बन्धी कागजात, तथ्यांक, सूचना तयार गर्न तोकिएको सफ्टवेयर वा कम्प्यूटर प्रणाली उपयोग गरी गर्ने र सुरक्षित तथा अध्यावधिक रूपमा राखे ।	जिम्मेवार अधिकृत र खरिद इकाई प्रमुखले नियमावली अनुसार कागजात तथा अधिलेख अध्यावधिक गर्ने गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले खरिद अभिलेखको परीक्षण गर्ने । नियामक निकाय र लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुन सक्ने ।
११.१४	कानूनद्वारा तोकिए बमोजिम विद्युतीय सञ्चारको माध्यमबाट खरिद कारवाही गर्नुपर्नेछ ।	तोकिए बमोजिम विद्युतीय सञ्चारको माध्यमबाट खरिद सम्बन्धी कारवाही नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युतीय माध्यमबाट खरिद कारवाही गर्दा सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयको आधिकारीक विद्युतीय खरिद प्रणालीमा आवद्ध भईर सो पोर्टलमा दर्ता भई खरिद कारोबार सञ्चालन गर्ने । • सार्वजनिक खरिद ऐन नियमावली बमोजिम तोकिएको रकमभन्दा वढीको निर्माण कार्य वा मालसामान तथा 	खरिद इकाई प्रमुखले ऐन नियमावलीको व्यवस्था अनुरूप विद्युतीय खरिद प्रणाली मार्फत भएको सुनिश्चित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले विद्युतीय प्रणाली प्रयोग गरे नगरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट

			परामर्श सेवा खरिद गर्दा अनिवार्य रूपमा विद्युतीय खरिद प्रणालीबाट गर्ने ।		समेत परीक्षण हुन सक्ने ।
११.१५	खरिद सम्झौता गर्दा तोकिए बमोजिमको आवश्यक प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्नेछ ।	खरिद सम्झौता गर्ने कार्य नोकिए बमोजिम नगरिने । कार्य सम्पादन जमानत नलिने । तोकिएको अवस्थामा जमानत जफत नगरिने ।	खरिद सम्झौता गर्दा निम्न नियन्त्रण प्रक्रिया अपनाउने : <ul style="list-style-type: none"> • फुटकर खरिद बाहेकको खरिद सम्बन्धमा खरिद ऐन नियमको अधिनमा रही खरिद सम्झौता गर्ने । • खरिद सम्झौता गर्दा खरिद कागजातमा उल्लेखित शर्तहरू समावेश गर्ने । • खरिद सम्झौता गर्नु अघि खरिद ऐन बमोजिम तोकिएको ढाँचाको कार्यसम्पादन जमानत (परफरमेन्स बण्ड) लिने । सम्झौता गर्नेले सम्झौता बमोजिम काम शुरु नगरेमा, बीचैमा छोडेमा वा सम्झौता बमोजिम कामको प्रगति नगरेमा खरिद कानून बमोजिम कारवाही गरी सम्झौता अन्त्य गरी प्राप्त कार्य सम्पादन जमानत जफत गर्ने । • सम्झौताको शर्तमा व्यवस्था भए बमोजिमत्र परिचालन पेशकी (मोबिलाईजेसन एडभान्स) बैंक जमानत अग्रिम रूपमा लिईत्र पेशकी दिने । 	जिम्मेवार अधिकारी, र खरिद इकाई प्रमुखले खरिद नियमावली अनुसारको आवश्यक जमानत प्राप्त गरी सम्झौता भएको सुनिश्चित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिए बमोजिम सम्झौता गरे नगरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	सिलबन्दी दरभाउपत्र र सोझै खरिद				
११.१६	सिलबन्दी दरभाउपत्रबाट खरिद गर्दा खरिद कानूनमा तोकिएको प्रकृया पूरा गर्नु पर्नेछ ।	खरिद कानूनको दरभाउपत्र सम्बन्धमा कार्यविधि पालना नगरिने । दरभाउपत्रको सूचना तोकिए बमोजिम सार्वजनिक नहुने ।	सिलबन्दी दरभाउपत्रबाट खरिदगर्दा निम्न नियन्त्रण प्रक्रिया अपनाउने :- <ul style="list-style-type: none"> • खरिद ऐन नियमावलीमा तोकिए बमोजिमको रकमगत सीमाभित्र रही मात्र मालसामान, निर्माण कार्य वा अन्य सेवा सिलबन्दी दरभाउपत्रद्वारा खरिद गर्ने । • सिलबन्दी दरभाउपत्रग गर्नु अघि खरिद गर्ने मालसामान, निर्माण कार्य वा सेवाको स्पेसिफिकेशन, गुणस्तर, परिमाण, आपूर्तिक शर्तहरू र समय तथा आवश्यक कुराहरू खुलाई दरभाउपत्र फाराम तयार गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र खरिद इकाई प्रमुखले खरिद नियमावली अनुसारको आवश्यक प्रक्रिया पूरा भएको सुनिश्चित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिए बमोजिम कार्य गरे नगरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

			<ul style="list-style-type: none"> सिलबन्दी दरभाउपत्रको आह्वानको सूचना राष्ट्रिय वा स्थानीयस्तरको समाचारपत्रमा तोकिएको अवधि विई सूचना प्रकाशन गर्ने । 		
११.१७	सोझै खरिद सम्बन्धी कार्य तोकिए बमोजिमको अवस्था गर्नु पर्नेछ ।	सोझै खरिद गर्दा खरिद ऐन नियमावलीको आवश्यक प्रक्रिया पालना गरी नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण कार्य, मालसामान वा परामर्श सेवाको सोझै खरिद गर्ने कार्य सार्वजनिक खरिद ऐन नियमावलीमा उल्लेखित रकमगत सीमाभित्र रही तोकिएको अवस्था वा विशेष परिस्थितिमा मात्र गर्ने । सोझै खरिद गर्दा एक आर्थिक वर्षमा खरिद कानुनले तोकेको रकमभन्दा बढी रकम हुने गरी एउटै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थाबाट पटक पटक खरिद नगर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र खरिद इकाई प्रमुखले खरिद नियमावलीको व्यवस्था पालना भएको सुनिश्चित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिए बमोजिम कार्य भएको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
अन्य खरिद प्रकृया सम्बन्धमा नियन्त्रण कार्यविधि					
११.१८	उपभोक्ता समिति, गैर सरकारी संस्था र अमानतबाट खरिद कार्य गराउँदा कानुनमा तोकिएको अवस्थामात्र गराउनु पर्नेछ ।	खरिद कानुन विपरित उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायबाट कार्य गराउने ।	यस खरिदमा निम्न नियन्त्रण प्रक्रिया अपनाउने : <ul style="list-style-type: none"> उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायबाट निर्माण कार्य गराउँदा काम मितव्ययिता, गुणस्तरीयता वा दिगोपना अभिवृद्धि हुने वापरियोजनाले रोजगारीको सृजना गर्ने र लाभग्राही समुदायलाई सहभागी गराउने वा सामान्य प्रकृतिको साना र मर्मत सम्भारको कामत्र खरिद ऐन नियमावली बमोजिम तोकिएको रकमभित्र रही गराउने । कार्यरत जनशक्तिबाट गर्न नसकिने जनचेतनासम्बन्धी अभिमुखीकरण, तालिम, सबलिकरण, मूलप्रवाहीकरण जस्ता कार्य स्पष्ट कारण र औचित्य खुलाई गैर सरकारी संस्थाबाट गराउने । सामान्य प्रकृतिको मर्मत सम्भार, सानातिना नियमित कार्य वा सरसफाई जस्ता कार्य अमानतबाट काम गर्न एक तहथिको अधिकारीको पूर्व स्वीकृति लिने । 	जिम्मेवार अधिकारी, र खरिद इकाई प्रमुखले खरिद नियमावली अनुसारको आवश्यक कार्यविधि पालना भएको सुनिश्चित गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिए बमोजिमको कार्य र प्रक्रिया पुरा गरे नगरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

			<ul style="list-style-type: none"> उपरोक्त काम गराउने सम्बन्धमा खरिद कानूनको प्रावधान पालना गर्ने । 		
	खरिद कार्यको परीक्षण तथा भुक्तानी सिफारिश सम्बन्धी नियन्त्रण				
११.१९	निर्माण कार्य र मालसामान को तोकिए बमोजिम जाँचगरीत्र स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।	मालसामानको जाँचको प्रक्रिया पूरा नभए तापनि मालसामान स्वीकृति गरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> आपूर्ति गरिएका मालसामान सम्झौतामा उल्लेखित स्पेसिफिकेशन र गुणस्तर बमोजिमका भए नभएको अनिवार्य रूपमा निरीक्षण वा परीक्षण गर्ने गराउने । निकायले सम्पन्न निर्माण कार्य, आपूर्ति भएको मालसामान वा प्रदान गरिएको सेवा स्वीकार गर्दा खरिद नियमावली बमोजिमका कुरा समावेश गरी कार्य स्वीकार प्रतिवेदन तयार गर्ने गराउने । निकायको सम्बन्धित शाखाल आवश्यक प्रक्रिया पूरा भएको सुनिश्चित गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र खरिद इकाई प्रमुखले खरिद कानूनको पालना भएको सुनिश्चित गरी सिफारिश दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रक्रिया पुरा गरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
११.२०	बिल वा विजकको भुक्तानी तोकिएको खरिद ऐन नियमावलीको कार्यविधिको पूरा भएपछि मात्र दिनु पर्नेछ ।	खरिद सम्बन्धमा आवश्यक कागजात तथा प्रक्रियाहरु पूरा नगरिने । प्रकृया पुरा नभए तापनि भुक्तानीको सिफारिश दिइने ।	<p>खरिद कार्यका भुक्तानी गर्दा निम्न नियन्त्रण प्रक्रिया अपनाउने :</p> <ul style="list-style-type: none"> खरिद सम्बन्धमा बिल विजकको भुक्तानी दिदाँ खरिद सम्झौताको अधीनमा कार्य वा सम्झौतारकारका शर्त पूरा भएको यकिन गरीमात्र सिफारिश गर्ने । रनिड बिल वा अन्य कुनै बिलको भुक्तानी गर्दा सम्बन्धितबाट खरिद सम्झौता बमोजिम आवश्यक कागजात पेश गर्न लगाउने । पेश भएको बिल विजक र कागजात सम्बन्धित अधिकारीले तोकिएको अवधिभित्र नै भुक्तानीको लागि सिफारिश गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र खरिद इकाई प्रमुख र आ.प्र.शाखा प्रमुखले प्रकृया पूरा भएको सुनिश्चित गरी भुक्तानीको सिफारिश दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	<p>सन्दर्भ कानून तथा निर्देशिका</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सथासन ऐन २०७४ सार्वजनिक खरिद ऐन २०५३ सार्वजनिक खरिद नियमावली २०५४ 				

<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको सार्वजनिक खरिद नियमावली विधुतीय खरिद प्रणाली सञ्चालन निर्देशिका नेपाल सरकार लेखा निर्देशिका २०७३ महालेखा परीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदनहरू

अनुसूचि १२

प्रतिवद्धता वर्ष तथा भुक्तानी दिन बांकी हिसावको नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
१२.१	गाउँपालिकाले वित्तीय स्रोतको बर्हिगमन हुने प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको पहिचान गर्नुपर्नेछ ।	वित्तीय स्रोतको बर्हिगमन हुने प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको पहिचान नगरिने ।	गाउँपालिकाले आर्थिक कारोवार संचालन सम्बन्धमा तोकिएको रकम भन्दा माथिका निम्न बमोजिमको खर्चहरू प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको समावेश गर्ने: <ul style="list-style-type: none"> मालसामान वा सेवा प्राप्त भई सकेको वा सम्झौतारकरार अनुरूप भुक्तानी दिन पर्ने रकम, खरिद सम्झौतारकरार गरे बापत प्राप्त हुने मालसामान, निर्माण कार्य तथा सेवा वापत सिर्जना भएको दायित्व वा प्रतिवद्धता रकम, कुनै सम्झौता वापत प्रत्येक वर्ष बुझाउनु पर्ने शुल्क, दस्तुर वापतको रकम, खरिद सम्झौता वा कायदिश बमोजिम तिर्नपर्ने गरी सृजना भएको पुरस्कार, क्षतिपूर्ति जस्ता रकम । 	प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको पहिचान गरी सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले प्रतिवद्धता खर्च दायित्व तोकिए बमोजिम पहिचान गरे नगरेको बारे अनुगमन गर्ने ।

१२.२	गाउँपालिकाले आफ्नो आन्तरिक ऋण दायित्वको पहिचान गर्नुपर्नेछ ।	ऋण दायित्वको पहिचान उपयुक्त किसिमले नगरिने । ऋण सांवा व्याज भुक्तानीको लेखा नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आफूले प्राप्त गरेको आन्तरिक ऋण सम्बन्धमा सम्झौताहरूको अध्यावधिक रूपमा अभिलेख राखे । आन्तरिक ऋण सम्झौतामा उल्लेखित भुक्तानी तालिका बमोजिम तिर्नुपर्ने सांवा व्याज तथा अन्य खर्च लगायतको दायित्व रकमहरूको पहिचान गरी हिसावको तोकिए बमोजिम लेखा राखे । 	ऋण दायित्वको पहिचान गरी तथा लेखा राखी सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले ऋण दायित्वको परिचान तथा लेखा तोकिए बमोजिम भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
१२.३	गाउँपालिकाले प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको लेखा तोकिएको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ ।	प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको तोकिए लेखा बमोजिमको ढाँचामा नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको लेखा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा राख्ने व्यवस्था मिलाउने । लेखा अध्यावधिक रूपमा राखी सोको आधारमा वित्तीय विवरण तयार गरी प्रमुख अधिकृत प्रशासकीयबाट प्रमाणित गराई राख्ने व्यवस्था गर्ने । तोकिए बमोजिमको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गर्ने । 	प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको लेखा राखी सोको प्रतिवेदन सम्बन्धितलाई दिने व्यवस्था गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रतिवद्धता खर्च दायित्वको प्रतिवेदन तोकिए बमोजिम भए नभएको परीक्षण गर्ने ।
१२.४	कानूनी व्यवस्था वा निर्णय बेगर आर्थिक दायित्व सृजना गर्ने र बजेटभन्दा बढी खर्च हुने गरी दायित्व श्रृजना गर्ने कार्य गर्नु हुँदैन ।	कानूनी व्यवस्था वा निर्णय बेगर आर्थिक दायित्व पर्ने विषयमा निर्णय लिने । बजेटको सीमाभन्दा बढी खर्च गरी अर्को वर्षलाई दायित्व सिर्जना गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> पदाधिकारी र कर्मचारीहरूलाई कानून नियमद्वारा तोकिएको सुविधा प्रदान गर्ने । कानूनद्वारा तोकिएको भन्दा बढी हुने गरी थप सुविधा दिने वा साविकको सुविधा वृद्धि हुने गरी थप आर्थिक दायित्व व्यहोर्दा अनिवार्य रूपमा आवश्यक कानून संशोधन वा कानून बमोजिम निर्णय गराउने । जिम्मेवार अधिकारीले चालू आर्थिक वर्षको स्वीकृत बजेट, कार्यक्रमको आधारमात्र खर्च गर्ने र बजेटले नखाम्ने गरी बढी खर्च हुनेगरी आगामी वर्षको लागि दायित्व सिर्जना नगर्ने । विशेष कारण एवम् परिस्थितिबश बजेटभन्दा बढीखर्च भएमा यस्तो कारण खोली निर्णय गराई खर्चको बिल भर्पाई 	आ.प्र.शाखा प्रमुखले आर्थिक दायित्वको विषय उपर ध्यान दिई भुक्तानी बजेटभन्दा बढी खर्च भएको रकम म.ले.प. फा.नं. २११ चढाई प्रमाणित गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकारीले आर्थिक दायित्व सिर्जनाको बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

			बमोजिमको रकम खुलाई भुक्तानी दिन बाँकीको खाता तथा कच्चावारी सहित प्रमाणित गरी राखे ।		
१२.५	आगामी वर्षको बजेट तयार गर्दा सृजना भएका प्रतिवद्धता दायित्व तथा भुक्तानी दिन बाँकी हिसाबलाई समावेश गर्नुपर्नेछ ।	प्रतिवद्धता खर्च तथा भुक्तानी बाँकी रकम वार्षिक बजेट तयार गर्दा समावेश नगरिने ।	गाउँपालिकाले आ.ब. को बजेट तथा कार्यक्रम तयार पार्दा निम्नानुसारको प्रतिवद्धता दायित्व र भुक्तानी दिन बाँकीका ठूला रकमहरू समावेश गर्ने: <ul style="list-style-type: none"> • आर्थिक कारोवार सञ्चालन सन्दर्भमा सृजना भएको दायित्व बापत भुक्तानी दिन बाँकी रकमहरू, • निर्माण ठेक्का सम्झौता अनुसार भुक्तानी दिनुपर्ने गरी दायित्व सृजना भएका पेशकी, मूल्यवृद्धि रकमहरू • गाउँपालिकाले दिनुपर्ने क्षतिपूर्ति, मुआब्जाहरू • आन्तरिक तथा बाह्य ऋणको साँवा व्याज बापत तिर्नुपर्ने रकमहरू, • प्रशासनिक तथा कर्मचारी खर्च बापत भुक्तानी दायित्व बाँकी रहेको रकमहरू, • कार्यालयले अन्य निकायलाई तिर्न बाँकी रहेको रकमहरू • कर तथा गैर कर, भन्सार, शुल्क बापत तिर्नुपर्ने रकमहरू । 	जिम्मेवार अधिकारीले दायित्व हिसाव वारेको अभिलेख अध्यावधिक गरी बजेट तथा योजना शाखालाई विवरण पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकारीले पेश गरेको बजेट हिसावमा दायित्व हिसाब समावेश भए नभएको सुनिश्चित गर्ने । बजेट तथा योजना शाखाबाट परीक्षण हुने ।
१२.६	प्रतिवद्धता खर्च तथा भुक्तानी बाँकी रकम वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भएको आधारमात्र भुक्तानी दिनु पर्नेछ ।	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश नभएको प्रतिवद्धता तथा विगतको कार्यक्रम खर्च विगत भुक्तानी दिने ।	चालू वर्षमा प्रतिवद्धता खर्च दायित्व तथा विगत वर्षको भुक्तानी बाँकी रकमहरू देहाय बमोजिम मात्र भुक्तानी दिने: <ul style="list-style-type: none"> • चालू स्वीकृत वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश भएको विगतको कार्यक्रम खर्चहरू • प्रमाणित दायित्व हिसाव वा भुक्तानी दिन बाँकीको खाता तथा कच्चावारी म.ले.प.फा.नं.२११ समावेश भएको रकमहरू, 	जिम्मेवार अधिकारीले खर्च र दायित्वको लेखा सुरक्षित राखी हिसाब जाँच गरी भुक्तानी दिने । सम्बन्धित निकायलाई आवश्यकता अनुसार जानकारी दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकारीले प्रतिवद्धता खर्च दायित्व भुक्तानी बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • विगतको प्रतिवद्धता दायित्व रकम वापत तिर्नुपर्ने थप दस्तुर व्याज रकमहरू हिसाबको जाँचगरी भुक्तानी स्वीकृत गर्ने । • तिर्नुपर्ने नियमित प्रकृतिको खर्चहरूसेवा महशूल जस्ता रकमहरू चालू बजेटबाट समावेश नभए तापनि भुक्तानी दिने । 		
	<p>सन्दर्भ कानून तथा निर्देशिका</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ • नेपाल सरकार लेखा निर्देशिका २०७३ • आर्थिक कार्यविधि तथा वार्षिक प्रशासन सम्बन्धी ऐन नियमहरू 				

अनुसूचि १३
आकस्मिक तथा दैवी प्रकोपको अवस्थाको खर्च नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
१३.१	गाउँपालिकाले आपतकालिन कार्य तथा विपदको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक संगठनात्मक तथा कोषको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।	आपतकालिन कार्य तथा विपदको व्यवस्थापन गर्न संगठनात्मक व्यवस्था नगरिने । आवश्यक कोषको व्यवस्था तथा कार्यविधिहरू तयार नगरिने ।	गाउँपालिकाले आपतकालिन कार्य तथा विपदको व्यवस्थापन गर्न निम्नानुसारको व्यवस्था गर्ने: <ul style="list-style-type: none"> • उक्त व्यवस्थापन कार्य गर्न गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन समिति, बडास्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति र आपतकालिन केन्द्र जस्ता आवश्यक संरचनाको विकास गरी आवश्यक कर्मचारीहरूको प्रवन्ध गर्ने । • आवश्यक स्रोत साधनको उपलब्धता बारे सुनिधित गर्न प्रचलित कानून बमोजिमको आकस्मिक कोष तथा विपद व्यवस्थापन कोषको व्यवस्था गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आपतकालिन संरचनात्मक तथा कार्यविधिहरू तयार गरी सङ्गीय तथा प्रदेशका सम्बद्ध निकायहरूलाई जानकारी दिने ।	गाउँपालिका अध्यक्षले आपतकालिन संरचनात्मक तथा कार्यविधिहरू तोके बमोजिम तयार गरे नगरेको बारे आवश्यक निर्देशन तथा अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> कार्यसञ्चालन गर्ने र कोष रकम परिचालनलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक ऐन नियम, र कार्यविधिहरू तयार गर्ने । 		
१३.२	गाउँपालिकाले आपतकालिन कार्य तथा विपदको व्यवस्थापनको कार्य गर्दा सङ्घीय तथा प्रदेशका सम्बद्ध निकायसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्नुपर्नेछ ।	कार्यगर्दा सङ्घीय तथा प्रदेशका सम्बद्ध निकायसँग आवश्यक समन्वय कायम नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आपतकालिन कार्य तथा विपदको व्यवस्थापनको कार्य व्यवस्थापन तथा कोष स्थापनाको कार्य गर्दा संघीय तथा प्रदेशका सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक सम्पर्क तथा समन्वय कायम गरी कार्य गर्ने । कार्य सञ्चालन तथा कोष सञ्चालन गर्ने निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू तयार गर्दा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारको मार्गदर्शन निर्देशनहरूसँग एकरूपता कायम हुने गरी विकास गर्ने । सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारको सम्बद्ध निकायहरूसँग समन्वय तथा सम्पर्क कायम राखी विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम विकास गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आपतकालिन कार्य प्रकोप व्यवस्थापन कार्यको लागि सङ्घीय तथा प्रदेशका सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक सम्पर्क स्थापना गर्ने ।	गाउँपालिका अध्यक्षले आपतकालीन कार्यमा सङ्घीय तथा प्रदेशसँग समन्वय कायम गरे नगरेको बारे अनुगमन गर्ने ।
१३.३	गाउँपालिकाले विपदको व्यवस्थापन कोष संञ्चालन गर्दा तोकिएको कानून र कार्यविधिको पालना गर्नुपर्नेछ ।	विपदको व्यवस्थापन कोष संञ्चालन गर्दा तोकिएको कानून र कार्यविधिको पालना नगरिने । कोषको आम्दानी खर्च देखिने गरी अध्यावधिक रूपमा अभिलेख र हिसाब नराखिने ।	<p>विपद व्यवस्थापन कोष संचालन सम्बन्धमा निम्नानुसार गर्ने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> विपद व्यवस्थापन कोषमा सम्बन्धित ऐन तथा कार्यविधि अनुसार गाउँपालिकाको तथा बजेट मार्फत स्वीकृत रकम, अन्य गाउँपालिकाबाट प्राप्त रकम, कोषमा जम्मा हुने गरी सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम, व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त रकम आदि जम्मा गर्ने । कोषमा जम्मा हुने गरी प्राप्त बस्तुगत सहायता तथा सामाग्रीहरूको सम्बन्धमा कोष संचालन कार्यविधि अनुसार प्रचलित मूल्यमा आम्दानी जनाई आम्दानी जनाउने । कोषमा जम्मा भएको रकम तथा सामाग्रीहरू प्रकोपको पूर्व तयारी, प्रतिकार्य तथा पूर्णलाभ कार्यमा परिचालन गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारीले प्रकोप व्यवस्थापन कोष सञ्चालन गर्दा आवश्यक समन्वय स्थापना गरी आम्दानी खर्चको विवरण सार्वजनिक गर्ने ।	गाउँपालिका अध्यक्षले विपद् व्यवस्थापन कोष संचालन कानून सम्मत रूपमा गरे नगरेको बारे अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> कोषमा जम्मा भएको रकम तथा सामग्रीहरूको आम्दानी खर्च देखिने गरी अध्यावधिक रूपमा अभिलेखरहिसाव राखे । 		
१३.४	गाउँपालिकाको आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले विपदको व्यवस्थापनको कार्य तोकिए बमोजिम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।	आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले तोकिएको कार्यविधिको पालना नगरिने ।	<p>गाउँपालिकाको आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले विपद व्यवस्थापनको कार्य गर्दा सम्बन्धित ऐन तथा कार्यविधिद्वारा तोकिएको निम्न कार्यहरू गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> केन्द्रले विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशन तथा समन्वयमा कार्य गर्ने । प्रभावित क्षेत्रको विपद् सम्बन्धी सूचना सङ्कलन गर्ने । विपद व्यवस्थापन समितिको समन्वयमा गाउँपालिकामा कार्यरत सरकारी, गैरसरकारी निकाय, नागरिक समाज र व्यावसायिक क्षेत्रसँग विपद् प्रतिकार्य तथा शीघ्र पुनर्लाभका कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन समन्वय र सहकार्य गर्ने । विपद् प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभका कार्यलाई पारदर्शी, जिम्मेवारयुक्त र प्रभावकारी बनाउन तोकिएको सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने । केन्द्रले प्रयोग गर्ने अभिलेख दर्ता किताब, लगबुक, सूचना विवरण फाराम, प्रतिवेदनको नमुना आदि राष्ट्रिय आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रले स्वीकृत गरेको ढाँचा प्रतिकूल नहुने गरी गाउँपालिकाले स्वीकृत गरेको ढाँचामा राख्ने । 	जिम्मेवार आपतकालीन कार्यसञ्चालन अधिकृतले केन्द्रको तोकिए बमोजिम गरी सो सम्बन्धमा प्रतिवेदन तथा सूचनाहरू सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने ।	गाउँपालिका अध्यक्ष तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आपतकालीन केन्द्रको कार्य सञ्चालन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।
१३.५	गाउँपालिकाले विपदको व्यवस्थापन कोषका खाता सञ्चालन तोकिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।	खाता सञ्चालन गर्दा तोकिएको कार्यविधिको पालना नगरिने ।	<p>विपद व्यवस्थापन कोषको खाता संचालन निम्नानुसार गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> कोषको बैंक खाता गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत र लेखा प्रमुख वा निजले तोकेको कर्मचारीको संयुक्त दस्तखतबाट गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले विपद् व्यवस्थापन कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम गरी सो सम्बन्धी जानकारी सम्बन्धित	विपद व्यवस्थापनको संयोजकले विपद् व्यवस्थापन कोषको खाता सञ्चालन

			<ul style="list-style-type: none"> • बस्तुगत सहायता सामाग्रीको निकास प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा विपद् व्यवस्थापन अधिकृत र जिन्सी शाखा प्रमुखबाट गराउने । सामाग्रीको व्यवस्थित अभिलेख राखी निकास गर्ने अभिलेख मूल्यमा खर्च जनाई अभिलेख राख्ने । • तोकेको रकमभन्दा बढी रकमको भुक्तानी दिनु पर्दा बैंक मार्फत गर्ने । • कोषलाई फ्रिज नहुने व्यवस्था मिलाई आवर्ती कोष (Reviving Fund) को रूपमा सञ्चालन गर्ने । तोकिएको रकमभन्दा कमैज्दात भएमा सम्पूर्ति गर्दै जाने । 	निकायलाई उपलब्ध गराउने ।	सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।
१३.६	गाउँपालिकाको विपद्को व्यवस्थापन कोषको खर्चको हरहिसाब तोकिए बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।	तोकिएको कार्यविधिको पालना गरी खर्च गर्ने र लेखा राख्ने तथा लेखापरीक्षण गराउने कार्य नगरिने ।	<p>विपद् व्यवस्थापन कोषको सञ्चालन निम्नानुसार गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> • कोषको रकम प्रचलित कानूनको अधिन रही खर्च गर्ने । • कोषमा जम्मा भएको रकम गाउँपालिकाको नियमित खर्च व्यहोर्न, पदाधिकारी तथा कर्मचारी तलब भत्ता तथा भ्रमण खर्च, चन्दा उपहार दिनलाई उपयोग नगर्ने । • कोषको लेखा तोकिएको डाँचामा राखी सार्वजनिक गर्ने । • कोषको आय व्यय खुल्ने गरी वार्षिक प्रतिवेदन नयार गरी गाउँपालिकाको कार्यपालिका मार्फत गाउँ सभामा पेश गर्ने । • आन्तरिक लेखापरीक्षण आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट र अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट गराउने । • आर्थिक वर्षको कम्तिमा एक पटक सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	जिम्मेवार अधिकृतले विपद् व्यवस्थापन कोषको कार्य सञ्चालन तोकिए बमोजिम गरी सो सम्बन्धी प्रतिवेदन तथा सूचनाहरु सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने ।	विपद् व्यवस्थापनको संयोजकले विपद् व्यवस्थापन कोषको संचालन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।
निकाय र यन्त्र उपकरणको संचालन तथा व्यवस्थापन					

१३.७	गाउँपालिकाले विपद व्यवस्थापन गर्नको लागि सुरक्षा निकाय तथा अन्य सबैसँग समन्वय गर्नुपर्नेछ ।	विपद व्यवस्थापन गर्दा सुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायसँग आवश्यक समन्वय नगरिने । खोज उद्धार कार्य समन्वयात्मक ढंगबाट अधि नवढने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले बाढी, पहिरो, आगजनी, भुकम्प, अतिवृस्ती, रोग प्रकोप जस्ता गाउँपालिकामा आउने विपद्को खोज, उद्धार र राहत वितरण कार्यमा आवश्यक जनशक्ति र स्रोत साधन जुटाउनको लागि स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुन सक्ने संघीय तथा प्रदेश सरकार मा मातहतका सुरक्षा निकायहरूसँग सम्बन्धमा स्थापित गर्ने । खोज तथा उद्धार कार्य गर्नु परेको स्थितिमा संघीय तथा प्रदेश सरकार मा मातहतका उपलब्ध भएका सुरक्षा निकायहरूसँग आवश्यक सहयोग गरी तत्काल खोज उद्धार कार्य समन्वयात्मक ढंगबाट अधि बढाउने । खोज तथा उद्धार र राहत वितरण कार्यमा आफू मा मातहतको नगर प्रहरीको निकाय तथा तथा स्थानीय संघ संस्था, समुदाय, नागरिक समाज समेतको सहयोग लिई समन्वयात्मक ढंगबाट परिचालन गर्ने । स्थानीय विपद व्यवस्थापनमा उपयोग भएको नवीय, जिन्सी र नगरी स्रोत साधनको उचित अभिलेख राखे वा राख्न लगाउने । गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन समितिले विपद् व्यवस्थापनको लागि सम्पादन भए गरेको कार्यहरूको प्रगति विवरण संघीय तथा प्रदेश निकायमा पठाउने । 	गाउँपालिका अध्यक्ष उपध्यक्ष तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आपतकालीन सञ्चालन सबैसँग कार्य सम्बन्धमा आवश्यक समन्वय कायम गर्ने ।	स्थानीय, सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारका निकायहरूको गाउँपालिका अध्यक्ष ले आपतकालीन कार्य सञ्चालनको अनुगमन गर्ने ।
१३.८	गाउँपालिकाले विपद व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा प्रयोग हुने बारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स लगायतको उचित	विपद व्यवस्थापन गर्न प्रयोग हुने बारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स तयारी अवस्थामा नरहने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले विपद व्यवस्थापन गर्न प्रयोग हुने आफूमा मातहतको बारुणयन्त्र, एम्बुलेन्सको आवश्यक मर्मत सम्भार गरी तयारी अवस्थामा राखे । विपद् कार्यमा सङ्घीय र प्रदेश सरकार मा मातहतका निकाय र स्थानीय संघ संस्था र निजीक्षेत्रबाट स्थानीय 	गाउँपालिका अध्यक्ष तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आपतकालीन कार्यमा यन्त्र उपकरणको प्रयोगमा सबैसँग	सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारका निकायहरू र गाउँपालिका अध्यक्षले आपतकालीन

	<p>व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।</p>	<p>विपद् कार्यमा आवश्यक साधन उपकरणहरू समन्वयात्मक ढंगबाट प्रयोग नगरिने ।</p>	<p>रूपमा उपलब्ध हुनसक्ने वारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स र उपकरण तथा उद्धार सामाग्री</p> <ul style="list-style-type: none"> • उपकरणहरू बारे आवश्यक जानकारी राख्ने । • सबैसँग आवश्यक समन्वय कायम गरी विपद् व्यवस्थापन कार्यमा वारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स र उपकरण तथा उद्धार सामाग्री उपकरणहरू समूचित उपयोग गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउने । • वारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स र यन्त्र उपकरण प्रयोगको अभिलेख राख्ने व्यवस्था गर्ने । • विपद् व्यवस्थापन समितिले विपद् व्यवस्थापनको लागि सम्पादन भए गरेको कार्यहरूको प्रगति विवरण संघीय तथा प्रदेश निकायमा पठाउने । 	<p>आवश्यक समन्वय कायम गर्ने ।</p>	<p>व्यवस्थापनको अनुगमन गर्ने ।</p>
<p>सन्दर्भ कानून तथा निर्देशिका</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ • गाउँपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, 					

अनुसूचि १४
सम्पत्ति तथा जिन्सी व्यवस्थापन सम्बन्धमा नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	सम्पत्ति तथा जिन्सी व्यवस्थापन				
१४.१	प्राप्त सबै प्रकारको जिन्सी मालसामान जाँचगरी तोकिए बमोजिम दाखिला प्रतिवेदन उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।	सामानको स्पेशिफिकेशन र अवस्था नजाँचिने । सामानको जिन्सी दाखिला तोकिए बमोजिम नगरिने । जिन्सी दाखिला प्रतिवेदन उपलब्ध नगराइने ।	<ul style="list-style-type: none"> जिम्मेवार कर्मचारीले खरिद गरेको, वस्तुगत सहायता वा हस्तान्तरण भई प्राप्त जिन्सी सामानलाई सामान प्राप्त सात दिनभित्र जिन्सी दाखिला गर्ने । प्राप्त सामान दाखिला गर्दा सामानको स्पेशिफिकेशन र अवस्था प्राविधिकबाट जर्चौउनु पर्ने भए जर्चाउने र सामानमा कुनै कैफियत भए सो समेत जनाउन लगाउने । सामान जर्चाउन कार्यालयमा प्राविधिक कर्मचारी नभएमा अन्य कार्यालयसँग सहयोग लिई प्रमाणित गराई जिन्सी दाखिला गर्न पठाउने । जिन्सी मालसामान को दाखिला वा लगत खडा गर्दा परिमाण तथा परत मूल्यको साथै सामानको स्पेशिफिकेशन, उत्पादक कम्पनी तथा मुत्तुक, साइज तथा क्षमता, अनुमानित आयु, प्राप्तीको स्रोत, राजस्व छुट आदिको विवरण खुलाई सामानको पहिचानको लागि कोडिंग सुरक्षा समेतको व्यवस्था गर्ने । जिन्सी शाखाबाटलासामानको तोकिएको ढाँचा र समयमा दाखिला गरी दाखिला प्रतिवेदन सम्बन्धितलाई उपलब्ध गराउने । 	जिम्मेवार कर्मचारीले सामान खरिद तथा प्राप्त भएपछि प्राविधिक जाँच गराउनु पर्ने भएमा सो समेत गराई तोकिएको समयभित्र भण्डार शाखामा सामान दाखिला गर्न पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मालसामान जिन्सी दाखिला भए नभएको अनुगमन गर्ने । आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षणबाट दाखिला बारे परीक्षण हुने ।

१४.२	सहायता वा हस्तान्तरण भई प्राप्त जिन्सी सामानको आम्दानी बाँधदा तोकिएको प्रक्रियाहरू पुरा गर्नुपर्नेछ ।	सहायता वा हस्तान्तरण भई प्राप्त सामानको आम्दानी नबाध्ने । सहायतालाई आर्थिक विवरणमा समावेश गरी लेखापरीक्षण नगराउने ।	<ul style="list-style-type: none"> कार्यालय र आयोजनाले वैदेशिक सहायताबाट जिन्सी मालसामान वा वस्तुगत सहायता प्राप्त गरे पछि मूल्य, विवरण र भन्सार छुट भए नभएको व्यहोरा खुलाई आम्दानी बाँध्ने । वस्तुगत सहायता गरी प्राप्तीको विवरण सम्बद्ध निकायलाई उपलब्ध गराउने । आम्दानी बाँधिएको सबै वस्तुगत सहायता कानुन बमोजिम आर्थिक विवरणमा समावेश गरी लेखापरीक्षण गराउने । बजेटमा समावेश नभई विशेष परिस्थितिमा प्राप्त वस्तुगत वा अन्य प्रकारको सहायताको अभिलेख राखी छुट्टै विवरण बनाई सम्बन्धित तथा लेखापरीक्षण समक्ष पेश गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले प्राप्त सहायताको आम्दानी बाँधी तथा विवरण तयार गरी तोकिएको समयभित्र दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सहायताको दाखिला सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१४.३	जिन्सी सामानको मूल्य कानूनद्वारा तोकिए अनुसार खुलाउनु पर्नेछ ।	जिन्सी सामानको मूल्य कायम नगरिने । सबै जिन्सी सामानको मूल्य तोकिए बमोजिको नखुलाइने ।	<ul style="list-style-type: none"> खरिद वा अन्य किसिमले प्राप्त खर्च भएर नजाने सम्पत्तिको लगत खरिद मूल्य वा सम्पत्ति प्राप्तीको विवरणमा उल्लेखित मूल्यको आधारमा राखे । कार्यालयमा मौजुद रहेको तर कारणवश मूल्य खुलन नसकेको पुरानो मालसामानको हकमा प्रबलित कानुनमा तोकेको प्रक्रिया अपनाई प्रचलित बजार मूल्य समेत विचार गरी मूल्य कायम गर्ने । वैदेशिक सहायत अन्तर्गत प्राप्त सामान वा वस्तुगत सहायता वा टर्नकी आयोजना अन्तर्गत प्राप्त सामान वा हस्तान्तरण भएको सामानको विवरण, कूत्त मूल्य, प्रति एकाई मूल्य र प्राप्त मिति, र भन्सार छुटको व्यहोरा खुलाई सामानको लगत राखे । प्रशासन शाखा प्रमुखले जिन्सी सामानको मूल्य नोकिए बमोजिम खुलाए नखुलाएको जाँच गर्ने । 	प्रशासन शाखा प्रमुख तथा खरिद इकाई प्रमुखले जिन्सी सम्पत्तिको मूल्य तोकिएको खुलाए नखुलाएको परीक्षण गरी दाखिलाको लागि सम्बन्धित समक्ष पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिन्सी सामानको मूल्य तोकिए बमोजिम खसाए नखुलाएको निरन्तर अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

१४.४	जिन्सी सामानको सेस्ता कानूनद्वारा तोकिएको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ ।	जिन्सी सामानको सेस्ता राखिए तापनी तोकिएको ढाँचामा नराखिने । सबै सम्पतिको मूल्य नखुलाइने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले जिन्सीको सेस्ता म.ले.प. कोकार्यालयबाट स्वीकृत ढाँचा र लेखा निर्देशिकामा उल्लेख भए बमोजिम एक वर्षभित्र खर्च भएर जाने (म.ले.प. फा.नं.४०७) र खर्च भएर नजाने वा खप्ने (म.ले.प.फा.नं.४०८) जिन्सी खाता अलग छुटाई राखे । जिन्सी सामानको लेखा राखे प्रयोजनको लागि माग फाराम (म.ले.प. फा.नं.४०११, खरिद आदेश (म.ले.प.फा.नं. ४०२), दाखिला प्रतिवेदन (म.ले.प. फा.नं.४०३), खर्च तथा निकास फाराम (म.ले.प.फा.नं.४०४), हस्तान्तरण फाराम (म.ले.प.फा.नं.४०६), बिन (म.ले.प.फा.नं.४०९), जिन्सी निरीक्षण कार्ड फाराम (म.ले.प.फा.नं.४११), मर्मत सम्भारको अभिलेख खाता (म.ले. प.फा.नं.४१५), जिन्सीज्दातको वार्षिक विवरण (म.ले.प.फा.नं.४१३) लगायत म.ले.प.कार्यालयबाट स्वीकृत भएका अन्य फारमहरु कारोवारको आवश्यकतानुसार प्रयोगमा ल्याउने । जिन्सी सेस्ता राख्दा स्वीकृत लेखा निर्देशिका समेतको पालना गर्ने । जिन्सी मौज्दातको वार्षिक विवरण (म.ले.प.फा.नं.४१३) वार्षिक रूपमा तयार गरी प्रमाणित गराई राखे । जिन्सी सेस्ता राखको लागि कुनै सफ्टवेयर विकास गरेको भए सो समेतको प्रयोग गर्ने । प्रशासन शाखा प्रमुखले जिन्सी सेस्ता तोकिए बमोजिम राखेको यकिन गर्ने । 	प्रशासन शाखा प्रमुखले जिन्सी सामानको सेस्ता तोकिएको ढाँचामा राखी सो सम्बन्धी परीक्षण प्रतिवेदन सम्बन्धितलाई दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सेस्ता तोकिएको ढाँचामा राखे नराखेका निरन्तर अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
जिन्सी सामानको जिम्मेवारी					

१४.५	जिन्सी सम्पत्ति र मालसामानको जिम्मा एवम् संरक्षण र संभार गर्ने उत्तरदायित्व प्रचलित नियम कानूनमा तोकिएको कर्मचारीबाट बहन गर्नु पर्नेछ ।	जिन्सी सम्पत्ति र मालसामानको जिम्मा एवम् संरक्षण र संभारको जिम्मेवारी नतोकिने । कर्मचारीहरुबाट तोकिए बमोजिम जिम्मेवारी बहन नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> कार्यालयमा प्राप्त हुन आएको सम्पूर्ण जिन्सीको संरक्षणको प्रबन्ध मिलाउनु कार्यालयको जिम्मेवार अधिकृतको कर्तव्य हुने । कार्यालय प्रमुखको आफ्नो रेखदेखमा कार्यालयको जिन्सी मालसामान र तत् सम्बन्धी प्रेस्ता राख्ने रलगत तयार गरी मालसामान जिम्मा लिने जिम्मेवारी संचय वा भण्डार अधिकृत/सहायकद्वारा गराउने । जिन्सीको जिम्मा लिने उपरोक्त पदहरु कार्यालयमा नभएको अवस्थामा कार्यालय प्रमुखले जिम्मेवारी लिने कर्मचारी तोक्ने । कार्यालयका कर्मचारीको कार्यक्षमा रहेका उपकरण, फर्निचर लगायतका जिन्सी सामानको रेखदेख र सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित कर्मचारीको नै हुने । कर्मचारीहरुको कार्यक्षमा रहेका सामानको पत्रिका तयार गरी प्रयोगकर्ता र जिन्सी शाखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखत गराई प्रत्येक कार्यक्षमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिम्मेवारी तोक्ने र पालना गराउने आवश्यक व्यवस्था गरी जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिन्सी सम्बन्धमा जिम्मेवारी बहन तथा सामानको संरक्षण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
जिन्सी निरीक्षण तथा प्रतिवेदन					
१४.६	प्रत्येक वर्ष जिन्सी सामानको निरीक्षण वा भौतिक परीक्षण लोके बमोजिम गराई जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन तयार गराउनु पर्नेछ ।	जिन्सी मालसामानको निरीक्षण वार्षिक रुपमा नगराईने । जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन तोकिए बमोजिम तयार नगरिने । प्रतिवेदन तालुक निकायलाई नपठाइने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यालयमा रहेका जिन्सी मालसामानको स्थिति बारे यकिन गर्न हरेक वर्ष कम्तीमा एकपटक आफै वा अन्य कर्मचारीर प्राविधिकद्वारा निरीक्षण भौतिक परीक्षण गराउने । जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन आर्थिक कार्याविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली बमोजिम मालसामानको विगतको मौज्दात चालु आ.व.को खरिद, हसेतान्तरण तथा वस्तुगत सहायता मार्फत् प्राप्त एवम् लिलाम, मिन्हा, 	प्रशासकीय प्रमुखले जिन्सी सामानको अवस्था तथा सदुपयोग भएको बारे जाँचगरी सुनिश्चित जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन सम्बन्धित अधिकारी तथा निकायलाई खरिद, हस्तान्तरण तथा वस्तुगत	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि अध्ययन र जाँचबुझ गरी आवश्यक कारवाही गर्ने ।

			<p>हस्तान्तरण भई खर्च भएको रैज्दात बाँकी मालसामानको परिमाण, मूल्य तथा अवस्था खुलाई तोके बमोजिम जिन्सी निरीक्षण फाराम (म.ले.प.फा.नं.४११) र सोको प्रतिवेदन तयार गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि आम्दानी बाँधन छुट भएको कुनै मालसामान भेटिएमा मूल्य र विवरण खुलाई आम्दानी बाँधन लगाउने । 	सहायता मार्फत उपलब्ध गराउने ।	आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१४.७	<p>वार्षिक जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन उपर आवश्यक कारवाही गर्नु गराउनु पर्नेछ ।</p>	<p>जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन बमोजिम मालसामान को मर्मत सम्भार नगरिने । प्रयोगमा आउन नसक्ने मालसामान लिलाम बिक्री वा हस्तान्तरण आदि नगरिने ।</p>	<p>जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन उपर निम्नानुसार कारवाही गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> मर्मत सम्भार गराउनु पर्ने भनी उल्लेख भएको सामानको सन्दर्भमा प्रचलित कानून बमोजिम मर्मत गराई संरक्षण गर्ने । टुटफुट तथा बेकम्मा भई पुनःप्रयोग गर्न नसकिने, मर्मत गर्न पार्टपुर्जा नपाइने र मर्मतमा बढी खर्च हुने सामानको सम्बन्धमा जाँचबुझ गरी लिलाम बिक्री गर्ने । आवश्यकताभन्दा बढी सामान खरिद भई वा अन्य कारणले सामान उपयोग हुन नसक्ने र अरु कार्यालयको लागि उपयोग हुन सक्ने सामान तथा उपकरण अन्य निकायलाई हस्तान्तरण गर्ने । जिन्सी प्रतिवेदन अनुसार कुनै व्यक्ति वा कर्मचारीले जिन्सी सामान हिनामिना वा हानीनोक्सानी गरेको देखिएमा यस्तो कार्य गर्नेलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने र कारवाहीको सिफारिश गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारी र जिन्सी शाखा प्रमुखले जिन्सी सामानहरुको मर्मत सम्भार, हस्तान्तरण र लिलाम बिक्रीको कारवाही गर्न पेश गर्ने र जानकारी दिने ।	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मा मातहतका जिन्सी सामानको मर्मत सम्भार, हस्तान्तरण र लिलामीको कारवाही गर्न निर्देशन दिने तथा अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>
१४.८	<p>जिन्सी सामानको सम्बन्धमा कारवाही गर्दा तोकिएको प्रक्रिया पालना गर्नु पर्नेछ ।</p>	<p>हानी नोक्सानी भएका सामान मिनाहा वा हस्तान्तरण गर्दा तोकिएको कार्यविधि पुरा नगरिने ।</p>	<p>जिन्सी सामानको संरक्षण गर्न कानूनद्वारा तोकिएको निम्न कारवाही गर्ने:-</p> <ul style="list-style-type: none"> लिलाम गर्ने ठहर भएको मालसामानको हकमा परल मूल्यको आधारमा प्रचलित ऐन नियम बमोजिमको 	जिम्मेवार अधिकारीले बेकम्मा जिन्सी सामानको लिलाम बिक्री तथा हस्तान्तरणको तोकिएको	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिएको प्रक्रिया पालना गरे नगरेको अनुगमन गर्ने ।</p>

			<p>कार्यविधि अपनाई र तोकेको समयभित्र लिलाम बिक्री गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • भवन जग्गा जस्ता स्थिर सम्पत्तिको लिलाम बिक्री अधिकार प्राप्त अधिकारीको निर्णय बेगर लिलाम नगर्ने । • सामानको हस्तान्तरण गर्दा अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट आवश्यक निर्णय गराई र प्रक्रिया पुर्याई गर्ने । • काबू बाहिरको परिस्थितिलेवा सुख्खाजर्ती, वा खिएर, सडेर हानी नोक्सानी भएको वा लिलाम बढाबढ हुँदा नउठेको सामानरसफ्टवेयर आदि प्राविधिक प्रतिवेदनको आधारमा मिनाहाको कारवाही गर्न सकिने । 	कारवाही पुरा गरी सम्बन्धितसँग समन्वय गर्ने ।	आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१४.९	जिन्सी मौज्दातको वार्षिक विवरण तोकिएको ढाँचा र समयभित्र तयार गरी पेश गर्नु पर्नेछ ।	जिन्सी मौज्दातको वार्षिक विवरण तयार नगरिने । विवरण तोकिएको समयभित्र तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पेश नगरिने ।	जिन्सी मौज्दातको वार्षिक विवरण निम्नानुसार तयार गर्ने : <ul style="list-style-type: none"> • जिन्सी मौज्दातको वार्षिक विवरण तयार गर्दा कुलैज्दात बाँकी रहेको सामानको नाम, सामानको बर्गीकरण, एकाई, परिमाण, दर र जम्मा मूल्य लगायतका विवरण खुलाउने । • मौज्दात बाँकी सामानका मध्ये साबुत, मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने, लिलाम गर्नुपर्ने सामानको भौतिक अवस्था समेत खुलाउने । • स्वीकृत सफ्टवेयर प्रणाली समेतको प्रयोग गरी तोकिएको विवरण खुलाई विवरण तयार गर्ने । • वार्षिक विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि तोकिएको समयभित्र तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने । 	जिम्मेवार अधिकृतले जिन्सीको वार्षिक विवरणमा तोकिएको विवरणहरू खुलाई तयार गरी सम्बन्धित निकाय र को.ले.नि.का.मा समयमा नै पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिन्सीको वार्षिक विवरण तयारी बारे आवश्यक अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	जिन्सी सामान बुझ्ने र बरबुझारथ गर्ने				
१४.१०	मालसामान कार्यालय प्रयोजनको लागि जिम्मामा लिदाँ तोके	सामान बुझ्ने र बरबुझारथ तोकिए बमोजिम नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीले कामको सिलसिलामा सामान व्यक्तिगत रूपमा बुझ्दा प्रयोजन खुलाई आवश्यक स्वीकृतिको आधार मात्र दिने । 	प्रशासन शाखा प्रमुखले सामान बुझ्ने र बरबुझारथ गर्ने व्यवस्था	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सामान बुझ्ने र बरबुझारथ गर्ने

	बमोजिम बुझने र बरबुझारथ गर्ने व्यवस्था गराउनु पर्नेछ ।	जिम्मामा बुझेको सामानफिर्ता नगरिने । बरबुझारथ नगरेकोमा कानून बमोजिम कारवाही गरी असुल नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • सामान बुझने र फिर्ता लिने सम्बन्धमा म.ले.प.फा.नं.२११ समेत प्रयोगमा ल्याउने । • पदाधिकारी वा कर्मचारीले कार्यालय छोड्दा वा लामो समय विदामा रहँदा आफ्नो जिम्मामा रहेको सरकारी सामान वा कागजात तोकिए बमोजिम बरबुझारथ गर्ने गराउने व्यवस्था गर्ने । • बरबुझारथ नगर्ने व्यक्ति उपर तलव भत्ता, निवृत्तभरण वा उपदान रोका राखे लगायतका कारवाही गरी सामान फिर्ता गराउने आवश्यक कार्य गर्ने । • समयमा बरबुझारथ नगरेको कारणबाट जिन्सी वा धनमाल नोक्सानी भएमा लापरवाही गर्नेबाट नोक्सानी रकम र बिगो रकम प्रवृत्तित कानून बमोजिम सम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गर्ने । 	मिलाई सबैलाई जानकारी गराउने ।	व्यवस्था कार्यान्वयन भए नभएको बारे अनुगमन गर्ने ।
१४.११	जिन्सी सामानको दुरुपयोग वा मस्यौट भएको भनी लेखापरीक्षणबाट औल्याएको व्यहोरा उपर कारवाही गर्नु पर्नेछ ।	सरकारी जिन्सी दुरुपयोग एवम् मस्यौट भएको भनी लेखापरीक्षणबाट औल्याएको व्यहोरा उपर कारवाही नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यालयको आन्तरिक वा अन्तिम लेखापरीक्षण गर्दा वा निरीक्षणर जाँचबुझ हुँदा सामान मस्यौट वा दुरुपयोग भएको देखिन आएमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मस्यौट या दुरुपयोग गर्ने उपर प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने । • सम्बन्धितलाई कारवाही गर्न नमिल्ने हकमा कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त पदाधिकारी वा निकाय समक्ष पेश गर्ने वा कारवाही चलाउन लेखी पठाउने । • जिन्सी सामानको मस्यौट भएको भनी म.ले.प. कार्यालयबाट कारवाहीको लागि लेखी आएकोमा सम्बन्धित अधिकारीले कारवाही नगरे जिम्मेवार अधिकारीलाई जरिवाना र कारवाही हुन सक्ने । 	प्रमुख अधिकृतले सामानको हिनामिना आवश्यक प्रशासकीय जिन्सी मस्यौट वा सम्बन्धमा कारवाही गर्ने वा सम्बन्धित निकायलाई लेखि पठाउने ।	गाउँपालिका अध्यक्षले जिन्सी सामानको मस्यौट र हिनामिनाबारे अनुगमन गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।
	सम्पत्ति तथा घरजग्गाको संरक्षण				

१४.१२	गाउँपालिकाको नाममा रहेको भवन जग्गा सम्पदा आदिको लगत तोकिए बमोजिम खडा गरी स्वामित्व प्राप्ति गर्नु पर्नेछ ।	कार्यालयले आफ्नो घर जग्गाको लगत अध्यावधिक नराखेको हुन सक्ने । कार्यालयले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका घर जग्गाको स्वामित्व प्राप्त नगरेको हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • आफू अन्तर्गतको घर तथा भवन, पर्ती ऐलानी र सार्वजनिक जग्गाको लगत कायम तथा अध्यावधिक गरी घरजग्गाको लगत किताब म.ले.प.फा.नं. ४१७)को ढाँचामा राखे । • घर जग्गाको जग्गाधनी पूर्जा, घरको नाप नक्सा, निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन लगायतको विवरण खुलाई तोकिए बमोजिम लगत तथा सम्बन्धित कागजात सुरक्षित रूपमा राखे । • उपयोग गरेको घर जग्गाको जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा अरुको नाउँमा दर्ता भए आफ्नो नाउँमा ल्याउन प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही अघि बढाउने । • लगत राखको लागि सरकारले कुनै सफ्टवेयर विकास गरेको भए सो समेतको प्रयोग गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले कार्यालयको नाममा रहेका घर जग्गाको स्वामित्व र अभिलेख अध्यावधिक गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले घरजग्गाको लगत र जग्गाधनी प्रमाणपूर्ण अध्यावधिक गरे नगरेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१४.१३	स्थिर सम्पत्तिको लगत राखदा तोकिए बमोजिमको मूल्य तथा विवरण समेत खुलाई राख्नु पर्नेछ ।	स्थिर सम्पत्तिको लगतमा तोकिएको विवरण नखुलाउने । सम्पत्तिको विमा गरिएकोमा अभिलेख नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • एक वर्षभन्दा बढी खप्ने सामान तथा लिलाम गर्दा मूल्य आउने मेशिन, उपकरण, सवारी साधन लगायतको सम्पत्तिको लागि स्थिर सम्पत्ति मुन्यांकन फाराम । म.ले.प.फा.नं.४१८) सम्पत्तिको लागत मूल्य, हन खर्च र मर्मत सम्भार खर्च आदि खुलाई लगत राखे । • सम्पत्तिको विमाको गरेको सम्बन्धमा विमा रकम, विमा गर्ने कम्पनी, समावेश दायित्व, विमा अवधि, नविकरण खर्च, विमा गर्न स्वीकृत दिने पदाधिकारी आदि विवरण खुलाई अभिलेख राखे । • नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानले सम्पत्तिहरूको विवरण ऐतिहासिक वा मूल्यांकित (Historical or Valuated Cost) लागतमा राखी अतिरिक्त खुलासा गर्न प्रोत्साहन गरेकोले सो अनुरूप थप विवरण राख्न सकिने । 	जिम्मेवार अधिकृतले सम्पत्तिका मूल्यांकन व्यवस्थित रूपमा गराई सो सम्बन्धी विवरण सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्पत्तिको लगतको अध्यावधिकता बारे अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

			<ul style="list-style-type: none"> सम्पत्तिको उपयोग, हस्तान्तरण, विक्री वा अपलेखन निःसर्ग खुलाई तोकिए बमोजिमको फाराममा अभिलेख अध्यावधिक राखे । 		
	जिन्सी सामान तथा सम्पत्तिको संरक्षण				
१४.१४	जिन्सी सामान र सम्पत्तिको आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था गरी अनाधिकृत व्यक्तिगत प्रयोग र हानी नोक्सानी हुनबाट रोकी संरक्षणको व्यवस्था उचित गर्नु पर्नेछ ।	सम्पत्तिको संरक्षण नहुँदा हिनामिना हुने । सम्पत्ति सरकारी बाहेक अन्य काममा प्रयोग हुने । सम्पत्तिको हानी नोक्सानी भए तापनि अति रकम असुल नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> कार्यालयको घरजग्गा, मेशिन उपकरण, फर्निचर लगायतका सबै जिन्सी तथा सम्पत्तिको हानि नोक्सानी तथा दुरुपयोग हुनबाट रोक्न आवश्यक भौतिक सुरक्षा र संरक्षण व्यवस्था मिलाउने । जिन्सी सामान तथा सम्पत्ति सुरक्षित रूपमा राखको उपयुक्त कोठा, सेडको व्यवस्था गरी सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने । आफ्नो भवन तथा जग्गाको क्षेत्रको सांघ सीमाना अन्य व्यक्तिरसमूहबाट अनाधिकृत प्रयोग वा कब्जा र अतिक्रमण हुनबाट जोगाउन बाउण्डरी बाल, नारबार आदिको व्यवस्था गरी गांघ सीमाना सीमाकन गर्ने र सुरक्षा प्रबन्ध गर्ने । पुराना भत्केका भवन, बाउण्डरी पर्खाल, तारवार आदिको समयमा मर्मत सम्भार गरी उचित संरक्षणको व्यवस्था गर्ने । कुनै व्यक्ति वा कर्मचारीले गाउँपालिकाको स्वीकृति बिना सम्पत्ति अनाधिकृत प्रयोग गरेमा वा कब्जा वा अतिक्रमण गरेमा सामान फिर्ता लिन वा आफ्नो नियन्त्रणमा लिन आवश्यक कारवाही गर्ने । जिन्सी सामान वा सम्पत्तिको क्षति र नोक्सानी हुन गएमा प्रचलित कानून बमोजिम असुलीको कारवाही गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकारीले सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने गराउने व्यवस्था गरी तालुक निकायमा आवश्यकतानुसार जानकारी दिने र निकास लिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिन्सी सामान र सम्पत्तिको सुरक्षा तथा संरक्षण बारे अनुगमन गर्ने । आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

१४.१५	गाउँपालिकाले स्था.स.सं. ऐन बमोजिम सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा तथा संरक्षणका गर्नु पर्नेछ ।	गाउँपालिकाले सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा तथा संरक्षणको प्रवन्ध नगर्न सक्ने ।	<p>(क) गाउँपालिकाले स्था.स.सं.ऐन बमोजिम आफ्नो प्रमुख क्षेत्रमा रहेको निम्न सम्पत्तिको अध्यावधिक अभिलेख राखि उचित रेखदेख, मर्मत सम्भार र अन्य प्रवन्ध गरी संरक्षण गर्नु पर्ने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> सरकारी, सामुदायिक तथा सार्वजनिक सम्पत्ति, आफ्नो कोषबाट बनेको वा खरिद गरेको वा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकार वा कुनै संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त भएको सम्पत्ति, ढल, नाला, पुल पोखरी, धार्मिकस्थल, पाटी पौवा, धारा, इनार, गौचर, सडक, बाटो, जस्ता सम्पत्ति आफ्नो स्वामित्वमा रहेको भवन जग्गा, पार्क, उद्यान, चौतारो, बगैचा, बसपार्क जस्ता संरचना, राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु, आरक्ष, सीमसार क्षेत्र, अन्य वन । <p>(ख) प्राकृतिक सम्पदा</p> <p>(ग) गाउँपालिकाले सार्वजनिक तथा सामुदायिक सम्पत्ति बेचबिखन वा हस्तान्तरण गर्न वा लिजमादिन नपाइने ।</p> <p>(घ) गाउँपालिकाले आफ्नो नाउँमा रहेको अचल सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृति नलिई बेचबिखन गर्न वा हस्तान्तरण गर्न नपाइने ।</p>	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गाउँपालिका सँगको समन्वयमा आवश्यक संरक्षण गर्ने व्यवस्था गर्ने । काम गर्न अन्य निकायसँग आवश्यक सम्पर्क समन्वय गर्ने ।	अध्यक्ष तथा बडा प्रमुखले सम्पत्तिको संरक्षण बारे नेतृत्व गरी एवम् अनुगमनको व्यवस्था गर्ने ।
<p>सन्दर्भ कानून तथा निर्देशिका</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ नेपाल सरकार लेखक निर्देशिका २०७३ महालेखा परीक्षकको फारामहरु, २०७६ गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको नमुना कानून 					

	<ul style="list-style-type: none"> • आर्थिक प्रशासनसँग सम्बन्धित ऐन नियमहरू
--	--

अनुसूचि १५

धरौटी कारोबार तथा कोष संचालनको नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	धरौटी कारोबार				
१५.१	धरौटीको खाता खोली सञ्चालन गर्ने कार्य तोकिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।	धरौटी खाता सरकारी कारोबार गर्ने तोकिएको बैंकमा नखोल्ने । धरौटी खाताको संचालन तोकिएको व्यक्तिबाट नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले प्राप्त गरेको नगदी धरौटी रकम वा जमानत (बैंक ग्यारेण्टी) रकम जम्मा गर्न को०.ले.नि.का.को आवश्यक स्वीकृतिमा जिल्लाको सरकारी कारोबार गर्न तोकिएको बैंकमा गाउँपालिकाको नाममा ख-३ समूहको खाता खोल्ने । • धरौटीको बैंक खाता संचालन गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत र लेखाको कर्मचारीको संयुक्त दस्तखतबाट गर्ने । • गाउँपालिकाले प्राप्त गरेको नगद बाहेकको अन्य । प्रकारको धरौटी वा जमानत (बैंक ग्यारेण्टी) को कागजात वा अन्य वस्तु सुरक्षित रूपमा राखे व्यवस्था गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले धरौटी रकम सम्बन्धित बैंक खातामा दाखिला भएको सुनिश्चित गरी सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटी रकम खातामा जम्मा वारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१५.२	गाउँपालिकाले खास प्रयोजनको लागि तोकिए बमोजिम धरौटी रकम प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।	कानून बमोजिमको धरौटी प्राप्त नगरिने ।	गाउँपालिकाले आर्थिक कारोबार सञ्चालन गर्दा प्रचलित कानून बमोजिमको देहायको धरौटी रकम प्राप्त गर्नु पर्ने :	जिम्मेवार अधिकृतले प्राप्त धरौटी रकम नियमानुसार भए नभएको जाँचगरी रकम दाखिला	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटी रकम तोकिएको प्रयोजनमा संकलन र दाखिला

		धरौटी बापत आवश्यक रकम तोकिए बमोजिमको प्राप्त नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकारलाई बुझाउनु पर्ने कर, दस्तुर आदि रकम बुझ्न वा राजस्व बुझाउनु पर्ने रकम किटान नभएको अवस्था अग्रिम बुझाउने, खरिद सम्बन्धमा बोलपत्र वा लिलाममा भाग लिनको लागि तोकेको धरौटी रकम दाखिला गर्न, ठेकामा परिचालन पेशकी दिन, कुनै कामगर्न अग्रिम धरौटी रकम राख्नुपर्ने शर्त तोकिए बमोजिमको रकम प्राप्त गर्न, धरौटी रकम प्राप्त गर्दा धरौटीको प्रयोजन, प्रकार, रकम र सेवाग्राही, निर्माण व्यवसायी वा आपूर्ति लगायतको विवरण खुलाउने व्यवस्था गर्ने । 	भएको सुनिश्चित गरी सम्बन्धितलाई जानकारी गराउने ।	गरेको बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षण बाट परीक्षण हुने ।
१५.३	गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिम धरौटी लेखा राम्र तथा लेखापरीक्षण गराउने जिम्मेवारी बहन गर्नु पर्नेछ ।	धरौटी लेखा राखे तथा लेखापरीक्षण गराउने जिम्मेवारीको पालना नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटीको लेखा राखे तथा फाँटवारी तयार गर्ने र लेखापरीक्षण गराउने उत्तरदायित्व बहन गर्ने । आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखले धरौटी लेखा तोकिएको ढाँचामा राखे र राख लगाउने जिम्मेवारी बहन गर्ने । धरौटी कारोबारको अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट अनिवार्य रूपमा गराउने । 	जिम्मेवार अधिकृतले धरौटीको लेखा राखे र लेखापरीक्षण गराई सोको जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यालयको धरौटीको लेखा र लेखापरीक्षण बारे अनुगमन गर्ने ।
१५.४	धरौटी रकम आम्दानी बाँच्ने तथा लेखा राजे कार्य गर्दा तोकिए बमोजिमको कार्यविधिहरू पालना गर्नु पर्नेछ ।	धरौटी रकम तोकिए बमोजिम आम्दानी नबाँधिने । प्राप्त धरौटी आम्दानी बाँधी खातामा नचढाइने ।	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त भएको धरौटी रकमको भौचर र बैंक भौचर तथा स्टेटमेन्टको आधारमा तोकिएको गोश्वारा भौचर तयार गरी आम्दानी बाँच्ने । धरौटी कारोबारको लेखा राख्दा प्रचलित लेखा प्रणाली अनुसारको तोकिएको म.ले.प.काराम ढाँचा प्रयोग गरी गोश्वारा धरौटी खाता र व्यक्तिगत धरौटी खाता लगायतका आवश्यक खाताहरू राखे 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र.शाखा प्रमुखले धरौटीको लेखा तोकिए बमोजिम राखी सम्बन्धित प्रतिवेदनहरू सम्बन्धित सबैलाई पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यालयले धरौटीको लेखा राखे कार्य व्यवस्थित भए नभएको अनुगमन हुने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • धरौटीको गोश्वारा भौचर तयार गरी धरौटीको बैंक नगदी किताब राखे । • धरौटी खाता क्रमागत (फ्रिज नहुने) खाताको रूपमा सञ्चालन गर्ने । आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बाँकी रहेको धरौटी रकमअर्को आर्थिक वर्षमा जिम्मेवारी सार्ने । 		
१५.५	धरौटी कारोवारको खर्च लेखे कार्य तोकिए बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	तोकिए बमोजिम धरौटीको खर्च नलेखिने । धरौटी रकम कार्यालयले अन्य प्रयोजनको निमित्त खर्च गर्ने ।	<p>धरौटी रकम खर्च वा फिर्ता दिदाँ निम्न कार्यविधि अपनाउने :-</p> <ul style="list-style-type: none"> • सम्बन्धितले बुझाएको धरौटी रकम राजस्व दाखिला नहुने वा जफत वा कट्टा नहुने भएमा । कार्य सम्पन्न भएपछि वा धरौटी फिर्ता पाउने म्याद कानूनले म्याद भित्र तोकेको प्रक्रिया पुर्याईव दिने • धरौटी फिर्ता पाउनेले सम्बन्धित कारोवारको कर विवरण बुझाएको वा कर दाखिला गरेको प्रमाण लिने । • धरौटी रकम फिर्ता दिदाँ व्यक्तिगत धरौटी खाता र धरौटी पौकीको विवरणसँग फिर्ता दिनुपर्ने रकम भिडाई फिर्ता दिने । • धरौटी रकम फिर्ता खर्च लेखदा वा सदरस्याहा गर्दा गोश्वारा भौचर तयार गरी चेक जारी गर्ने । • आर्थिक कारोवारको क्रममा प्राप्त धरौटी रकम अन्य कामको लागि खर्च गर्ने वा सापटी दिने कार्य नगर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र. शाखा प्रमुखले धरौटीको खर्च लेखे कार्य तोकिए बमोजिम गरी लेखा राखे ।	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटीको खर्च लेखे कार्य व्यवस्थित भाए नभएको अनुगमन गर्ने ।</p> <p>लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>
१५.६	धरौटी रकम तोकिएको अवस्थामा जफत र राजस्वमा दाखिला गर्नु पर्नेछ ।	धरौटी रकम तोकिएको अवस्थामा पनि जफत नगरी यथावत राखे । तोकिएको अवस्थामा धरौटी रकम राजस्वमा दाखिला नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै काम गर्न वा जमानत वापत राखिएको धरौटीको काम पूरा नगरेको कारणले प्रचलित कानून बमोजिम वा करारको शर्तनामा बमोजिम रकम जफत गर्नुपर्ने अवस्था भएमा आवश्यक निर्णय गराई सो धरौटी रकमजफत गरी राजस्व दाखिला गर्ने । • कार्यालयले कुनै राजस्व वा कर निर्धारण प्रयोजनको लागि धरौटी रकम प्राप्त गरेको भए तोकिएको काम पूरा वा कर निर्धारण भएपछि कानून वा करारको शर्त बमोजिम राजस्व 	जिम्मेवार अधिकृतले धरौटी रकम तोकिएको अवस्थामा जफत गर्ने र राजस्व दाखिला गर्ने निर्णय गराई सम्बन्धितलाई जानकारी दिने ।	<p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिए बमोजिम धरौटी जफत र राजस्व दाखिला भए नभएको जाँच गर्ने ।</p> <p>लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।</p>

			दाखिला गर्नुपर्ने रकमको हकमा निर्णय गराई राजस्व दाखिला गर्ने ।		
१५.७	धरौटी हिसाब भिडान तथा मिलान नियमित रूपमा गर्नु पर्नेछ ।	धरौटी खाताको हिसाब भिडान नगरिने । हिसाब मिलान विवरण तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> धरौटी हिसाबको मास्केवारी तयार गर्नु अघि बैंक हिसाबसँग मासिक रूपमा भिडान गर्ने । कार्यालयको धरौटी हिसाब र बैंक खाता बीच रकम भिडान गर्ने । फरक परेको रकम कलमहरुको परिचान र जाँचगरी आवश्यक हिसाब मिलान गर्ने । धरौटीको हिसाब भिडानको क्रममा कुनै रकम प्रेस्तामा आम्दानी जनिएको तर बैङ्क जम्मा नभएको वा कम भएको अवस्थामा आवश्यक जाँच तथा छानबिन गरी मस्यौट वा लापरवाहीको कारण हुन गएको भए सम्बन्धितलाई कानुन बमोजिम कारबाही गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र. शाखा प्रमुखले धरौटी हिसाब भिडान तथा मिलान भएको सुनिश्चित गरी सोको विवरण तयार गर्न लगाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटीको हिसाब मिलान नियमित रूपमा भए नभएको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१५.८	धरौटीको मास्केवारी तथा वित्तीय विवरण तोकिएको समयभित्र तयार गर्नु पर्नेछ ।	धरौटीको मास्केवारी तथा वित्तीय विवरण तयार नगरिने वा समयमा तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> धरौटी हिसाबको मास्केवारी महिना भुक्तान भएको मितिले सात दिनभित्र र धरौटीको आर्थिक विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पैंतीस दिनभित्र तयार गरीको.ले.नि.का. र सम्बन्धित निकायमा पठाउने । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटीको मास्केवारी र वार्षिक वित्तीय विवरणको तोकिएको समयभित्र तयार गरी सम्बन्धित निकायलाई पठाएको सुनिश्चित गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले धरौटीको मास्केवारी र वित्तीय विवरण तोकिए बमोजिम तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले धरौटीको विवरण तयारी बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	कोषहरु सञ्चालन				
१५.९	स्थानीय विविध कोष, विभाज्य कोष, आकस्मिक कोष र विपद व्यवस्थापन कोष जस्ता कोषको सवालन	कोषहरुको सचालन तोकिए बमोजिम नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आफुले उठाएको राजस्व, सङ्गीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान, उठाएको ऋण लगायतका तोकिएको रकम स्थानीय सजित कोषमा जम्मा गर्ने । आकस्मिक कार्यको लागि खर्च जुटाउन आकस्मिक कोष सालन गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आवश्यक स्वीकृति मात्र कोष सवालन गर्ने ।	अध्यक्षले कोषहरु सञ्चालनको नियमितता बारे अनुगमन गर्ने ।

	नोकिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।		<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, ढुंगा गिती विक्री वापतको आम्दानी रकम गाउँपालिका र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड गर्नुअघि विभाज्य कोषमा रकम जम्मा गर्ने । विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम तोकिए बमोजिम बाँडफोड भएपछि प्रदेशहरूको आन्तरिक आय व्यवस्थापन गर्न बनेको कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी ऐन, मध्ये गाठी प्रतिशतले हुने रकम स्थानीय तहले स्थानीय सचि त कोषमा राखी चालीस प्रतिशतले हुने रकम मासिक रूपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्ने । स्थानीय तहले स्वीकृत बजेट बाहेक अन्य कुनै प्रकारबाट कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रकम प्राप्त भएमा आवश्यक स्वीकृति लिई कार्य सञ्चालन कोषमा रकम जम्मा गर्ने । कार्य सञ्चालन कोषमा जम्मा भएको रकम कुन कुन कार्यक्रममा कसरी खर्च गर्ने प्रक्रिया अनुसार बजेटको विभाजन र लेखाकन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 		आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१५.१०	स्थानीय विविध कोष, विभाज्य कोष, आकस्मिक कोष र विपद् व्यवस्थापन कोष जस्ता कोषको खाता सञ्चालन तोकिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।	कोषहरूको खाता सचालन तोकिए बमोजिम नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय विविध कोष, विभाज्य कोष, आकस्मिक कोष र विपद् व्यवस्थापन कोषको लागि सरकारी कारोबार गर्ने बैंकमा क्रमशः ग-५, ग-६, ग-७.१ र ग-७.२ समूहको खाता खोल्ने । कोषहरूको संचालन सम्बन्धित निकायको आवश्यक स्वीकृतिमात्र गर्ने । कानूनले बमोजिम सम्बन्धित रकमहरूव कोषमा जम्मा गर्ने । कोषको हिसाब राखे जिम्मा सम्भव भएसम्म लेखाको कर्मचारीबाट गराउने । कोषहरूको कारोबार बैंक मार्फत गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखले आवश्यक स्वीकृतिमात्र कोष खाता सञ्चालन गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कोष कारोबारको नियमितता बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

१५.११	कोषहरूबाट खर्च लेने कार्य तोकिए बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	कोषको खर्च लेखे कार्य तोकिए बमोजिम नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • कोष खाताबाट खर्च लेख्दा कानून बमोजिम रीत कार्यालय प्रमुख पुर्याई अहितयार प्राप्त अधिकारीको स्वीकृतिमा खर्च लेखे । • कोषबाट खर्च लेख्दा कानून वा सम्बन्धित निर्देशिका पालना गर्ने । • खर्च लेख्दा बिल भरपाई सहित तोकिएको गोधारा भौचर उठाई स्वीकृत गराउने । • कोषको लेखा तोकिएको म.ले.प.फा.नं.को ढाँचामा राख्ने । • कोषमा (फ्रिज हुने बाहेक) आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बाँकी रहेको रकम अर्को आर्थिक वर्षको लागि जिम्मेवारी सार्ने । • कोषको आयव्यय विवरण तयार गरी म.ले.प.कार्यालयबाट लेखापरीक्षण गराउने । 	कार्यालय प्रमुख र आ.प्र.शाखा प्रमुखले कोषहरूको खर्च लेखे, लेखा राखे लेखापरीक्षण गराउने कार्य तोकिए बमोजिम गरी लेखापरीक्षण गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कोषको खर्च, लेखा तथा लेखापरीक्षण नियमित भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
<p>सन्दर्भ नियम कानूनहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ • सरकारी कारोवार निर्देशिका, २०७६ • महालेखा परीक्षकको फारामहरू, २०७६ • गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको नमुना कानून • स्थानीय संचित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र), प्रयोगकर्ता पुस्तिका • प्रदेशहरूको आन्तरिक आय व्यावस्थापन गर्न बनेको कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी कानून 					

अनुसूचि १६

लेखाङ्कन तथा लेखा सफ्टवेयरको सचासन र वित्तीय प्रतिवेदन सम्बन्धी नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	विनियोजन, राजस्व र धरौटी कारोबारको लेखा				
१६.१	गाउँपालिकाले कारोबारको लेखा म.ले.प. फारामको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ ।	कारोबारको लेखा राख्दा तोकेको ढाँचाभन्दा फरक हुन सक्ने । लेखा व्यवस्थित र अध्यावधिक रूपमा नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले आफ्नो आर्थिक कारोबारको नगदमा आधारित लेखा दोहोरो खेस्ता प्रणाली अनुसार महालेखा परीक्षकबाट स्वीकृत तोकिएको म.ले.प. फारामको ढाँचामा राखे । लेखा राख्दा महालेखा नियन्त्रक कार्यालयबाट स्वीकृत नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान प्रचलित लेखा निर्देशिका लगायतमा उल्लेखित लेखा नीति, सिद्धान्त, र कार्यविधिको पालना गर्ने । लेखा प्रणालीलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाउन कुनै सफ्टवेयर प्रणाली विकास गरी लागु गरेको भए सो समेत अवलम्बन गर्ने । 	आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखले जिम्मेवारी अधिकारीले कारोबारको लेखा तोकेको ढाँचामा राखेको सुनिधित गरी प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले लेखा व्यवस्थित रूपमा राखेको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१६.२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिम्मेवार अधिकृतले लेखा पालन गर्ने गराउने जवाफदेही बहन गर्नु पर्नेछ ।	लेखा पालन गर्ने सम्बन्धमा जिम्मेवारी पदाधिकारीबाट बहन नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिम्मेवार व्यक्तिले प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमको रीत पुर्याई लेखा राखे व्यवस्था मिलाउने । आर्थिक शाखा प्रमुखले गाउँपालिका र मा मातहतको कार्यालय वा इकाईको लेखा तोकिएको ढाँचामा राखी अध्यावधिक भए नभएको स्वयम् वा अन्य कर्मचारी मार्फत नियमित रूपमा जाँच र निरीक्षण गर्ने । निरीक्षणको क्रममा लेखापालन गर्नुपर्ने कर्मचारीले लेखा नराखेको कारण हानी नोक्सानी भएको देखिएमा सम्बन्धित नोक्सानी रकम असूल गर्ने व्यवस्था मिलाउने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले लेखा पालनको जिम्मेवारी तोके बमोजिम बहन गरे नगरेको जाँच गरी सुनिधित हुने ।	अध्यक्षले लेखा पालनको जिम्मेवारी तोके बमोजिम भए नभएको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।

१६.३	तोकिएको ढाँचा बमोजिम लेखा पालन गर्ने गराउने गर्नु पर्नेछ ।	लेखापालन गर्ने कार्यमा तोकिएको ढाँचा प्रयोग नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • आर्थिक कारोवार गर्दा गोश्वारा भौचर, नगदी रसिद, माग फाराम, खरिद आदेश, भुक्तानी रसिद, भुक्तानीको रसिदरभरपाई, भौचर जस्ता प्रारम्भिक लेखाका सम्बन्धित म.ले.प.फारामहरू प्रयोगमा ल्याउने । • बजेट खर्च हिसाब राखे प्रयोजनको लागि बजेट खाता (म.ले.प.फा.नं. २०८), बैंक नगदी किताव (म.ले.प.फा.नं.२०९), समूहगत/व्यक्तिगत रसहायक खाता (म.ले.प.फा.नं.२०८), अख्तियारी खाता (म.ले.प.फा.नं. ३०२), बजेट रोक्का फुकुवा खाता (म.ले.प.फा.नं. ३०६), रकमान्तर स्रोतान्तर खाता (म.ले.प.फा.नं. ३०७), सोधभर्ना खाता (म.ले.प.फा.नं.३०८), ठेकागत अभिलेख खाता (म.ले.प.फा.नं.५०६), जस्ता आवश्यक सबै खाताहरू प्रयोगमा ल्याउने । • राजस्व, स्थानीय सचि त कोष तथा अन्य कोष, अनुदान प्राप्ति, धरोटी र जिन्सी तर्फका आवश्यक लेखा तोकिएको म.ले.प. फारामहरूका ढाँचामा राखे • गाउँपालिकाले प्राप्त गरेको प्राप्त गरेको आन्तरिक ऋणको हिसाव तोकिएको ढाँचामा राखे व्यवस्था गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले लेखा पालन तोके बमोजिम गरे नगरेको जाँच निरीक्षण गरी सोको प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित समन पठाउने व्यवस्था गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले लेखा पालन तोके बमोजिम भए नभएको अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१६.४	नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानमा उल्लेखित विवरण तथा खुलासा तयार गर्न गाउँपालिकाले प्रयत्न गर्नु पर्नेछ ।	लेखा राख्दा सार्वजनिक नेपाल क्षेत्र लेखामान अनुरूप आवश्यक सूचना तथा विवरण नराखिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • नेपाल सरकारबाट नगदमा आधारित नेपाल आर्थिक प्रशासन शाखा सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (Nepal Public Sector Accounting Standard - NPSAS) लागु भई सकेकोसे सो अनुरूप आवश्यक विवरणहरू तयार गर्न प्रोत्साहन गरिएको छ । • सो लेखामान अनुसारको तेश्रो पक्षबाट भएको भुक्तानी, सम्पत्ति तथा दायित्व, लिनु पर्ने हिसाब, दिनु पर्ने हिसाव आदिको अभिलेख राख्न सकिनेछ । 	आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखले यस लेखा व्यवस्था सम्बन्धमा को, ले.नि.का. सँग समन्वय गर्न सकिने ।	मन्त्रालय र तालुक निकायले कार्यालयले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोके बमोजिम अभिलेख राखे व्यवस्था गरे नगरेको अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • (नोट : यस दिग्दर्शनमा समेत उक्त विषयहरू सम्बन्धित कतिपय विषयहरू समावेश गरिएको छ । 		
१६.५	गाउँपालिकाले लेखा राख्दा एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्याको अनुसरण गर्नुपर्नेछ ।	लेखा राख्दा एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्याको अनुसरण नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाले विनियोजन बजेट खर्च र राजस्वको लेखा राख्दा नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत भएको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या अनुरूपको खाता सूची (Chart of Accounts) कोडहरू सँग सामंजस्यता हुने गरी आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरणहरू खुलाई लेखा राखे व्यवस्था गर्ने । 	आ.प्र. शाखा प्रमुखले आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण अनुसरण गरे नगरेको जाँचगरी आवश्यक निर्देशन दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आर्थिक संकेतको नियमितता बारे परीक्षण तथा अनुगमन गर्ने ।
बैदेशिक सहायतामा सञ्चालित आयोजना/कार्यक्रमको लेखा					
१६.६	बैदेशिक सहायता तर्फको निकास खर्च गरेको रकमको सम्बन्धमा गाउँपालिकाले तोकिएको ढाँचाको आयोजना लेखा (सहायक खाताहरू) राख्नु पर्नेछ ।	वैदेशिक खर्चमा सहायताको आयोजना लेखाका महायक खाता तथा विवरण नराखिने । खाताहरू नोकिएको प्रक्रिया अपनाई समयमा हिसाब अध्यावधिक नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बैदेशिक अनुदान र ऋण सहायतामा संचालित जिम्मेवार अधिकृत र गाउँपालिकाको आयोजनकार्यक्रमले स्वीकृत लेखाको साथै लेखा निर्देशिका अनुसारको आयोजना सम्बन्धित प्रमुख खाता र सहायक खाताहरू राखे । • सोधभर्ना हिसाब, वस्तुगत सहायता, सीधै भुक्तानी, टर्नकी, प्राविधिक सहायताको हिसाब राखे र विवरण पेश गर्ने कुरा लेखा निर्देशिका अनुसार मिलाउने । • शोधभर्ना हुने गरी निकास खर्चको रकम सम्बन्धमा प्रचलित कानून तथा सम्झौता अनुसार खर्च रकमको सोधभर्ना समयमा नैग गरी सोको लेखा अध्यावधिक गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र. शाखा प्रमुखले आयोजनाको लेखा तोकिएको ढाँचामा राखेको सुनिश्चित गरी आयोजना लेखा सम्बन्धित प्रतिवेदनहरू सम्बन्धित निकायमा समयमा पेश गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आयोजनाको लेखा व्यवस्थित रूपमा राखे नराखेको जाँचगर्ने । लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१६.७	गाउँपालिका अन्तर्गतको आयोजना र कार्यक्रमले सम्झौताको शर्त बमोजिम तोकिएको ढाँचाको आयोजना लेखा तथा प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।	आयोजना हिसाबको प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा तयार नगरिने । प्रतिवेदनहरू समयमा तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बैदेशिक सहायतामा सञ्चालित आयोजनकार्यक्रमको सागि तयार गर्नुपर्ने लेखा सम्बन्धमा सम्बन्धित सतीय तथा प्रवेश निकायसँग समन्वय राखी आवश्यक विवरणहरू तोकिएको ढाँचामा तयार गरी पठाउने । • आयोजना हिसाब तयार गर्दा लेखा निर्देशिकामा उल्लेख भएका निम्न हिसाबमध्ये उपयुक्त प्रकारको प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने हुन सक्दछ : 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र.शाखा आयोजनाको प्रतिवेदन प्रमुखले लेखा तोकिएको ढाँचामा तयार भएको सुनिश्चित गरी सम्बन्धित निकायमा प्रतिवेदन पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आयोजनाको हिसाब प्रतिवेदन तोकिएको बमोजिमको ढाँचा पेश भए नभएको अनुगमन गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> - पूर्ण विवरण प्रक्रिया (Full Document Procedure) - खर्चको विवरण प्रक्रिया (Statement of Expenditure Procedure) - आयोजना व्यवस्थापन प्रतिवेदन वित्तीय व्यवस्थापन प्रक्रिया (PMR/FMR) - कार्य सम्पादनमा आधारित सोधभर्ना प्रक्रिया (Performance based) 		
	वित्तीय प्रतिवेदन पेश गर्ने				
१६.८	मासिक वित्तीय विवरण वा मास्केवारी महिना भुक्तान भए पछि तोकेको समयभित्र तयार गरी को.ले.नि.का. समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।	मासिक रूपमा पेश गर्नुपर्ने वित्तीय विवरणहरू तयार नगरिने । मासिक वित्तीय विवरणहरू समयमा सम्बन्धित समक्ष पेश नगरिने ।	निम्न वित्तीय फाँटवारी र विवरण लगायत मासिक रूपमा तयारगरी तोकिएको समयभित्र को.ले.नि.का.मा पठाउने : <ul style="list-style-type: none"> - खर्चको फाँटवारी (म.ले.प.फा.नं.२१०), फछ्यौट गर्न बोकी पेशकीको मास्केवारी (म.ले.प.फा.नं.२१११, र बैड हिसाब मिलान विवरण (म.ले.प.फा.नं.२१२), - राजस्व आम्दानीको मासिक फाँटवारी म.ले.प.फा.नं.११० र - राजस्वको वैङ्क हिसाब मिलान विवरण म.ले.प.फा.नं. १०९ - धरौटीको वित्तीय विवरणम.ले.प.फा.नं.६०७, - कोष अवस्थाको मासिक विवरण म.ले.प.फा.नं. ११५ - प्राप्य रकमको मास्केवारी म.ले.प.फा.नं. २२२ - मासिक विवरणहरू तोकिएको समयभित्र को.ले.नि.का. र सम्बन्धित निकायमा पठाउने । 	आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखले वित्तीय प्रतिवेदनहरू तोकिएका ढाँचामा तयार गरी को.ले.नि.का. तथा सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मासिक वित्तीय विवरणको यथार्थता र पूर्णता बारे अनुगमन गरी सार्वजनिक समेत गर्ने व्यवस्था मिलाउने । को.ले.नि.का., आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
१६.९	आयव्यय विवरण, बजे खर्चको चौमासिक प्रगति विवरण र सचित कोषको विवरण तोकिएको	विवरणहरू तयार नगरिने विवरणहरू समयभित्र सम्बन्धित समक्ष पेश नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • आय व्ययको विवरण प्रत्येक महिनाको ७ गतेभित्र प्रमुख सार्वजनिक गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • प्रत्येक चौमासिक अवधि भएपछि बजेट खर्चको चौमासिक विवरण तयार गर्ने र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले चौमासिक अवधि समाप्त भएको १५ दिनभित्र बजेट खर्चको चौमासिक 	प्रशासकीय अधिकृत र आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखले विवरणहरू तोकिएका ढाँचामा तयार गर्न लगाई सम्बन्धितमा	अध्यनले तोकिएको विवरणहरूको तयारी तथा प्रस्तुती बारे सुनिश्चित गर्न अनुगमन गर्ने ।

	अवधिभिन्न तयार गरी पेश गर्नु पर्नेछ ।		विवरण गाउँ कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • स्थानीय सचिब कोषको आयव्ययको चौमासिक शिर्षकगत विवरण तयार गरी सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय, प्रदेश अर्थ मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तीय आयोगमा पठाउने ।	पेश गरी जानकारी गराउने ।	
१६.१०	आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि तोकिएको वार्षिक वित्तीय विवरणहरू तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु पर्नेछ ।	वार्षिक रूपमा पेश गर्नुपर्ने वित्तीय विवरणहरू तोकिएको समयमा तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पेश नगरिने ।	– प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि प्रचलित कानून बमोजिम देहायका वार्षिक वित्तीय विवरण तयार गरी सम्बन्धित को.ले.नि.का. र म.ले.प.कार्यालय लगायतका सबै सम्बन्धित निकायमा पेश गर्ने:- • विनियोजन खर्चको वित्तीय विवरण • राजस्व आम्दानीको आर्थिक विवरण • धरौटीको वार्षिक आर्थिक विवरण • सचिब कोष तथा विभिन्न स्थानीय कोषहरूको आर्थिक विवरण • जिन्सी मौज्दातको वार्षिक विवरण • प्रतिवद्धताको वार्षिक विवरण • भुक्तानी दिन बाँकीको कच्चावारी – वित्तीय प्रतिवेदन तयार गर्न गाउँपालिकामा सफ्टवेयर उपलब्ध भए सो समेतको प्रयोग गर्ने । – आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि प्रचलित कानूनले तोकिएको समयभित्र वार्षिक वित्तीय विवरण तयार गरी सम्बन्धित गाउँ सभा, को.ले.नि.का. र म.ले.प. कार्यालय समक्ष पेश गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले वित्तीय वार्षिक विवरण तोकिएको ढाँचामा तयार गरेको सुनिश्चित गरी सम्बन्धित को.ले.नि.का. तथा सम्बन्धित निकायमा समयमा नै पठाएको सुनिश्चितता गर्ने ।	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय र को.ले.नि.का.से वार्षिक वित्तीय विवरणको बारे अनुगमन गर्ने । आन्तरिक अन्तिम र लेखापरीक्षणबाट परीक्षण हुने ।
	लेखा एकीकरण (Consolidation)				
१६.११	गाउँपालिकाले मा मातहतको बडाकार्यालय र आयोजना लगायतको वित्तीय विवरण एकीकृत	एकीकृत वित्तीय विवरण तोकिएको ढाँचा तथा समयमा तयार नगर्ने ।	• गाउँपालिकाले मा मातहतका आयोजनाबडा कार्यालयको विनियोजन, राजस्व, धरौटी लगायत सबै कारोवारको प्रतिवेदन समयमा प्राप्त गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	आ.प्र शाखा प्रमुखले वित्तीय विवरणको एकीकरण तोकिएको ढाँचा र समयमा तयार गरी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले एकीकृत वित्तीय विवरण तयार भए

	गरी एकीकृत वित्तीय विवरण पेश गर्नु पर्नेछ ।	सबै कारोबारको एकीकृत वित्तीय विवरण तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो र आफु मा मातहतका आयोजनाबडा कार्यालयको सबै कारोवार समावेश गरी विनियोजन, राजस्व, धरौटी लगायतको एकीकृत वित्तीय विवरण तयार गर्ने । विनियोजन, राजस्व, धरौटी लगायतको वित्तीय विवरण महालेखा नियन्त्रक कार्यालय, गाउँ सभामा पेश गर्ने गाउँपालिकाले सरकारको निर्णय अनुसार नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (NPSAS) बमोजिमको वित्तीय विवरण तयार गरीपेश गर्ने व्यवस्था भएकोमा गाउँपालिकाले मा मातहतका आयोजनाबडा कार्यालयको विवरण एकीकृत गरी पेश गर्ने । 	सम्बन्धित म.ले.नि.का. र म.ले.प. कार्यालय समक्ष पेश गर्ने ।	नभएको बारे अनुगमन गर्ने । लेखापरीक्षणबाट विवरणको परीक्षण गरिने ।
लेखा सफ्टवेयर प्रणालीको सञ्चालन तथा सुरक्षा					
१६.१२	गाउँपालिकाले लेखा राख स्वीकृत सफ्टवेयर प्रणाली प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।	लेखा राखे स्वीकृत लेखा सफ्टवेयर प्रयोग नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको लेखा राखे प्रयोजनको लागि हाल स्थानीय संचित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र) (Sub-national Treasury Regulatory Application) लागु भएको हुँदा सो प्रणाली उपयोग गर्ने । उक्त सफ्टवेयर प्रणालीमा आधारित भई बजेट तर्जुमा, निकास खर्च लेखे लगायतको कारोवारको गर्ने लेखा राखे र वित्तीय सूचना प्रवाह गर्ने । सुत्र प्रणाली अनुसार बजेट, अख्तियारी, संचित कोष, विनियोजन खर्चको लेखाकन, कार्य सञ्चालन कोष, विशेष कोष, अन्तर सरकारी अख्तियारी, विभाज्य कोष, आन्तरिक राजस्व र धरौटी लगायतको मोडपूल लागु भएकोले सम्बन्धित सबै प्रयोग गरी लेखा राखे । गाउँपालिका मा मातहतको कार्यालयको वित्तीय विवरण एकीकृत गर्न उक्त प्रणाली सम्भव भएसम्म उपयोग गर्ने । उपलब्ध लेखा तथा प्रतिवेदन सफ्टवेयर प्रणालीले गाउँपालिकाको कुनै आर्थिक कारोवारलाई नसमेटेको भए 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र आ.प्र. शाखा प्रमुख र सम्बन्धित विज्ञले सफ्टवेयर प्रणालीको कार्यान्वयन गर्ने । आवश्यक समन्वय गरिदिने ।	सफ्टवेयर प्रणालीको कार्यान्वयन बारे म.ले.नि.का., को.ले.नि.का. बाट अनुगमन भई आवश्यक निर्देशन प्राप्त हुने ।

			सङ्घीय तथा प्रदेशका अन्य सरकारी सफ्टवेयर प्रणालीसँग मेल खाने गरी आवश्यक भएमा सम्बन्धितको सहमति समेत लिई थप सफ्टवेयर प्रणाली विकास गरी लागु गर्ने ।		
१६.१३	लेखा सफ्टवेयर प्रणाली सवालन तथा सुरक्षाको लागि उचित सुरक्षा प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ ।	सफ्टवेयरको डाटा तथा सूचना सुरक्षाको प्रबन्ध नमिलाइने । सुरक्षाको सम्बेदनशील अभावले डाटा चुहावट वा ह्याक हुने ।	गाउँपालिकाले सफ्टवेयर प्रणाली सवालन र सुरक्षाको लागि निम्न व्यवस्था गर्ने:- <ul style="list-style-type: none"> सफ्टवेयर सालन, नियमन, समस्या समाधान र सुरक्षाको लागि आवश्यक कोठा र सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने । सफ्टवेयर सञ्चालनको लागि आवश्यक विज्ञ तथा जनशक्तिको व्यवस्था र तालिमको व्यवस्था गर्ने । सम्बन्धित शाखा र वडा कार्यालयले सफ्टवेयर प्रणाली सञ्चालन गर्ने जिम्मेवार व्यक्ति तोक्ने र यस्तो व्यक्तिलाई प्रणालीमा दर्ता (रजिष्ट्रेशन) हुने व्यवस्था गर्ने । प्रयोगकर्ता कोड (user id) लिनै व्यवस्था गर्ने । प्रत्येक व्यक्तिको लागि फरक फरक पासवर्ड प्रदान गर्ने । सम्बन्धित व्यक्ति सरुवा भई वा विशेष कारण परी प्रणालीको सञ्चालन जिम्मेवार व्यक्ति बाहेक अन्यबाट गर्नुपर्ने भएमा स्वीकृति लिने दिने व्यवस्था गर्ने । 	जिम्मेवार सफ्टवेयर अधिकारीले प्रणाली सवालन तथा सुरक्षाको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाई सफ्टवेयर सञ्चालनको नियमितता बारे जाँच गर्ने ।	लेखा सफ्टवेयर प्रणाली सवालन तथा सुरक्षाको बारे परीक्षण तथा अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने लेखा परीक्षणबाट पनि परीक्षण हुन सक्ने ।
	सन्दर्भ नियम कानून तथा निर्देशिकाहरू <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकार सवालन ऐन, २०७४ गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको नमुना कानून स्थानीय संश्लित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (सुत्र), प्रयोगकर्ता पुस्तिका आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७५ आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ नेपाल सरकारको लेखा निर्देशिका, २०७३ महालेखा परीक्षकबाट स्वीकृत फारामहरू, २०७६ 				

अनुसूचि १७
लेखापरीक्षण तथा मेरुजू फछ्यौट सम्बन्धी नियन्त्रण

सि.नं.	जिम्मेवारीको क्षेत्र / विवरण	संभावित जोखिम	नियन्त्रणका उपायहरू	सूचना तथा संचार	अनुगमन गर्ने निकाय र तरिका
	आन्तरिक लेखापरीक्षण				
१७.१	गाउँपालिका र मातहतका कार्यालयले आर्थिक कारोवारको तोकें बमोजिम आन्तरिक लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ ।	सबै कार्यालयको वा आर्थिक कारोवारको आन्तरिक लेखापरीक्षण नगराउन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिका र मातहत कार्यालयको आर्थिक कारोवारको लेखापरीक्षण गर्न आवश्यक संरचना वा आन्तरिक लेखापरीक्षकको व्यवस्था गर्ने । गाउँपालिका आफैले आन्तरिक लेखापरीक्षणको व्यवस्था गर्न नसकेको अवस्थामा सम्बन्धित को.ले.नि.का.लाई अनुरोध गरी आन्तरिक लेखापरीक्षणको व्यवस्था गर्ने । • जिम्मेवार अधिकृतले राजस्व, धरौटी, विनियोजन र विभिन्न कोषहरूको आय-व्ययको आन्तरिक लेखापरीक्षण आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट अनिवार्य रूपमा गराउने । • आन्तरिक लेखापरीक्षकले आन्तरिक लेखापरीक्षण सम्पन्न भएपछि लेखापरीक्षण प्रतिवेदन जारी गर्ने । लेखापरीक्षण प्रतिवेदनको प्रति अन्तिम लेखापरीक्षकलाई उपलब्ध गराउने । • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आफू मा मातहत निकायको आन्तरिक लेखापरीक्षण समयमै भए वा नभएको जाँचगरी आन्तरिक लेखापरीक्षण नगराउने उपर कानुन बमोजिम अग्रिम कारवाहीको लागि पेश गर्ने । • लेखापरीक्षण समितिको गठन गर्ने । 	आन्तरिक लेखापरीक्षकले लेखापरीक्षण सम्पन्न भएपछि सो सम्बन्धमा प्रतिवेदन प्रमुख विषय तयार गरी प्रशासकीय अधिकृतलाई जानकारी गराउने । लेखापरीक्षण बारे गाउँपालिका तथा गाउँ सभालाई जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आन्तरिक लेखापरीक्षण नियमित रूपमा भए नभएको अनुगमन गर्ने ।

१७.२	कार्यालयले अन्तिम लेखापरीक्षण हुनु अगावै आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट निस्केका बेरुजु सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही गरी बेरुजु फछ्यौट गर्नु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> • आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट निस्केका बेरुजु अन्तिम लेखापरीक्षण अघि फछ्यौट नगरिने । • लेखापरीक्षणबाट निस्केका बेरुजु फछ्यौटको कारवाही तोकेको समयभित्र नगरिने । • बेरुजु फछ्यौट नगर्ने जिम्मेवार व्यक्ति उपर कुनै कारवाही नचलाइने । 	<ul style="list-style-type: none"> • जिम्मेवार अधिकृतले आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट निस्केका बेरुजु सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही गरी अन्तिम लेखापरीक्षण हुनुभन्दा अगावै नै फछ्यौट गर्ने गराउने । • विशेष कारण परी बेरुजुको प्रमाण जुटाई अन्तिम लेखापरीक्षण हुनु अघि फछ्यौट गर्न नसकिने अवस्था परेमा कार्यालयले फछ्यौट हुन नसकेको स्पष्ट कारण खुलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र अन्तिम लेखापरीक्षक समक्ष जानकारी गराउने । • जिम्मेवार अधिकृतले आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट आउँलिका बेरुजुको सम्बन्धमा कानून बमोजिमको म्यादभित्र बेरुजुको प्रकृति अनुरूप आवश्यक नियमित, प्रमाण पेश वा असूल उपरको कारवाही गरी बेरुजु फछ्यौटको लागि जवाफ तथा सम्बन्धित कागजात पेश गर्ने । आफैले कारवाही गरी बेरुजु फछ्यौट गर्न नमिल्ने हकमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष समयमै पेश गर्ने • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मा मातहत निकायको आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट कायम भएको बेरुजु समयमै फछ्यौट नगर्ने जिम्मेवार अधिकारीलाई प्रचलित ऐननियम बमोजिम कारवाही गर्न सिफारिश गर्ने । 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र. शाखा प्रमुखले आवश्यक कारवाही र सम्बन्धित सबैसँग समन्वय कायम गरी आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट निस्केका बेरुजुहरू ३५ दिनभित्र फछ्यौट गरी जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यालयको आन्तरिक लेखापरीक्षण बारे नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने । अन्तिम लेखापरीक्षणबाट अनुगमन हुने ।
अन्तिम लेखापरीक्षण					
१७.३	गाउँपालिकाले सबै प्रकारको आर्थिक कारोवारको अन्तिम लेखापरीक्षण म.ले.प. कार्यालयबाट गराउनु पर्नेछ ।	सबै प्रकारका आय-व्ययको लेखा र आर्थिक विवरण पेश गरी अन्तिम लेखापरीक्षण नगराउने ।	<ul style="list-style-type: none"> • जिम्मेवार अधिकृतले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भए पश्चात राजस्व, धरौटी तथा विनियोजन र कोष मजालन लगायतको आर्थिक कारोवारको कानून बमोजिम महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट खटिएका लेखापरीक्षकबाट अन्तिम लेखापरीक्षण गराउने । 	जिम्मेवार अधिकृत र आ.प्र. शाखा प्रमुखले अन्तिम लेखापरीक्षण गराई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई जानकारी दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यालयको अन्तिम लेखापरीक्षण बारे अनुगमन गरी गाउँपालिका र सभालाई जानकारी गराउने ।

		वैदेशिक सहायतातर्फको खर्चको कागजात लेखापरीक्षणमा पेश नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बजेटमा समावेश भएका वैदेशिक सहायता अन्तर्गत प्राप्त भएको सबै प्रकारको नगदी सहायता रकम वित्तीय विवरणमा समावेश गरी महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट लेखापरीक्षण गराउने । • बस्तुगत सहायता प्राप्त भएका ठेमालसामानको मूल्य खुलाई आर्थिक विवरण सम्बन्धित कागजात पेश गरी लेखापरीक्षण गराउने । • बजेटमा समावेश नभएको तर विशेष परिस्थितिमा प्राप्त भएको बस्तुगत सहायताको अलग विवरण बनाई पेश गर्ने । • जिम्मेवार अधिकतले लेखापरीक्षण गराउने वातावरण मिलाई दिने । 		
१७.४	अन्तिम लेखापरीक्षणको लागि लेखापरीक्षकलाई तोकिए बमोजिमको वित्तीय विवरण, कागजात र प्रतिवेदनहरू उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।	लेखापरीक्षक समक्ष आवश्यक वित्तीय विवरण, कागजात एवम् प्रतिवेदनहरू उपलब्ध नगराइने ।	<p>जिम्मेवार अधिकृतले आर्थिक कारोवार सम्बन्धित लेखा, वित्तीय विवरण र सम्बन्धित कागजात एवम् प्रतिवेदनहरू तयार गरी अन्तिम लेखापरीक्षणको लागि पेश गर्ने ।</p> <p>अन्तिम लेखापरीक्षणको क्रममा सामान्यतया: उपलब्ध गराउनु पर्ने वित्तीय विवरण/प्रतिवेदनहरू निम्न छन् :</p> <ul style="list-style-type: none"> • विनियोजन, राजस्व, धरौटी, कोष लगायतका सम्पूर्ण कारोवारको वित्तीय विवरणहरू, • आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, • खर्चको फाँटवारी (म.ले.प.फा.नं.२१०), • पेशकीको मास्केवारी (म.ले.प.फा.नं.२११) • बैक हिसाब मिलान विवरण (म.ले.प.फा.नं. २१२), • भुक्तानी दिन बौकीको कच्चावारी (म.ले.प. फा.नं.२२१), • फछ्यौट हुन बाँकी बेरुजुको विवरण, 	जिम्मेवार अन्तिम व्यक्तिले लेखापरीक्षण गराई सोको प्रतिवेदन व्यवस्थित रूपमा राखी आर्थिक प्रशासन शाखालाई जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अन्तिम लेखापरीक्षणको सम्पन्न स्थितिको अनुगमन गरी आवश्यकतानुसारनि र्देशन दिने/सहजीकरण गर्ने ।

			<ul style="list-style-type: none"> जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन, 		
१७.५	जिम्मेवार अधिकृतले लेखापरीक्षण समयमा माग भएको जानकारी र लेखा, कागजात उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।	लेखापरीक्षण भएको समयमा लेखा, विवरण, कागजात तथा जानकारी उपलब्ध नगराइने ।	<ul style="list-style-type: none"> जिम्मेवार अधिकृतले आन्तरिक वा अन्तिम लेखापरीक्षणको सिलसिला माग भएको जुनसुकै प्रश्नको जवाफ एवं लेखा, विवरण, कागजात, जानकारी उपलब्ध गराउने जिम्मेवारी वहन गर्ने । तोकिएको म्यादभित्र लेखापरीक्षणको प्रश्नको जवाफ माग भएको विवरण वा कागजात पेश गर्न नसकिने भएमा कारण सहित म्याद थपको लागि अनुरोध गरी लेखापरीक्षकद्वारा दिइएको थप समयभित्र पेश गर्ने । लेखापरीक्षणबाट माग भएको लेखा, कागजात वा जानकारी पेश गर्न नसकेको कारणबाट कायम भएको बेरुजु वा कैफियत वा जरिवाना प्रति सम्बन्धित अधिकृत वा कर्मचारी नै जिम्मेवार हुने । 	जिम्मेवार अधिकृतले मातहतका कर्मचारीबाट मा लेखापरीक्षण गराउने दायित्व पुरा गरेको सूनिधित लेखापरीक्षण गरी बारे जानकारी गराउने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मातहतका कर्मचारीहरूबाट लेखापरीक्षण गराउने जिम्मेवारी वहन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
१७.६	जिम्मेवार अधिकृतले लेखापरीक्षण सम्पन्न गर्न आवश्यक सहयोग सहयोग गर्नु पर्नेछ ।	लेखापरीक्षण सम्पन्न गराउन जिम्मेवार अधिकृतबाट आवश्यक सहयोग नहुने । जिम्मेवार अधिकृत लेखापरीक्षण समय र लेखापरीक्षण बैठकमा अनुपस्थित रहने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, जिम्मेवार अधिकृत, आर्थिक शाखा प्रमुख तथा कर्मचारी आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षणको अवधि आफ्नो कार्यस्थलमा उपस्थिति भई लेखापरीक्षण सम्पन्न गर्न गराउन आवश्यक सहयोग गर्ने । आवश्यक प्रमाण कागजात लेखापरीक्षणको समयमा नै लेखापरीक्षक समक्ष पेश गरी वा जानकारी गराई बेरुजु कायम हुन नदिन तर्फ प्रयत्नशील रहने । लेखापरीक्षणको सिलसिलामा लेखापरीक्षकद्वारा आयोजना हुने आरंभ बैठक (Entry Meeting) तथा बहिर्गमन बैठक (Exit Meeting) मा अनिवार्य रूपमा उपस्थित भई जानकारी दिने र विषय स्पष्ट पार्ने । 	जिम्मेवार अधिकृतले सबै कारोबारको लेखापरीक्षण गराउने वातावरण आवश्यक मिलाई लेखापरीक्षण सम्पन्नको जानकारी सम्बन्धितलाई दिने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अन्तिम लेखापरीक्षण सम्पन्न भए नभएको नियमित रूपमा अनुगमन गरी आवश्यक समन्वय र निर्देशन दिने ।

			<ul style="list-style-type: none"> लेखापरीक्षणको सिलसिलामा लेखापरीक्षण टोलीले कुनै कार्यको स्थलगत अवलोकन (Field Observation) को लागि अनुरोध गरेमा सो समेतको प्रबन्ध गरी दिने । 		
सम्परीक्षण तथा बेरुजु फछ्यौट					
१७.७	जिम्मेवार लेखापरीक्षण औल्याइएको अधिकृतले हुंदा बेरुजु फछ्यौटको जिम्मेवारी बहन गर्नु पर्नेछ ।	जिम्मेवार अधिकृतले बेरुजु फछ्यौटको जिम्मेवारी बहन नगर्ने । सम्बन्धितले तोकिएको म्याद भित्र बेरुजु फछ्यौटको कारवाही नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा जिम्मेवार अधिकारीले महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट लेखापरीक्षण हुंदा औल्याइएको लगती तथा सैद्धान्तिक बेरुजु सम्बन्धमा फछ्यौट गर्ने दायित्व वहन गर्ने । जिम्मेवार अधिकृतले महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट लेखापरीक्षण प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा औल्याइएका बेरुजुका सम्बन्धमा सो बेरुजुको सूचना प्राप्त भएको ३५ दिनभित्र आवश्यक नियमित गर्ने, प्रमाण पेश गर्ने वा असूल उपर गर्ने वा प्रष्ट जवाफ दिई फछ्यौट गरी संपरीक्षण गराउने । महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट तोकिएको म्यादभित्र बेरुजु संपरीक्षण तथा फछ्यौट गराउन नसक्ने मनासिब कारण भएमा जिम्मेवार व्यक्तिले कारण समेत उल्लेख गरी म्याद थपको लागि सो कार्यालय समक्ष अनुरोध गर्ने र यसरी थपिएको म्यादभित्र फछ्यौट कार्य गर्ने गराउने । कारणवश सम्बन्धित आ.व. भित्र नै फट्ट्यौट हुन नसकेका पुराना बेरुजु फछ्यौटको लागि कार्य योजना बनाई बेरुजु फछ्यौटको कार्य गर्ने । जिम्मेवार व्यक्ति तथा सम्बन्धित पदाधिकारी कर्मचारीले महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट लेखापरीक्षण हुंदा औल्याइएको बेरुजु सम्बन्धमा तोकिएको म्यादभित्र बेरुजु जवाफ वा फछ्यौट वा संपरीक्षण नगराएमा महालेखा 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिम्मेवार अधिकृतले आवश्यक प्रमाण, कागजात पेश गरी संपरीक्षण तथा बेरुजु फछ्यौट गर्ने र सोको जानकारी तालुक निकायहरूलाई दिने ।	गाउँपालिका तथा गाउँ सभा र लेखापरीक्षण समितिले संपरीक्षण तथा बेरुजु फछ्यौट गरे नगरेकोबारे अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।

			परीक्षकबाट लेखा उत्तरदायी अधिकृतलाई जानकारी गराइ कारवाहीको सिफारिश गर्न सक्ने ।		
१७.८	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रचलित कानून बमोजिम बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी उत्तरदायित्व बहन र कारवाही गर्नु पर्नेछ ।	सम्बन्धित कर्मचारीले बेरुजु फछ्यौटको कार्य नगर्ने । जिम्मेवार अधिकारीबाट कानून बमोजिमबेरुजु फछ्यौटको जिम्मेवारी निर्वाह नहुने ।	<ul style="list-style-type: none"> लेखापरीक्षणबाट औल्याइएको बेरुजुको प्रमाण पेश गरी वा रकम दाखिला गरी फछ्यौट गर्ने दायित्व सम्बन्धित व्यक्ति वा संलग्न पदाधिकारीको हुने । प्रचलित कानून अनुसार नुसार प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा औल्याएको बेरुजु फछ्यौटको निम्न उत्तरदायित्व बहन गर्ने: <ul style="list-style-type: none"> बेरुजु असुल फछ्यौट तथा नियमित गर्ने । असुल गर्नुपर्ने तथा तिर्नु बुझाउनु पर्ने बेरुजुको हकमा कारोबारमा संलग्न पदाधिकारीसँग आवश्यक विवरण वा स्पष्टीकरण लिई फछ्यौट गर्ने । जानजान वा लापरवाही साथ कारोवार गरी हानी नोक्सानी भएको देखिएमा रकम जिम्मेवार व्यक्तिबाट असुल गर्ने । महालेखा परीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश भएको बेरुजुहरू फछ्यौटको आवश्यक कारवाही गर्ने । लेखापरीक्षण हुँदा सरकारी नगदी या जिन्सी मालसामानको लगत छुट राख भएको वा सरकारी हानी नोक्सानी भएको भन्ने सूचना प्राप्त भएमा त्यस्तो हानी नोक्सानी भएको रकम असुल गरी कसूरको मात्रा अनुसार कानून बमोजिम कारवाही गर्ने वा कारवाहीको सिफारिश गर्ने । 	प्रमुख अधिकृतले फछ्यौटको प्रशासकीय बेरुजु लागि आवश्यक कारवाही गरी सोको बारे गाउँपालिका र सभालाई जानकारी गराउने ।	अध्यक्षले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिम्मेवार व्यक्ति वा प्रमुखबाट बेरुजु फछ्यौट गरे नगरेको बारे अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने र कारवाही गर्ने । अन्तिम लेखापरीक्षणबाट फछ्यौट कार्यको अनुगमन हुने ।
१७.९	जिम्मेवार अधिकृतले बेरुजु फछ्यौटको कार्य गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारवाही बेरुजु समयमा	बेरुजु फछ्यौटको आवश्यक प्रक्रिया अवलम्बन नगरिने वा निर्णय नगराइने ।	<ul style="list-style-type: none"> असुल उपर गर्नुपर्ने र तिर्नु बुझाउनु पर्ने भनी औल्याइएका बेरुजु बाहेक प्रचलित कानून बमोजिम रीतसम्म नपुगेको तर सरकारी नगदी जिन्सीको हानी नोक्सानी नभएको बेरुजुको हकमा खर्च नियमित गराउन अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष पेश गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बेरुजुको प्रकृति अनुरूप आवश्यक निर्णय, प्रमाण कागजात पुष्टाई सहित बेरुजु फछ्यौटको	गाउँपालिका अध्यक्षले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा जिम्मेवार व्यक्ति वा प्रमुखबाट बेरुजु

	नै नियमित गराई फछ्यौट गर्नु पर्नेछ ।		<ul style="list-style-type: none"> • जिम्मेवार अधिकृतले कानूनको रीत नपुगी अनियमित भएको तर जाँचबुझ गर्दा सरकारी हानी नोक्सानी नभएको भनी ठहर भएको बेरुजु सम्बन्धमा नियमित गराई फछ्यौट गर्न आवश्यक • स्वीकृति लिने । • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बेरुजु नियमित गर्ने सम्बन्धमा कुनै कार्यालय वा अधिकारी वा सम्बन्धित व्यक्तिसँग बुझ्न आवश्यक भएका बुझी नियमितको प्रक्रिया अधि बढाउने । • असूल गर्नुपर्ने भनी औँलिएको बेरुजुको हकमा सम्बन्धितबाट रकम असूल गरी बेरुजु फछ्यौट गर्ने । • पेशकी बेरुजुको हकमा सम्बन्धितबाट फाँटवारी पेश फछ्यौट गर्ने गराउने कारवाही गरी बेरुजु फछ्यौट गर्ने । • महालेखा परीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदनमा औँल्याइएका बेरुजुहरूको सम्बन्धमा गाउँ सभामा छलफल गराई निर्णय र सुझावहरू कार्यान्वयन गरी बेरुजु फछ्यौट गर्ने । • बेरुजु फछ्यौटको गर्ने गराउने कार्यमा लेखापरीक्षण समितिलाई सक्रिय बनाउने । 	लागि पेश गर्ने र निर्णय भए पश्चात लगत कता गर्न म.ले.प.का. मा पठाउने ।	फछ्यौट गरे नगरेको बारे अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने र कारवाही गर्ने । अन्तिम लेखापरीक्षणबाट फछ्यौट कार्यको अनुगमन हुने ।
	बेरुजुको लगत र प्रगति विवरण				
१७.१०	बेरुजुको लगत अध्यावधिक रूपमा राखे व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।	बेरुजुको लगत नराखिने । बेरुजुको लगत राख सफ्टवेयरको प्रयोग नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिम्मेवार अधिकृतले लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा औँल्याएका बेरुजु र बेरुजु फछ्यौटको लगत राखे व्यवस्था गर्ने । • आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षणको बेरुजुको लगत अलग अलग राखे । • महालेखा परीक्षकको प्रतिवेदनमा समावेश भएको बेरुजुको लगत अलग राखे । 	प्रमुख अधिकृतले प्रशासकीय बेरुजुको लगत अध्यावधिक राखी फछ्यौटको प्रगति पठाउने व्यवस्था गर्ने ।	अध्यक्षले बेरुजुको लगत राखेको र फछ्यौट गरे नगरेको बारे अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।

			<ul style="list-style-type: none"> • बेरुजुको लगत राख्दा गाउँपालिका मा मातहतका सबै कार्यालय र योजनाको लगत समेत राखे । • बेरुजुको लगत राख्ने कार्य सूचना प्रविधि प्रणालीमा आधारित बनाउन कम्प्युटरमा राख्ने व्यवस्था गर्ने । 		
१७.११	बेरुजु फछ्यौटको प्रगति विवरण आवधिक रूपमा तयार गरी सम्बन्धित निकाय समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।	बेरुजु फछ्यौटको प्रगति विवरण तयार गरी नपठाउने । तोकिएको ढाँचा र समयमा तयार नगरिने ।	<ul style="list-style-type: none"> • जिम्मेवारी कर्मचारीले लेखापरीक्षणबाट कायम भएको चालू वर्षको र विगत वर्षको फछ्यौट भएको र फर्दिन बाँकी बेरुजु रकम समेत खुलाई मासिक, अर्ध वार्षिक, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्ने । • बेरुजु फछ्यौटको प्रगति विवरण तोकिएको ढाँचा र समयमा तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने । • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले बेरुजु फछ्यौटको प्रगति विवरण गाउँ सभामा पेश गरी छलफल गराई आवश्यक निर्णय र निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने । 	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले तोकिए बमोजिम बेरुजुको फछ्यौटको प्रगति पठाउन विद्युतीय सफ्टवेयर प्रणाली भए सो समेत प्रयोग गर्ने ।	अध्यक्षले कार्यालयको बेरुजु फछ्यौट बारे अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।
१७.१२	साविकका जिम्मेवार व्यक्तिले कार्यालय छोडदा बेरुजु फछ्यौटको गर्नु गराउनु पर्नेछ ।	बेरुजु फछ्यौट नगरी जिम्मेवार व्यक्तिले रमाना लिने । बेरुजु फछ्यौट गर्ने जिम्मेवारी बहन नगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • कारोबारमा संलग्न पदाधिकारी वा कर्मचारी सरुवा वा बढुवा वा अन्य कारणले कार्यालय सेवाबाट अलग हुँदा बेरुजु फछ्यौट गराएरत्र रमाना दिने । • तत्कालै बेरुजु फछ्यौट गर्न गराउन नसकिने हकमा सम्बन्धित व्यक्तिबाट लेखापरीक्षणबाट देखिएका कैफियत सम्बन्धमा जवाफ प्रतिक्रिया लिएर मात्र रमाना दिने । • साविकका जिम्मेवार अधिकारी र आर्थिक कारोबारमा संलग्न पदाधिकारी बेरुजु फछ्यौट नहुँदै सरुवा वा बढुवा वा अन्य कारणले कार्यालयमा नरहने भएमा बेरुजु फछ्यौट • सम्बन्धमा कागजात हालको जिम्मेवार व्यक्तिलाई हस्तान्तरण गरी हालको अधिकारीले जिम्मेवारी बहन गर्ने । 	साविकका जिम्मेवार व्यक्ति सरुवा बढुवा भई कार्यालय छोड्दा तोकिए बमोजिम बरबुझारथ गर्ने र सोको जानकारी सम्बन्धितलाई दिने व्यवस्था गर्ने ।	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जिम्मेवार अधिकृत वा कर्मचारीबाट तोकिए बमोजिम बरबुझारथ गरे नगरेको बारे अनुगमन गर्ने ।
सन्दर्भ नियम कानून तथा निर्देशिकाहरू					

	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय सरकार सभासन ऐन, २०७४ • गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको नमुना कानून • आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ • आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ • नेपाल सरकारको लेखा निर्देशिका, २०७३
--	---

आज्ञाले:
दिपेश रिजाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

